

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN BİLİM DALI

FİNANSAL KRİZLERİN ÖNLENMESİNDE BASEL III
KRİTERLERİ: TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE BİR
ARAŞTIRMA

Sarmad S. Kamal ALBAYATI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr.Öğr. Üyesi İbrahim Erem ŞAHİN

Konya 2019

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Sarmad Salahaldeen Kamal ALBAYATI
	Numarası	154227031011
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İşletme / Muhasebe Finansman
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tezin Adı	Finansal Krizlerin Önlenmesinde Basel III Kriterleri: Türk Bankacılık Sisteminde Bir Araştırma

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin İmzası

Sarmad Salahaldeen Kamal ALBAYATI

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Sarmad Salahaldeen Kamal ALBAYATI
	Numarası	154227031011
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İşletme / Muhasebe Finansman
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Dr.Öğr. Üyesi İbrahim Erem ŞAHİN
	Tezin Adı	Finansal Krizlerin Önlenmesinde Basel III Kriterleri: Türk Bankacılık Sisteminde Bir Araştırma

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan “Finansal Krizlerin Önlenmesinde Basel III Kriterleri: Türk Bankacılık Sisteminde Bir Araştırma” başlıklı bu çalışma 16/07/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/ [REDACTED] ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman/Üye	İmza
Dr.Öğr. Üyesi İbrahim Erem ŞAHİN	Danışman	
Prof. Dr. Osman OKKA	Üye	
Dr. Öğr. Üyesi Ali AKGÜN	Üye	

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Sarmad Salahaldeen Kamal ALBAYATI
	Numarası	154227031011
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İşletme / Muhasebe Finansman
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Dr.Öğr. Üyesi İbrahim Erem ŞAHİN
	Tezin Adı	Finansal Krizlerin Önlenmesinde Basel III Kriterleri: Türk Bankacılık Sisteminde Bir Araştırma

ÖZET

Bankacılık sektörü her ne kadar politik akademik ve toplumsal eleştirilere maruz kalsa da sahip olduğu geçmiş ve deneyimleri göz önünde bulundurulduğunda diğer sektörlerden daha olgun bir sektör olmayı başarmıştır. Ayrıca teknoloji ve iletişimin artması ile finansal faaliyetlerin önemi artmış ve bu durum da bankacılık sektörünün öneminin artmasını sağlamıştır. Bankacılığın artan önemi sonucunda bankaların finansal yapılarının güçlü olması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Özellikle finansal krizlerin hem ulusal hem uluslararası etkileri dikkate alındığında bu durumun önemi daha iyi anlaşılacaktır. Basel kriterleri getirdiği yenilikler ve yaptığı düzenlemelerle bankacılık sektöründe büyük öneme sahip olan bir uzlaşmış ve uluslararası standartların belirlenmesine büyük katkılar sağlamıştır. Değişen ihtiyaçlar ve değişen koşullar neticesinde hazırlanan kriterler güncellenmiş veya yeni uygulamalara başvurulmuştur. Bu amaçla Basel I, Basel II ve Basel III hazırlanmıştır.

Bu çalışmada Basel III kriterlerinin bankalara etkisini incelemek amacıyla belli bankalara ait finansal veriler kullanılarak analizler gerçekleştirilmiş olup finansal değişkenler arası ilişkiler incelenmiştir. Bu ilişkide, Basel III öncesi ve sonrasında, Faiz Gelirleri Büyüme (%) (Yıllık) , Krediler Büyüme (%), Piyasa Değeri / Defter Değeri, Hisse Başına Kari, Özsermaye / Aktifi, Aktif Karlılık (%) (Yıllık), Özsermaye Karlılığı (%) (Yıllık) oranlarında anlamlı derece bir farklılık

olduğu görülmüştür. İstatistiksel olarak Basel III öncesi ve sonrasında Aktif Büyüme (%),Mevduat Büyüme, Net Kar Büyüme (%), Net Kar Büyüme (%) (Yıllık), Özsermaye Büyümesi (%),FK (Fiyat Kazanç), Piyasa Değeri, Krediler / Aktif, Kredilerden Alınan Faizler / Ortalama Krediler, Alınan Faiz Ücret, Komisyonlar Krediler Ortalama, Faiz Giderleri / Faiz Gelirleri finansal oranlarında anlamlı bir değışikliğın olmadığı incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Finansal krizler, Basel I, Basel II, Basel III.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Sarmad Salahaldeen Kamal ALBAYATI
	Numarası	154227031011
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İşletme / Muhasebe Finansman
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Dr.Öğr. Üyesi İbrahim Erem ŞAHİN
	Tezin Adı	Finansal Krizlerin Önlenmesinde Basel III Kriterleri: Türk Bankacılık Sisteminde Bir Araştırma

SUMMARY

Although the banking sector has been subject to political academic and social criticism, it has had successful background compared to the other sectors considering its past and experiences. Moreover, with the increase of technology and communication, the importance of financial activities has been increased and this situation increased the importance of the banking sector. As a result of the increasing importance of banking, the financial structures of banks were required to be strong against crises. The importance of this situation will be better understood, especially considering the national and international impacts of financial crises. Basel criteria have had great importance in the banking sector with the innovations and regulations it has made and has made great contributions to the determination of international standards. As a result of changing needs and changing conditions, criteria have been updated or new applications have been applied. Basel I, Basel II and Basel III were prepared for this purpose.

In this study, financial data of certain banks were analyzed in order to examine the effect of Basel III criteria on banks and the relations between financial variables were examined. In this relations these studies examined; Interest Income Growth (%) (Annual), Loans Growth (%), Market Value / Book Value, Share Earnings Per Share,

Equity / Assets, Asset Profitability (%) (Annual), Equity Profitability (%) Before and After Basel III There was a significant difference in the (annual) rates. There is no significant change in these financial ratios; Statistical Growth before and after Basel III (%), Deposit Growth, Net Profit Growth (%), Net Profit Growth (%) (Annual), Equity Growth (%), FK (Price Earning), Market Value, Loans / Assets, Loans From Loans / Average Loans, Interest Fee Received, Commissions Loans Average, Interest Expenses / Interest Income.

Key Words: Financial crises, Basel I, Basel II, Basel III.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
SUMMARY	v
TABLolar.....	xi
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1

FİNANSAL KRİZLER

1.1. Kriz Kavramı.....	3
1.1.1 Finansal Kriz Çeşitleri	3
1.1.2 Küresel Krizler	4
1.2 DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE FİNANSAL KRİZLER	5
1.2.1. Dünyadaki Finansal Krizler.....	6
1.2.1.1. Büyük Buhran (1929)	6
1.2.1.2 Petrol Krizi (1973)	9
1.2.1.3 Meksika (Tekila) Krizi (1994).....	10
1.2.1.4 Asya Krizi (1997)	13
1.2.1.5 Küresel Kriz (2008)	14
1.2.2 Türkiye’de Yaşanan Finansal Krizler.....	17
1.2.2.1 1994 krizi	17
1.2.2.2. 2000-2001 Krizi.....	20
1.2.2.3 Küresel Krizin Türkiye Ekonomisine Etkisi.....	23
1.3 Dünyada Bankacılık Krizlerinin Sebepleri	25

BASEL

2.1 Basel Tarihçesi Ve Tanımı	27
2.1.1 Basel' in Doğuşu	27
2.1.2 BIS (Uluslararası Ödemeler Bankası)	29
2.1.3 Basel Komitesi.....	30
2.2 BASEL-I UZLAŞISI.....	32
2.2.1 BASEL-I' İN TEMEL İLKELERİ	33
2.2.2 Standart Oran Kavramı.....	35
2.2.3 Sermaye Yeterliliği Kavramı.....	36
2.2.4 Risk Ağırlıkları	37
2.2.5 Kulüp Kuralı (OECD Clup Rule).....	39
2.2.6 Türkiye'de Basel-I.....	39
2.2.7 Basel I'e Yapılan Eleştiriler	40
2.3 BASEL-II UZLAŞISI	42
2.3.1 Basel-II'nin Bileşenleri	44
2.3.1.1 Birinci Yapısal Blok (Asgari Sermaye Gereği)	45
2.3.1.1.1 Kredi Riski	48
2.3.1.1.2 Piyasa Riski	51
2.3.1.1.3. Operasyonel Riski	53
2.3.1.2 İkinci Yapısal Blok (Denetim Otoritesinin İncelemesi)	54
2.3.1.3 Üçüncü Yapısal Blok (Piyasa Disiplini).....	56
2.3.2. Türkiye'de Basel-II'nin Etkileri	57
2.3.3. Basel II'nin Eksikleri ve Getirilen Eleştiriler	58
2.3.4 Basel-II'nin Basel-I' den Farkları	60
2.4. BASEL-III UZLAŞISI.....	60
2.4.1. Küresel Kriz ile Basel-III İlişkisi	63

2.4.2. Basel-II 'den Basel-III 'e Geçiş Süreci	64
2. 2.4.3. Basel III'ün Temel Prensipleri	66
2.4.3.1. Daha Nitelikli Sermaye Amacı	66
2.4.3.2. Niceliği Arttırılmış Sermaye Amacı	67
2.4.3.3. Sermaye Tamponu Oluşturma Amacı.....	69
2.4.3.4. Risk Bazlı Olmayan Kaldıraç Oranı	70
2.4.3.5. Likidite Düzenlemeleri	71
2.4.4. Basel III Uygulamasının Ortaya Koyduğu Yenilikler	72
2.4.4.1. Öz Kaynaklar	72
2.4.4.2. Karşı Taraf Riskinin Düzelmesi	73
2.4.4.3. Kaldıraç Oranı.....	73
2.4.4.4. Döngüsel Sermaye	74
2.4.4.5. Likidite Karşılama Oranı	75
2.4.5. Türkiye'de Basel-III Uygulaması.....	77
2.5 LİTERATÜR TARAMASI.....	79
BORSA İSTANBUL'DA İŞLEM GÖREN BANKALARIN FİNANSAL PERFORMANSLARININ BASEL III KRİTERLERİ ACISINDAN KIYASLAMASI	
3.1. Araştırma Amacı	84
3.2. Araştırma Yöntemi.....	85
3.3.Araştırmada Kullanılan Finansal Rasyolar	85
3.4. Veri Analizi	86
3.4.1 Veri ile ilgili Betimsel İstatistikler	87
3.4.2. Verilerin Normallik Testi Sınaması.....	88
3.4.3. Basel Öncesi Ve Sonrası İçin İlgili Değişkenlerin Karşılaştırılması.....	90
3.4.4. Korelasyon Analizi	98

SONUÇ.....	109
KAYNAKÇA	113

TABLOLAR

Tablo 2.1: Risk Ağırlıkları.....	38
Tablo 2.2: Basel II' nin Temel Bileşenleri	45
Tablo 2.3: Sermaye Yükümlülüğü Hesaplama Yöntemleri.....	47
Tablo 2.4: Ülke Notları ve Kredi Risk Ağırlıkları (Standart ve Alternatif Standart Yaklaşım).....	50
Tablo 2.5: Basel II Standartları ile Basel I Standartlarının Farkları	60
Tablo 2.6: Basel III Düzenlemelerin Aşamalı Olarak Kullanılmaya Başlanması	65
Tablo 2.7: Güçlendirilmiş Sermaye Çerçevesi: Basel II'den Basel III'e	69
Tablo 2.8: Özkaynak Kalemleri.....	73
Tablo 3.1: Borsa İstanbul'da İşlem Gören Bankalar	85
Tablo 3.2: Araştırmada Kullanılan Finansal Rasyolar.....	86
Tablo 3.3: Betimsel İstatistikler.....	87
Tablo 3.4: Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi	89
Tablo 3.5: Basel Öncesi Ve Sonrası İçin İlgili Değişkenlerin Karşılaştırılması	90
Tablo 3.6: Hipotez testi sonuçları	97
Tablo 3.7: Basel III öncesi değişkenlere ilişkin Korelasyon tablosu.....	99
Tablo 3.8: Basel III sonrası değişkenlere ilişkin Korelasyon tablosu.....	101

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BCBS: Basel Bankacılık Denetim Komitesi

BDDK: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

BIS: Bank of International Settlements (Uluslararası Ödemeler Bankası)

CAD: Capital Adequacy Directive (Sermaye Yeterlilik Direktifi)

DEİK: Dış Ekonomik İlişkiler Kurumu

DİBS: Devlet İç Borçlanma Senetleri

G-10: Gelişmiş 10 Ülke

GSMH: Gayri Safi Milli Hâsıla

IBRD: Dünya Bankası

IFRS: International Financial Reporting Systems (Uluslararası Finansal Raporlama Sistemleri)

IMF: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)

IRB: Internal Rating Based Approach (İşsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım-İDDY)

MB: Merkez Bankaları

OECD: Organization for Economic Cooperation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)

OPEC: Organization of Petroleum Exporting Countries (Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü)

SPK: Sermaye Piyasası Kurulu

SYO: Sermaye Yeterlilik Oran

TCMB: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TBB: Türk Bankalar Birliği

TCMB: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

TMSF: Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu

VDMK: Varlığa Dayalı Menkul Kıymet

GİRİŞ

Bankacılık sektörü her ne kadar finansal krizlerde daha çok gündeme gelen bir öneme sahipmiş gibi görünse de sahip oldukları ekonomik işlev ve artan işlem hacminin etkisiyle hem ulusal hem de uluslararası arenada büyük öneme sahip olmuştur. Her ne kadar ikinci dünya savaşı sonrası döneme kadar klasik bankacılık ve geleneksel yöntemler ile bankacılık faaliyetleri ulusal ve kısmi çapta uluslararası boyutta sorunların çözümünde yer alsa da 20. Yüzyılın ikinci yarısından sonra artan finansal hareketler hem gelişmiş hem de gelişmekte olan devletler tarafından kontrolü zor bir hal almış ve yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur. Karşılaşılan her zorluk ve krizin ardından finans “çevreleri” bankacılık sektöründeki aktörleri yeni gözetim ve denetim düzenlemeleri yapmaya sevk etmiştir. Özellikle teknoloji ve iletişimin ilerlemesi ve gelişmesiyle artık ekonomiler birbirine daha da kenetlenmiş ve finans sektörünün küreselleşmesine neden olmuştur. Hal böyle olunca da finans sektörünün gelişimine ve karşılaşılan problemlerin niteliğine göre bankacılık sektöründe yeni düzenlemeler yapma yoluna gidilmiştir.

Bankacılık sisteminin bu denli önemli olmasının en temel sebeplerine bakılacak olursa bu sektör sahip olduğu muhteviyat itibarıyla tarımdan ticarete, hayvancılıktan sanayiye neredeyse tüm dünya piyasalarıyla etkileşim içindedir. Bununla beraber finans sistemleri sağlam olan devletler veya ekonomik kuruluşlar kriz dönemlerinde daha sağlam adımlar atabilmekte ve yaptıkları düzenlemeler sayesinde krizlerden daha minimum zararlar çıkabilmektedirler. Sahip oldukları bu sağlam temelli finansal yapılar sayesinde devletler birey bazında refah seviyesinin artmasını, ülke bazında ise istikrarlı ve planlı büyümeyi sağlarlar. Bu ve benzeri amaçlara ulaşmak için bankalar, düzenleyici kuruluşlar ve finans çevreleri finans faaliyetlerinin güvenle yapılması amacıyla imkanları dahilinde yasal düzenlemeler yapmaktadırlar.

Basel Komitesi ve yapmış olduğu çalışmalar ve yasal düzenlemeler finans çevreleri ve bankacılık sektörü için büyük öneme sahip çalışmalar olmuştur. Komitenin sahip olduğu ulusüstü niteliği ve Komitenin aldığı tavsiye nitelikli

kararlar yapılan düzenlemelerin daha çabuk yayılmasında oldukça etkili olmuştur. Uluslararası Ödemeler Bankası(BIS) bünyesinde Basel Komitesi kurularak gerçekleştirilen Basel Uzlaşıları bu konuda büyük öneme sahip olmuştur. Her ne kadar aynı komitenin diğer çalışmaları olan Basel II ve Basel III farklı isimlere sahip olsa da aslında birbirlerini tamamlar nitelikte hazırlanmış ve sorunların çözümü ve güncel gelişmeleri takip amacıyla değişiklikler yapılmıştır. Basel I hazırlandığı dönemde olumlu sonuçlar vermiş ama 1990'lı yıllarda istenilen sonuçlar alınamayınca Basel II hazırlanmıştır. Her ne kadar Basel II getirmiş olduğu asgari sermaye yeterliliği düzenlemesi ile ses getirse de 2008 krizi geldiğinde o da yetersiz kalmış ve yeni düzenleme ihtiyacı gündeme gelmiştir. Basel III hazırlanış itibarıyla Basel II'nin revize edilmiş ve eksikleri giderilerek güncellenmiş versiyonudur ve günümüzde de geçiş süreci hala devam etmektedir.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde finansal kriz kavramı ele alınarak çeşitleri hakkında bilgi verilmiş olup Türkiye'de finansal krizlerin özet analizi yapılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde Basel Komitesinin doğuşu ve komite tarafından hazırlanan Basel I, Basel II ve Basel III uzlaşıları ele alınmıştır. Çalışmanın son bölümü olan üçüncü bölümde ise Türk Bankacılık Sisteminde faaliyet gösteren ve Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların finansal performanslarının Basel III kriterleri açısından kıyaslanmasına dair bir araştırma gerçekleştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL KRİZLER

1.1. Kriz Kavramı

Kurumların bireysel performanslarının yanı sıra bütün sistemi etkileyen finansal krizler genelde makroekonomik olarak yaşanan dengesizlikler dâhilinde meydana gelmiştir. Kriz, kavramsal olarak özellikle aniden ortaya çıkan bir hastalık belirtisi olarak her ne kadar tıbbi bilimlerde yaygın kullanıma sahip olsa da, sosyal bilimlerde alanında bir anda oluşan kötüye gidiş ya da diğer bir ifade ile şartların belli bir andan sonra kötüleşmesi anlamına gelmektedir (Akbulut, 2017: 6).

Kriz kelimesi sahip olduğu mana itibarıyla bir devlette veya devletler arasında, toplumun veya kurum ve kuruluşların karşılaştığı zor dönem, bunalım ve buhran anlamında kullanılmaktadır. Köken olarak bakacak olursak kriz kelimesi Yunanca ''krisis'' kelimesinden türemiş olup, günlük dilde, zor seçim, bunalım ve buhran gibi kelimelerin eş anlamlısı olarak kullanılmaktadır. Kelimenin diğer dillerdeki anlamına gelince; kriz kelimesinin Çince'deki karşılığı Wei'ji'dir, tehlike ve fırsatın ilk harflerinin bir araya gelmesiyle oluşur. Bu birleşik hali krizin gerçek özelliklerini anlatmaktadır. Yani kriz; bir karar, zaman baskısı altında gerçekleşen tehlikeli ve olağanüstü durum olarak anlaşılmaktadır. Türk Dil Kurumundaki tanımında ise kriz bir şeyin çık kıt bulunabilmesi durumu olarak tanımlanmıştır. (Arkun, 2018:58).

1.1.1 Finansal Kriz Çeşitleri

Finansal kriz çeşitleri aşağıdaki gibi özetlenebilir:

1. **Döviz krizi:** Yerli paranın spekülasyonlar veya gerçekleşen devalüasyon sonrası oldukça kısa bir sürelik zaman zarfında önemli ölçüde değer kaybettiği finansal kriz çeşididir.

2. **Bankacılık krizi:** Bankaların veya büyük finansal kurum ve kuruluşların uzunca bir süre borçlarını çevirememesi veya idare ettirememesi noktasına geldiği ve devlet desteği veya kamulaştırma gibi dışardan müdahalelere ihtiyaç duyduğu veya mecbur kaldığı durumlarda oluşur.
3. **Dış borç krizi:** Dış borç krizi, özel kesim veya kamu kesiminin borçlarını çevirememesi veya idare edememesi durumunda oluşan krizdir.
4. **Sistemik kriz:** Piyasalarda gerçekleşen olumsuzluk ve düzensizlikler sonucu piyasaların optimum çalışmasının imkansız hale geldiği durumlarda söz konusu olan çeşitlidir. Bu krizler kapsamına para, banka ve dış borç krizleri de girmektedir. Finansal sistemlerde ihtiyaç duyulan alanlara kaynak sağlama görevini finansal kurumlar gerçekleştirmektedir. Finansal sistemlerde gerçekleşen krizlerin ana nedenleri ise mevcut finansal kurumların ödeme zorluğu nedeniyle güçlükler yaşamaları ve finansal piyasalarda gerçekleşen ani düşüşler sonucu finansal sistemi etkileyen krizlerin ortaya çıkmasıdır (Gülbahar, 2017: 4-5).

1.1.2 Küresel Krizler

1973 yılında yaşanan ve beraberinde stagflasyonu da getiren petrol krizi dalga dalga tüm dünyayı etkilemiştir. Kriz sonrası krizden çıkış çalışmaları neticesinde neoliberalizm yükselerek küreselleşmenin etkilerinin hissedildiği eğilimler ön kazanmaya başlamıştır. Teknolojideki hızlı gelişmeler, iletişimin kolay olması ve sermaye dolaşımının uluslararası arenada kolay hale gelmesi ve finansal pazarlarda ürün çeşitliliğinin artması bankacılık sektöründe iyi gelişmeler olarak görülse de bu sektörde yeni tehlikelerin gün yüzüne çıkmasına sebebiyet vermiştir. Hal böyle olunca geleneksel risk unsurları olan faiz, kredi, piyasa, likidite ve operasyonel risklerinin yanısıra yeni risk unsurları da bankacılık literatürüne girmiştir. Oluşan bu yeni nesil risklere karşı tedbir amaçlı ve bankaların sermaye yapılarını güçlendirmek ve olası olumsuzlukların azaltılması amacıyla Basel uzlaşısının inşası çalışmaları başlamıştır(Gödeş, 2016: 3).

Küreselleşme kavramı incelendiğinde, uluslararası piyasaların birbirine en çok bağlı olduğu alan finans sektörü olmuştur. Dünyanın en büyük ekonomileri de dâhil olmak üzere, finansal varlıklar tüm dünya piyasalarında herhangi bir engelle karşılaşmadan ve anlık olarak dolaşabilmektedir. Bu da tüm sermayenin küresel bir özellik kazanmasına neden olmaktadır. Bu sebeple bir ülke topraklarında ortaya çıkan ekonomik sorunlar, o ülke sınırlar ile sınırlı kalmayıp sahip oldukları piyasaların büyüklüğü ile doğru orantılı olarak ivedilikle diğer ülkelere de yayılmakta ve küresel çapta etkiye ve dalgalanmalara neden olmaktadır. Ayrıca piyasaların birbirlerine olan finansal eklemlenmeleri arttıkça ekonomiler şoklara karşı daha kırılgan hale gelmektedir (Gülbahar, 2017:19).

1.2 DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE FİNANSAL KRİZLER

Küreselleşmeden sonra oluşan krizlerin tarihine bakıldığında oluşan krizler diğer ülkeleri de etkilemiştir ve uluslararası bir niteliğe sahip olmuştur. Gerçekleşen her krizden sonra hükümetlerin ekonomi politikaları eleştirilmiş, değiştirilmiş ve yeniden düzenlenmeye çalışılmıştır. Bu konudaki en önemli örnek şüphesiz 1929 yılında ABD’de gerçekleşen Büyük Buhran Krizidir. Kriz yalnızca ABD’de değil, başta Almanya ve Avusturya gibi büyük devletler olmak üzere tüm dünya devletleri etkilenmiş ve sonrasında yeni politikalar araştırılmış ve yeni düzenlemelere başvurulmuştur (Gödeş, 2016: 3).

Dünyada yaşanan ve Türkiye’yi de etkileyen büyük krizlerden bazıları şunlardır;

- 1929 Büyük Buhran (Great Depression),
- 1973 OPEC petrol krizi,
- Meksika Krizi (Tekila Krizi)
- Asya Krizi
- 2008 Küresel Krizi

Türkiye’de Yaşanan büyük çapta finansal krizler ise şunlardır;

- 1994 Krizi
- 2000-2001 Krizi

1.2.1. Dünyadaki Finansal Krizler

1.2.1.1. Büyük Buhran (1929)

24 Ekim 1929 günü, yaygın bilinen ismiyle Kara Perşembe, New York borsasının 4 milyar dolar zararla kapanması sonucu dünya tarihinin en ağır ekonomik krizi olarak tarihe geçmiştir. Ancak her kriz gibi bu krizin meydana gelmesi de öyle sanıldığı gibi bir günde değil, tam tersine yıllar öncesine dayanan bir geçmişe ve hatta daha geriye gidilecek olursa birinci dünya savaşına kadar dayanmaktadır. Birinci dünya savaşının askeri açıdan etkilerinin yanısıra sosyal ve ekonomik açılardan da yıkıcı etkileri olmuş ve 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nin başlamasında önemli rol oynamıştır (Gödeş, 2016:4).

Birinci Dünya Savaşının başladığı yüzyılda devletlerin çoğu yaygın olarak altın standardı olarak bilinen bir para sistemini kullanmaktaydı. Merkez Bankaları her neviden parayı basarken altın karşılığı sistemini kullanıyordu ve dolayısıyla döviz kurları da altın kuruna bağlıydı ve bu kur üzerinden hesaplamaları yapılıyordu. Birinci Dünya Savaşı yıllarında savaşın tarafı devletler üzerinde oluşan ekonomik baskı sonrasında paraya şiddetle ihtiyaç duyan Avrupalı devletler altın standardını terk ederek karşılıksız para basmaya başladılar. Devletlerin bu şekilde karşılıksız para basması sonucu enflasyon oluştu. Avrupalı devletlerin paralarının karşılıksız olması ve enflasyonun oldukça hızla artması üzerine yatırımcılar varlıklarını, altın karşılığı para basmayı sürdüren ABD'nin bankalarına yollamalarına ve bu durum Londra'nın dünya finans merkezi ünvanını New York'a devretmesine neden oldu. Bu dönemde dünya toplam altın rezervinin yaklaşık yüzde 40'ı ABD'de toplanmıştı. ABD'de biriken bu denli büyük miktarda altın serveti ülkede büyük çapta bir ekonomik sıçramaya neden oldu. Değerler şişmeye, balonlar oluşmaya başladı. Borsada değerler astronomik hızlarla yükseldi. Artık insanlar tüm mal varlıklarını borsaya yatırıyorlardı. Hükümetler altın girişini özendirmek için altın standartını sürdürdüler ve enflasyonist politikalar izlediler. Uygulanan bu enflasyonist

politikalar sonucu fiyatlarda büyük düşüşler gerçekleşti ve ekonomide olumsuz etkilere neden oldu (Eğilmez, 2008: 57-58).

Büyük buhran ilk olarak gelişmiş devletleri etkilemiş ve sonrasında da kademeli olarak gelişmekte olan devletleri etkileyerek yayılma alanı bulan bir kriz olmuştur. Tüm dünyayı etkileyen bu denli geniş çaplı ekonomik kriz devletlerin siyasal iktidarlarına da sirayet etmiş ve istikrarsızlıklara sebebiyet vermiştir. İki savaş arası yaşanan bu istikrarsızlıklardan ötürü yatırımcılar üzerinde olumsuz bir etki oluşmuş ve yatırımcılar yatırım yapmaktan çekinmiş, işsizlik oranında artışlar olmuş, hane halkının alım gücü düşmüş, ticari mallar satılamamış ve bu olumsuzlukların sonucunda ekonomiler daralmaya başlamıştır. Tüm dünyada ekonomik açıdan yaşanan bu denli büyük olumsuzluklar uluslararası ilişkilere de etki etmiş ve devletlerarası anlaşmazlıklarda da artışlar olmuştur ve dünya ekonomisi 10 yıl süren bir kaosa sürüklenmiştir (Akbulut, 2017: 10).

1929 Büyük Buhran'ın pek çok sebebi olsa da en önemlileri şu şekilde sıralanabilir; İlk olarak ABD'de büyük çaplı üretimleri belli başlı holdinglerin gerçekleştirmesi krizin etkisini artırmış ve ciddi sorun teşkil etmişlerdir. Özellikle küreselleşmiş ve iletişimin çok olduğu bir piyasada bu denli büyük bir holdingin veya holdinglerin kriz döneminde bunalım yaşaması krizin derinleşmesindeki hızını şüphesiz artıracaktır. Ayrıca dönemin finansal sisteminde bugünkü gibi geniş kurallar bütünü, sağlam denetleme ve gözetleme kurumları ve mevduatların sigortalanması gibi koruyucu önlemler bulunmamaktaydı. ABD'nin uyguladığı ekonomi politikası ise klasik ekonominin ilkelerine göre idi ve ekonomide devlet müdahalesinden kaçınılmaktaydı ve ekonomik bozulmaların çözümü olarak para basılması görülüyordu ve bu politikalar krizden çıkılması için yeterli değildi ve görünmez elin müdahalesi beklenmekteydi (Eğilmez, 2008: 58).

Türkiye de bu denli büyük bir krizden etkilenen devletlerden birisi olmuştur. Her ne kadar gelişmiş devletlerdeki kadar olmasa da krizin etkileri Türkiye'de de görülmüştür. Türkiye'nin krizin yaşandığı yıllarda Gayrisafi Milli Hasılası 50 milyon dolar bile değildir. Birinci Dünya Savaşı'nın yaraları sarılmaya çalışıldığı için

ekonomide inşa süreci mevcuttur. GSMH'nin büyük bölümü tarım ve hayvancılığa dayalıdır ve sanayi ve hizmet sektörünün ekonomideki payı azdır. Sanayileşme sadece devletin vergi gelirleriyle gerçekleşmektedir. O yıllarda özel sektörün sanayileşecek bir gücü bulunmamaktadır. Türkiye sanayileşmede başarılı olan ABD ve Avrupalı devletlerden sanayileşme yolunda yardımlar talep etmiştir ancak batılı devletler bu yardıma pek yanaşmamıştır. Bunun üzerine "Türkiye" Rusya'dan yardım talep etmiştir. Rusya ise bir müttefik kazanmak için Türkiye'ye sanayileşmesi için ekonomik yardımda bulunmuş ve sanayileşmede uzman desteğini vermeyi kabul etmiştir. Böylece sanayileşmede önemli adımlar atılmaya başlanmıştır. Türkiye'nin ilk sanayi üretimi ihraç ürünlerine gelince basit işleminden geçirilmiş tarım ürünleridir (kuru kaysı, incir vs.). Bu ihracatı yapan bölgeler Batı ve iç Anadolu'nun batı kısmıdır. Üretilen bu sanayi ürünleri çoğunluklu olarak ABD ve Batılı devletlere ihraç edilmekteydi. Batılı gelişmiş devletlerde ekonomik krizin oluşması Türkiye'nin ihracatını da olumsuz etkilemiştir. Türkiye'de ticaretin fazla gelişmemiş olması, satış ve pazarlama eksikliği, girişimci azlığı gibi olumsuzluklar ürettiği bu malların başka ülkelere kanallı edılmesıne olanak vermemiştir. İç ve Batı Anadolu'da çiftçilerin ürünleri ellerinde kalmış; bu ürünleri pazarlayan ticaretçiler ise iflas etmiştir. Özellikle Türkiye'nin batıdaki bölgeleri yani sanayinin geliştiğı yerlerin krizden daha çok etkilendiğini söylemek mümkündür. Ancak, batı bölgelerinde meydana gelen bu negatif olay oluşturduğu etki ile tüm Türkiye'de ekonomiyi etkilemiştir. Devletin müdahaleleri maalesef çok fazla etkili olmamıştır ve iflaslara engel olunamamıştır. Devlet; sadece ihracatçı çiftçilere yönelik borç erteleme, tohum temini gibi hammadde satışlarında daha fazla vade sağlama politikası uygulamıştır. Hâlbuki devlet o zaman ihracatçı çiftçilerin mallarını belirli bir vadeyle satın alsa ve direkt ihracatı kendisi yapsa devlet hem bundan gelir kazanır hem de böyle bir sonuçla karşılaşılmazdı (Dursunoğlu, 2009: 73).

Türkiye'nin 1929 Büyük Buhranından olumsuz etkilenmesinin başlıca nedenlerine gelecek olursak;

- Devletin deniz ve demiryolu yatırımı yapmak amacıyla uluslararası bankalardan borç alması.

- Lozan Antlaşması'na göre Ekim ayı itibariyle gümrük vergileri yükseltilebilecekti. Ancak tüccarlar Ekim ayı gelmeden ithalat taleplerini arttırmasıyla birlikte kredi genişlemesine neden olması.
- Osmanlı Devleti'nden kalan borcun 1929 yılında ödenmesi.
- Tarımdaki üretimin önemli ölçüde azalması ve ithalat için ödenen tutarın ihracattan elde edilecek tutardan fazla olması.

Gerçekleşen krizin Türkiye'ye olan etkisi yaklaşık 9 milyon Sterlin olmuştur. Ayrıca ihracatın azalması ve ithalatın artması üzerine dış ticaret açığı oldukça artmıştır. Türkiye bu borçlarını finanse edebilmek için dış borç alma yoluna başvurmuştur. Bu doğrultuda Banca Commerciale İtalya'dan, Rusya'dan ve uluslararası bankalardan toplam 3,5 milyon sterlin borç alınmıştır. Daha sonrasında ise yasal düzenlemeler yapılarak ekonomi düzeltilmeye çalışılmıştır. Döviz kurlarında spekülasyona mani olma adına 27 Mayıs 1929 da Menkul Kıymetler ve Kambiyo Borsalar Kanunu, 25 Şubat 1930 tarihinde Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu çıkartılmıştır. Bu kanunlar ile döviz piyasası devlet kontrolü altına alınmıştır. Ayrıca 11 Haziran 1930 tarihinde Merkez Bankası yasa tasarısı “1715 sayılı T.C. Merkez Bankası Kanunu” adıyla kabul edilip 30 Haziran'da Resmi Gazete’ de yayınlandı. Böylece devlet para piyasalarına müdahale hakkına sahip olmuştur (Akbulut, 2017: 11).

1.2.1.2 Petrol Krizi (1973)

ABD yirminci yüzyılın son çeyreğine gelindiğinde dünyada altın karşılığı para basan tek devlet konumundaydı. 15 Ağustos 1971'de altın karşılığı para basımını yeni bir düzenleme ile kaldırdı ve karşılık sistemi terk edildi. Doların dünyadaki yaygınlığı neticesinde doların karşılıksız kalması tüm dünya piyasalarını etkiledi. Daha sonrasında benzer bir adımı İngiltere attı ve Poundu dalgalanmaya bıraktığını açıkladı. Bu gelişmeler üzerine gelişmiş ülkeler de karşılık sistemini kademe kademe terk ettiler. Bu durumun sonucunda para sisteminin karşılıksız kalmış olmasının da etkisiyle gelişmiş ülkelerin rezervlerini arttırmak amacıyla

kolaylıkla para basmaya başladı ve hem dolar hem de öteki para birimleri değer kayıplarına uğradılar (Eğilmez, 2008: 62).

Doların Petrol Krizindeki payı oldukça büyüktür. Dünya petrol fiyatları dolar üzerinden hesaplanmaktaydı. Dolayısıyla doların değerinin düşmesi ile petrol üreticilerinin gelirleri azaltılmıştır. Bu sebepten dolayı da petrol üreticileri petrol fiyatlarını altına endekslemiş ve OPEC (Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü) tarafından petrol fiyatlarının 4 katına çıkarılması dünyanın yeni bir krize girmesine sebep olmuştur (Gödeş, 2016: 5).

Petrol Krizinin siyasi sebebine gelinecek olursa gelişmiş Avrupalı devletler Arap-İsrail savaşında İsrail yanlısı politikalara destek veriyorlardı ve bu durum petrol zengini Orta Doğu devletlerini rahatsız etmekteydi. Petrol üreticisi bölge devletleri ellerindeki petrol kozunu kullanarak Avrupalı devletleri İsrail politikalarından vazgeçirmek istiyorlardı. Buna dönemin "tarafsız" gelişmekte olan ülkelerin, Batı ülkeleri karşısında "talepkâr" ve "pazarlıkçı" bir blok olarak çıkmak eğilimi eklendi. Bu şekilde gelişen ekonomik ve siyasi fiyat artışları neticesinde artan fiyatlar petrol ithal eden bütün ülkelerde durgunluğa ve gelişmekte olan ülkelerde de borçlanmaya sürükledi (Kazgan, 2005: 136).

1.2.1.3 Meksika (Tekila) Krizi (1994)

Bölgesinde ekonomisinde önemli bir yere sahip olan Meksika'nın ekonomisinde tarım ve hayvancılığın yeri büyüktür. Tıpkı diğer Latin Amerika ülkeleri gibi Meksika'da da yüksek enflasyon ve istikrarsızlık en önde gelen ekonomik problemlerdendir. Önemli bir Petrol ihraççısı olan Meksika 1980'lerdeki petrol fiyatlarının düşmesinden oldukça olumsuz etkilenmiştir ve bu durum sonucu dış borçlanmaya başvurulmuş ve enflasyonda ciddi artışlar gerçekleşmiştir. Meksika krizi pek çok iktisatçının tanımlamasına göre bulunduğu yüzyılın ilk finansal krizidir. Kriz 1994 yılının aralık ayında bir finansal panik biçiminde başlamıştır. Her ne kadar Meksika hükümetin ihraç ettiği kâğıtlarda yüksek faiz oranı sunmuş olsa da, Meksika

Peso'nun gerçek değerinin altında olması ve Meksika'nın uzun dönemli borçlarını ödemesinin mümkün olduğuna dair bütün göstergelere rağmen dış kaynaklı yatırımcılar yatırımlarını durdurma kararı almıştır. Meksika'da hükümetin ekonomimin krize gitmeyeceğine dair olumlu sinyaller verse de yatırımcılar artacak enflasyon ve devletin borçları ödeyememesinden korkmuşlardır. Bu durum da Meksika para birimi olan Peso'nun değer kaybetmesine ve finansal panik havasının oluşmasına sebebiyet vermiştir (Apak ve Aytac, 2009: 79).

Meksika 20. Yüzyılın son çeyreğinde özellikle 1970'li yıllardan sonra 1976, 1982 ve 1994 yıllarında olmak üzere üç büyük ekonomik kriz geçirmiştir. Tarihlerle dikkat edilirse 1988 yılı istisnai bir özelliğe sahiptir. Bunun sebebi Meksika'nın 1987 yılının Aralık ayında başlatmış olduğu çok köklü bir istikrar programının olumlu sonuçlarının görölmeye başlanmasıdır. Dönemin devlet başkanı Carlos Salinas ve hükümeti 1987 yılında % 159 dolaylarında olan enflasyonu düşürmek amacıyla, döviz kuru merkezli bir ekonomik istikrar programını devreye sokmuştur. Bu programın en önemli özelliği işçileri, firmaları ve hükümeti sosyal alanda bir araya getirmiş olması ve fiyat, ücret ve döviz kurununun birlikte değerlendirilmesi için toplantılar yapılmasına dair karar vermesi olmuştur. Bu reformlar dâhilinde Meksika'nın ulusal telefon şirketi olan TELMEX, büyük kamu bankaları ve buna ek binlerce kuruluş özelleştirilmiş ve finansal piyasaların liberalleşmesi amacıyla düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Programın son ve diğer önemli amacı, döviz kurunu crawling peg (sürünen sabit kur) yöntemi ile baskılamaktır. Dış ticarete devletin ithalat yüzdesi, 1988-1994 arasındaki yaklaşık 6 senelik dönemde % 300 büyümüştür ve krizin gerçekleştiği 1994 yılında aylık ortalama 1.5 milyon dolar olmuştur (Karabulut, 2002: 111-112).

Meksika 1980'li yıllardan sonra ekonomide yeni bir adım atarak dış ticarete liberal adımlar atmış ve ekonomiyi yavaşlatan katı uygulamaları terk ederek para birimi olan Pezoyu Dolara endekslemiştir. Bu yeni reformların ve düzenlemelerin etkisiyle 1990 ve 1994 yılları arasındaki dönem "Meksika mucizesi" olarak anılmaya başlanmıştır. Bu hamleden sonra ülkeye sıcak para girişleri artırmış ve bu artış kısa sürede krediye ve tüketime dönüşmeye başlamıştır. Ancak ithalatın ihracattan fazla

artması beraberinde dış ticaret açığını getirmiştir ve bahsi geçen dönemde dış ticaret açığının GSYH'ye oranı %8 olmuştur. Meksika iki sorunla karşı karşıya gelmiştir. Birincisi dış ticaret açığının olumsuz etkilerini gidermek için uyguladığı Pezonun değerinin düşürülmesinin ertelenmesi, ikincisi ise siyasal sisteminde yaşadığı olumsuzlukların yabancı yatırımları olumsuz etkilemesi yatırımların aniden ülkeden uzaklaşması olmuştur. İşte böyle bir dönemde gecikmiş olarak uygulanan arka arkaya devalüasyon hamleleri sonucu ülkenin para birimi neredeyse yarısı kadar değer kaybetmiş, faizler % 80'lere ulaşmış ve 1994 yılında Meksika krize girmiştir (Gödeş, 2016: 5-6).

Meksika krizinden çıkarılabilecek bazı sonuçlar şu şekildedir;

- Bir devletin toplam borç stokunun GSYH'ye oranının oransal olarak düşük olması her zaman ekonominin iyi olduğu anlamına gelmemektedir.
- Bankalar vadesi kısa olan mevduatlarının geri ödenmesi hususunda zorluklar yaşarsa hükümetlerin veya düzenleyici kuruluşların bu zorlukları çözmesi gerekmektedir aksi takdirde krizin daha derin etkileri söz konusu olacaktır.
- Mevzu bahis devletin kuru sabit tutacağına dair sinyaller vermesi ve piyasalara bu yönde açıklamalar yapılması tek başına yeterli değildir. Bu politikalar ekseriyetle savunulmalıdır. Çünkü enflasyonun düşmesi kurun sabit kalması ile alakalıdır.

Sonuç olarak Meksika para biriminin aşırı değer kazanması hususunda devletin müdahale etmemesi sonucu; ihracat-ithalat dengesi bozulmuş, hantal olan ekonomi düzenlemeler ile sağlam temellere oturtulmamış, kamu borçları artmış ve Merkez Bankasındaki döviz rezervleri azalmıştır. Bu durum ekonomiyi spekülasyona açık hale getirmiştir (Özkahveci, 2018: 27-28).

1.2.1.4 Asya Krizi (1997)

Güneydoğu Asya devletleri, her ne kadar büyük yoksulluklar görmüş olsalar da yaptıkları kalkınma hamleleri ile dünyanın en büyük ekonomileri olma yolunda büyük adımlar atmayı başarmışlardır ve bu durum bu devletlerin dünyada “Asya Kaplanları” olarak anılmalarını sağlamıştır. Bahsi geçen ülkeler arasında Güney Kore, Tayvan, Singapur, Malezya, Endonezya ve Tayland gibi ülkeler bulunmaktadır. 20. Yüzyılın son çeyreğinde tüm dünyada büyüme hızları yavaşlarken bu kaplan ülkelerinin ekonomilerinde %60'lara varan büyümeler gerçekleşmiştir. Ayrıca bahse konu ülkelerin GSMH'leri yaklaşık %15 oranında bir artış göstermiş ve yine bu dönemde kişi başına düşen milli gelirleri büyük oranlarda artmıştır ve Güney Kore'de 10 kat, Tayland'da 5 kat ve Malezya'da 4 kat gibi yüksekliklere ulaşmıştır (Özkahveci, 2018: 28).

Asya krizi II. Dünya Savaşında sonra hem yaşanan en büyük krizlerden birisi olma özelliği ile hem de krizin çözümünün zorlukları ve müdahalelerin zorluğu ile dünya tarihinde büyük bir öneme sahip olmuştur. Krizin bu denli büyük olması krize karşı atılacak adımların da ehemmiyetini artırmıştır. Sadece Güney Kore, Tayland ve Endonezya'ya sunulan kurtarma paketinin boyutu yaklaşık 115 milyar dolar olarak hesaplanmış ve başta IMF ve Dünya Bankası olmak üzere birçok kurum ve iktisatçı için sürpriz bir gelişme olmuştur. Böyle bir krizin gelme ihtimali ile ilgili öngörüler son derece sınırlı kalmıştır. 1990 yılında gerçekleşen Birleşmiş Milletler Ticaret ve Gelişmeler (UNCTAD) toplantısında uluslararası etkileri olabilecek global bir istikrarsızlığın olabileceğine dair tedirginlikler dile getirilmiştir. Y.C. Park 1996'daki bir makalesinde, Doğu Asya ülkelerinin Meksika 1994 krizine benzer bir kriz yaşama riski ile karşı karşıya olduğunu belirtmiştir. Krugman ise 1994 de, Doğu Asya ülkelerinin iktisadi büyümelerinin, üretkenlik artışından ziyade sermaye girişlerine dayalı hale geldiğini belirtmiştir. Bazı tahminler dışında Asya ülkelerini bekleyen krizle ilgili çok fazla öngörünün olmadığını söylemek mümkündür. Özellikle IMF ve Dünya Bankası krizden kısa bir süre önce Doğu Asya devletlerinin ekonomik performanslarını öven çalışmaları yayınlamaları piyasaların gerekli

tedbirleri alamamasına ve yaklaşan tehlikenin farkedilmemesine neden olduğu aşikârdır (Karabulut, 2002: 117).

1990'lı yıllardan sonra yaşanan ekonomik krizlere bakılacak özellikle Asya'da ve Latin Amerika'da vuku bulan krizlerde diğer krizlerin tersine sermaye çıkışlarının krizlerin çıkması krizin temel sebeplerinden birisi olduğu görülmüştür. Asya krizleri incelenirken iç ve dış faktörlü olarak incelemek daha faydalı olacaktır. İçsel olarak incelendiğinde kriz ülkelerinin iç ekonomik yapısında serbest piyasa mekanizmasının etkili bir şekilde işlemediği ve tam ve doğru bilginin ulaştırılmasının zorluğu krizin etkilerini artırmıştır. Dışsal olarak incelendiğinde ise uluslararası finansal kuruluşların gelecekteki olumsuzlukları öngöremeyerek Asya'da bulunan ülkelere yönelik fon transferlerini sürdürmüş olmaları ve güven ihdas etmiş olmalarıdır. Frederich S. Mishkin krize yönelik yaptığı çalışmalarda Güney Asya krizlerinin nedeni olduğunu düşündüğü dört sistemik etkiden bahsetmektedir. Faiz oranında artış, menkul kıymet borsalarının çöküşü, bankacılık sektörünün sorunları ve belirsizlikte artış şeklinde tanımlanmıştır (Arkun, 2018: 78).

1.2.1.5 Küresel Kriz (2008)

2008 yılının yaz aylarında ABD'de başlayan ve daha sonra kademe kademe tüm dünyayı etkileyen bu krizde büyük gayrimenkul piyasası ve oluşan kredi balonu büyük öneme sahiptir. ABD'de oluşan yaklaşık 10 trilyon dolarlık büyüklükteki mortgage piyasası muazzam bir büyüklüğe ulaşmıştı ve bu haliyle dünyanın en büyük piyasası haline gelmişti. Başlangıçta mortgage kredilerinin büyük çoğunluğu, kalitesi yüksek müşterilere verilen kredilerden oluşmaktaydı ve bunlara "prime mortgage" kredileri denilmekteydi fakat zamanla bu krediler daha düşük kalitede müşterilere de verilmeye başlandı. Bunlara da "subprime mortgage" kredileri denilmekteydi. Artan taleple beraber 2008 yılının ortalarında bahsi geçen bu subprime mortgage kredilerinin hacmi 1,5 trilyon dolara kadar yükselmişti. ABD'de düşük gelirli gruplar faizlerin düşük seyrinde gitmesine güvenerek aldıkları subprime konut kredileri için değişken faiz oranlarına sahip olan kredileri seçmişlerdir. Hal

böyle olunca FED ‘in faizleri ardı ardına artırması ve bunun beraberinde gelen konut fiyatlarındaki düşüşler vatandaşların aldıkları kredileri geri ödeyememesine sebep olmuştur (Eğilmez, 2008: 66-67).

2008 yılının Eylül ayında ABD’deki büyük yatırım bankalarından birisi olan Lehman Brothers’ın iflas etmesi sonucu bu durumdan Avrupalı devletlerde etkilenmiş ve bankacılık sistemleri alarm vermeye başlamış ve Avrupa’da hükümetler çeşitli paketler ve önlemler hazırlayarak bankacılık sistemlerini güvende tutmaya çalışmışlardır (Çağıl, 2011: 61).

ABD’de gerçekleşen 2008 krizinin bazı önemli sebeplerini şu şekilde sıralamak mümkündür;

1. Faizlerin oldukça düşük olması likidite balonunun şişmesine ve bu durumun da krize neden olmasına sebebiyet vermiştir. Aslında başlangıcı mortgage krizi olarak görülse de faizlerin oluşturduğu etki yadsınamayacak kadar fazla olduğu görülecektir.
2. ABD piyasalarında likiditenin faizlerin düşmesiyle beraber bollaşmasıyla tüketim ve yatırım harcama kalemlerinde büyük artışlar meydana gelmiş ve bu durum da ipoteğe bağlı konut kredilerinin artmasına sebebiyet vererek krize gidişatı hızlandırmıştır.
3. Krizin bir diğer önemli sebebi ise likit olmayan aktiflerin ihraç edilebilecek menkul kıymet formatına dönüştürülmesi sonucu alacaklı ile borçlu arasındaki mesafenin uzak tutulmasıdır.
4. Amerika’da bankacılık alanında kredi alan kişi ve kurumlar sahip oldukları risk değerlerine göre sınıflandırılarak Prime Kredi, Alternatif A(Alt-A), Eşik Altı (Subprime) olmak üzere üç şekilde gruplandırılmaya tabi tutulmuştur. Prime Kredilerin en önemli özelliği krediyi kullananlar aldıkları konut kredileriyle alakalı faiz ve diğer anapara ödemeleri konusunda devletin güvencesi altında hareket etmektedirler. Bu gruba dahil olan kullanıcıların ödeme gücü yüksektir ve bu grup kredi notu fazla olan ipotek kredilerini de içine almaktadır ve ABD’de kullanılan ipotekli kredilerin yaklaşık %80’lik

kısmını oluşturmaları açısından da büyük öneme sahiptir. Alternatif A (Alt A) isimli krediler de ise durum biraz daha farklıdır. Bu gruptakiler ödemede güçlük yaşamayacak yada yaşarsa en az düzeyde yaşayacak diye tahmin edilen grup olup Mortgage Kredilerindeki toplam payı %5 civarındadır. Son olarak Subprime kredilerinden bahsetmekte fayda var. Bu kredilerin Mortgage Kredilerindeki payı yaklaşık %15 civarında olup kredi alanların borçlarını ödemesinde güçlük çekeceği tahmin edilen riskli kredi kullanıcılarından oluşmaktadır.

5. ABD’de gerçekleşen diğer bazı gelişmelerin de psikolojik etkilerinden bahsedilecek olursa özellikle ABD’de emlak balonunun artmasında faizin düşmesi ve yeni finansal ürünlerin mortgage kredilerine endekslenmesinin olumsuz etkisi bir yana hanhalklarının gidişatın olumsuz olacağına dair beklentilerinin de krizde etkisi oldukça fazladır (Özkahveci, 2018: 52-57).

Mortgage yada diğer ismiyle 2008 krizi çok büyük miktarlarda verilen konut kredileri ve bu konut kredilerine endekslenen finansal ürünler neticesinde büyük boyutlara ulaşmıştır. Krizin daha da derinleşmesinin sebebi ise yasal düzenlemelerin ve denetimlerin yeterli olmamasıdır. Bu krizin tek bir nedeni olmamasına rağmen kuralların uygulanmaması ve içeriklerin kontrolsüz genişletilmesi krizin en önemli nedenleridir. Ayrıca bir önceki dönemin yarattığı kuralları azaltma, serbestleştirme, deregülasyon modasının etkisi de azımsanamayacak kadar fazladır. Krizin gelişmekte olan ülkelere olan etkisine gelince bahsi geçen krizin gelişmekte olan ülkeleri de derinden etkilemesinin birçok nedeni vardır. İlk olarak bu ülkelere olan sıcak para akışının kesilmesinin etkisine bakmakta fayda var. Sıcak parayı sağlayan devletlerde gerçekleşen ekonomik sorunların onlardan kaynak alan gelişmekte olan devletleri de etkileyeceği korkusuna sebebiyet verdi. Sıcak para akışının düşmesi gelişmekte olan ülkelerde yatırımların azalmasına, büyümenin azalmasına ve arz talep dengesinde bozulmalara yol açarak ithalat ihracat dengesinde de olumsuz etkiler oluşturdu. Dış ticaret dengeleri bozulmaya başlayan gelişmekte olan ülke ekonomilerinde küçülmeler gerçekleşmeye başladı. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yaşanan bu

etkileşimli daralmanın etkisiyle petrol ve metal fiyatlarında büyük düşüşler meydana geldi ve piyasalarda enflasyonist etkiler oluşturmaya başladı. Böylece 2008 Krizi tüm dünyada etkisi hissedilen bir kriz olarak diğer yerel çaptaki krizlerden ayrılmış oldu (Eğilmez, 2008: 68-69).

1.2.2 Türkiye’de Yaşanan Finansal Krizler

II. Dünya Savaşı’na her ne kadar aktif olarak Türkiye katılmamış olsa da ekonomik anlamdaki olumsuz etkilerinden etkilenmiştir ve oluşan istikrarsızlıklar sonucu 1946 yılında devalüasyona gidilmiştir. Hal böyle olunca oluşan bu istikrarsızlıkların konjonktürel etkileri günümüz Türkiye ekonomisine de sirayet etmiştir. Türkiye’de yakın zamanda gerçekleşen büyük çaplı krizleri üç başlıkta toplamak mümkündür; 1994 krizi, 2000-2001 krizi ve son olarak 2008 krizi.

1.2.2.1 1994 krizi

Türkiye 1970’li ve 1980’li yılların sonlarında ekonomik tıkanmalarla karşılaşmış ve müdahalelerde bulunmaya çalışılmıştır. Ancak bu tıkanmaları çözebilecek bir istikrar programı belli sebeplerden ötürü uygulanamamıştır. Özellikle uzun yıllar Türkiye’deki iktidarların çözmekte zorlandığı döviz sorunu hazırlanmak istenen ekonomik istikrar programlarını sekteye uğratmıştır. Hal böyle olunca bu tıkanmaların ve istikrarsızlıkların sonucunda 1994 yılında Türkiye yeniden bir ekonomik krize sürüklenmiş, uzun bir süre istikrarlı görünen Dolar-TL paritesi önemli derecede bozulmuş, enflasyonist beklentiler piyasalara hâkim olmaya başlamış, devlet ülke içinde borçlanamaz hale gelmiştir. Bu olumsuzluklara bir de Amerikalı kredi değerlendirme kuruluşlarının Türkiye’nin kredi notlarını düşürmesi eklenince dönemin iktidarı ekonomik istikrar programını devreye sokmuş ve IMF’den ekonomik yardım almıştır (Eğilmez, 2008: 71).

1980’li yılların sonuna gelindiğinde ise ülke içi talep unsurları dikkate alınarak tüketime endeksli bir iç politika izlenerek büyümenin ana unsuru tüketim ve

talep olarak belirlenmiştir. Ancak bu durum beraberinde bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. 1989-1993 arası 4 yıllık dönemde hükümetin çalışan ücret ve maaşlarında yüksek artışlar gerçekleştirmesi faiz ödemeleri ile bağlantılı kamu açıklarının artması ile neticelenmiştir. Kamu harcamalarının artması ise faiz döngüsüne girilmesine sebebiyet vermiştir. Bütçedeki personel harcamaları oranının vergi gelirine oranı %36'dan %64'e çıkarak oldukça yüksek seviyelere ulaşmıştır. Bir diğer olumsuzluk ise alt yapı yatırımlarının finanse edilmesinin faiz iç borçlanma senetlerine başvurulmasıdır. Bu ve benzeri olumsuzluklar neticesinde 1980'li yılların sonundan itibaren faiz ödemeleri giderek artarak bütçeye ağır bir yük oluşturmaya başlamıştır (Özkahveci, 2018: 34).

1994 yılında yaşanan bu kriz her ne kadar daha önceden dövizden kaynaklanan veya dış piyasalardan kaynaklanan küçük çapta krizlerden etkilenilmiş olursa da Türkiye için ilk büyük çapta kriz olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. 1984-1989 arası beş senelik bir genişleme ve olumlu gidişatın ardından 1990'lı yıllarda gerçekleşen Körfez Krizi ve sonrasında gerçekleşen İran - Irak savaşlarının Türk ekonomisine olan olumsuz etkisi neticesinde ülkenin önemli ihracat pazarlarında zararlara sebebiyet vermiştir. Bu olumsuzlukları telafi etmesi amacıyla Merkez Bankası 1990-1992 arası dönemde iki defa para programı ilan ederek etkileri azaltmaya çalışmıştır fakat daha sonuçları elde edilemeden mali çalkantılar baş göstermiştir. Bu şekilde olumsuz bir hava esince Merkez Bankası mevcut olan finansman ihtiyacını karşılamak amacıyla emisyon yapmış ve aynı zamanda hazine ihalelerinin iptal edilmesini sağlamıştır. Ancak bu durum olumlu etki yapmak yerine likidite artışlarına sebebiyet vermiştir. Bu durum karşısında ise fiyatların artan etkisini azaltmak amacıyla döviz satışı işlemi gerçekleştirilmiştir. Fakat faizlerin piyasa şartlarına göre hareket etmemesi kurlar üzerinde baskı yaratmıştır. Kriz öncesinde Türkiye her ne kadar Asya ve Meksika krizlerinde olduğu gibi bir döviz kuru politikasına sahip olmamasına rağmen, yönlendirilen dalgalanma (managed float) politikası vasıtası ile TL bilinçli olarak yüksek değerde tutulmaya çalışılıyordu. Ancak nominal ve reel kur arasındaki makas açıldıkça bir krize sürüklenme olasılığı artmaktaydı. Çünkü kuru korumak amacıyla Merkez Bankasının uygulayabileceği para politikası uygulamalarının da netice itibarıyla bir nihai noktası vardı ve bu

noktanın Merkez Bankasının döviz rezervlerinden fazla olması mümkün değildi (Doğru, 2015: 69-70).

Ülke ekonomisinde gerçekleşen daralmalar beraberinde makroekonomik değişkenlerde olumsuzlukları getirmiştir. İşsizlik oranına gelince sanayi ve hizmet alanlarında istihdam azalması sonucu işsizlik oranı aşırı yükselmiş ve ekonomide enflasyonist bir süreç varken çalışanların maaş ve ücretlerinde bir artış olmaması sonucu reel olarak düşmüştür. 5 Nisan 1994 yılında dönemin hükümeti tarafından hazırlanan ekonomik istikrar programında döviz endeksli çalışmalar gerçekleştirilmiştir fakat bu çalışmalar enflasyonla mücadelede etkili olamamış hatta tam tersine cari açık verilmesine neden olmuştur. Ayrıca bahsi geçen dönem seçimlere denk geldiği için çalışmalar durdurularak IMF ile olan anlaşma devam ettirilmemiştir. Olumlu yanına bakılacak olursa hazırlana bu istikrar programı kısa vadede piyasanın oynaklığının azalmasına sağlamıştır fakat orta ve uzun vadede planlananlar gerçekleştirilememiş ve istenilen oranda yeniden yapılandırmalar gerçekleştirilememiştir (Gödeş, 2016: 8).

1994 Finansal Krizi konusunda ortaya çıkmış çalışmalarda yer alan ve krize sebep olan başlıca etkenler şöyle özetlemek mümkündür;

- Kriz gerçekleşmeden önce dönemin hükümetinin uyguladığı başarısız maliye politikası neticesi ortaya çıkan aşırı likiditenin spekülatif amaçlı döviz talebini artırması,
- Kriz öncesi cari açığın aşırı seviyede artması ve bütçede de benzer açıklar verilerek bu açıkların kapatılamayacağı yönündeki hükümet sinyalleri piyasalarda olumsuz beklentilere sebebiyet vermiştir ve bu kanaat oldukça olumsuz etki oluşturmuştur.
- Aynı anda gerçekleşen bütçe açığı ve dış açığın sürdürülememesi de krize sebebiyet veren bir diğer neden olmuştur (Akbulut, 2017: 17).

1.2.2.2. 2000-2001 Krizi

Türkiye 1990'lı yılların sonunda başta Asya ve Rusya'da gerçekleşen krizden krizi yaşayan devletler kadar olmasa da olumsuz etkilenmiş ve müdahalelerde bulunmak durumunda kalmıştır. Asya Krizi'nin sebepleri arasında sayılan, finansal sistemin başında gelen bankacılık sektörünün zayıf yapıda olması durumu, krizin boyutlarını arttırmış, genel olarak yüksek oranlı faizler ve bankacılık sektöründeki artan olumlu krediler bankaların kârlılığını azaltmıştır. Her ne kadar dönemin hükümeti tarafından 2000 yılı başından beri bankacılık sisteminin yapılanmasıyla ilgili uygulamaya başlanılan Enflasyonla Mücadele Programında olumlu gelişmeler görülse de özellikle bankacılık sektöründe sıkıntılar devam etmektedir. Artan cari açık, kamu mevduat bankalarının oluşturduğu görev zararları ve yönetsel eksiklikler, bankaların açık pozisyonlarındaki yükseklikler, kısa vadeli sıcak paranın ülkeye giriş çıkışındaki aşırı hız ve kamu kesiminin ve özel kesimin iç ve dış borçlanmasının artması gibi sorunlar dönemin en önemli finansal sorunları olmuştur (Akbulut, 2017: 19).

Türkiye'de 1990'lı yılların sonuna gelindiğinde ekonominin iyimser bir görünüme sahip olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Çünkü ülke ekonomisinin yaklaşık yüzde 6 oranında küçülmesinin yanı sıra, enflasyon aşırı derece artarak (TÜFE) % 70'e ulaşmış, bütçe açıkları karşılanamaz hale gelmiş, hazine faizlerinin yıllık ortalama bileşik oranı % 100'ü aşmış ve ekonomik göstergelerin neredeyse tamamı olumsuz sinyaller vermekteydi. Yaklaşık 30 yılda çift haneli ve yüksek enflasyon oranlarıyla ekonomisini ayakta tutmaya çalışan Türkiye'nin bu gidişatı artık sürdürülemez bir yere doğru hızla ilerlemekteydi. Bu aşamadan sonra ekonomiyi bekleyen tehlike hiper enflasyon aşamasıydı. Bu durumun aşılması için 2000 yılında IMF'den destek alındı ve üçayaklı bir program kabul edildi. Hazırlanan bu programın üç temel ayağı şu şekildeydi: (1) Bütçe ve bütçe dışındaki kamu kesiminde mali disiplinin sağlanması, (2) önceden belirlenmiş bir sürünen sabit kur (crawling peg) uygulamasıyla döviz kurlarının belirlenmesi, (3) yapısal reformların yapılması ve özelleştirmenin hızlandırılması. Hazırlanan bu programın esas amacı

enflasyonu düşürerek sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasıydı. Programın bütçeye yönelik politikası ise şu şekildeydi; devletin vergi gelirlerinin artırılması sağlanarak faiz dışındaki fazlanın yükseltilmesi sağlanacak ve Hazine'nin iç borçlanma yükü azaltılacak ve bu sayede kamu üzerindeki faiz yükünün düşürülmesi sağlanacaktır. Finansman konusuna gelince iç borçlanma yerine dış borçlanma yapılarak finansman boşluğu kapatılmaya çalışılacaktı (Eğilmez, 2008: 74-75).

Programın hazırlanıp kabul edilmesi ülke ekonomisinde olumlu bir hava estirmiş ve bu oluşan atmosferde iç borçlanma bileşik faiz oranının yüzde 40'ın altına gecelik faiz oranlarının ise yaklaşık yüzde 34 seviyesine inmesi sağlanmıştır. Faizlerin düşmesi her ne kadar hazine için olumlu bir adım olsa da merkez bankasının enflasyonla mücadelesi açısından olumsuz adım olmuştur. Bu kadar kısa sürede faizlerin bu denli düşmesi enflasyonla mücadeleyi zorlaştırmıştır. Oluşan güven ortamında bankaların rahatça kredi vermesi önce tüketimi beraberinde ise ithalatı artırmıştır. Bu hamleler sonrası talebin canlanması sağlanarak işlem hızı artmıştır ancak aynı olumlu etkinin enflasyon oranlarında olduğunu söylemek pek mümkün gözükmemektedir (Doğru, 2015: 83).

Türkiye enflasyonu düşürme programının sürdürülebilirliğine karşı ilk tehlikeyi 22 Kasım 2000'de yaşanan yoğun bir spekülasyon atakla yaşadı. Bu atak sonucunda, interbank gecelik faizleri % 873'e kadar çıkmıştır. Bir grup iktisatçı, 22 Kasım'ın bir likidite krizi olduğunu öne sürmüşlerdir. Yüksek cari işlemler açığına rağmen, Kasım sonunda bu tarz bir atağa neden olacak olumsuz beklentiler söz konusu değildi. Sadece bankalar yavaşça açık pozisyonlarını kapatmaya çalışırken, bankacılık sistemine yönelik düzenlemeler hızlandı. Bu durum bankaları açık pozisyonlarını kapatma konusunda paniğe sürükledi. Döviz alabilmek için bankalar likidite talebini yükseltince, faizler hızla yükselmiştir (Karabulut, 2002: 133).

Görüldüğü üzere Türkiye'de gerçekleşen ekonomik sorunların kaynağının büyük bir bölümü bankacılık sisteminden kaynaklanmaktadır. Türkiye'de Bankacılık sistemindeki sorunların neler olduğuna gelecek olursak bunları şu şekilde maddelere ayırmak mümkündür;

- Enflasyonun yüksek olduğu 1980’li yıllardan sonra enflasyonu düşürmek için kamu iç borçlanma senetlerinin halka arzı ihtiyacı hasıl olmuştur. Fakat bu durum reel faizlerin artmasına sebebiyet vermiştir. Bu şekilde halka arz edilen borçlanma senetlerinin riski diğerlerine göre oldukça azdı ve sebepten ötürü bankalar oldukça fazla karlar elde etmişlerdir.
- 1980’li yılların sonunda uygulanan liberal politikalar neticesinde bankaların uluslararası borç alabilmesinin kolaylaştırılması yönünde adımlar atılmış ve bu gelişme sonrasında bankalar sendikalara verdikleri kredileri artırmış ve döviz borçlanarak hazine bonosu ihalelerinde yüksek teklifler sunmuştur. Bu denli yüksek tekliflerin sunulması da bankaların açık pozisyonlarını artırmış ve olumsuzluk yaratmıştır.
- Türkiye’de faaliyet gösteren kamu bankaları sahip oldukları mali disiplin anlayışını değiştirmemiş olması ve sektördeki paylarının fazla olması etkenlerden bir diğeri olmuştur. Bunun yanı sıra bu bankaların bazı kesimlere uzun vadeli ve düşük faizli krediler vermesi fazla risk üstlenmelerine sebebiyet vermiştir.
- Bir başka önemli sorun ise bahsi geçen dönemde Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların gözetim ve denetim mekanizmalarının zayıflığıdır. 1990’lı yıllardan sonra yapılan düzenlemelerle banka kurma prosedürü kolay hale getirilmesi ülkede banka sayısı artmış ve yetersiz sermaye ile çalışmalarını gerçekleştiren bankalar hasıl olmuştur. Bu durum olumsuzlukların daha kolay yaşanmasına sebebiyet vermiştir.
- Türkiye’deki bankacılık sektörü dezenflasyon ayarlanmasındaki riski de üstlenmiştir. Normalde faizlerin düşmesi bankalar için iyi bir gelişme değildir fakat devlet iç borçlanma senetlerinin artmasını bankalar fırsata çevirmiş ve büyük karlar elde etmişlerdir. Bankalar kamu kâğıtlarını yüksek fiyatlandırarak nakit akışlarını artırmışlardır. Orta vadede normal bankacılık işleyişini devam ettirerek risk yönetimine ağırlık vermişlerdir (Gödeş, 2016: 10-11).

Özet olarak 2001 krizi, diğer krizlerle karşılaştırıldığında Türkiye'nin finansal tarihindeki en etkili krizi olma özelliğine sahiptir. Bu durumun nedenleri ise cari işlemler dengesindeki değişimler, iç ve dış borcun toplam miktarı ve bankacılık sektörünün açık pozisyon miktarları krizin finansal önemini vurgulaması açısından oldukça fazla etkiye sahiptir. Ayrıca küresel risk alma isteğinde artışlar gözlenmediği için Türkiye'de gerçekleşen bu krizin daha çok yerel çapta olduğunu ve bölge coğrafyasını veya dünya ekonomisine pek fazla etki etmediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Olumlu açıdan bir değerlendirme yapılacak olursa Türkiye bu krizden gerekli dersleri almıştır ve ekonomiyi yönetenler her ne kadar tam zamanında ve doğru müdahale edememiş olsalar da radikal kararlar almayı başarmış ve bankacılık sisteminin temellerinin yeniden yapılandırılarak güçlenmesi sağlanmıştır. Bu vesile ile Türk Bankacılık sektörü uluslararası sisteme entegre olma yolunda adımlar atarak batmaktan kurtulmayı belli ölçüde de olsa kurtulmayı başaramıştır (Doğru, 2015: 92).

1.2.2.3 Küresel Krizin Türkiye Ekonomisine Etkisi

2008 yılında gerçekleşen Küresel Kriz her ne kadar hem gelişmekte hem de gelişmiş ülkeleri fazlasıyla etkilemiş olsa da Türkiye sahip olduğu 2001 yılı deneyimi ve oluşturduğu sağlam temelli bankacılık sektörü ile diğer devletler kadar etkilenmemiştir. Özellikle BDDK yapmış olduğu yasal düzenlemeler ile bankacılık sisteminin likidite ve sermaye yeterlilik oranlarını düzenleyerek sınırlamalar getirmiş ve risk yönetiminin etkin bir şekilde yapılmasını sağlamıştır. Krizin gerçekleşmesinden sonra istikrarlı büyümeler elde edilmiş ve hızlı bir kredi büyüme süreci gerçekleşmiştir. Bunların harici kamu bankalarıyla ilgili yeni düzenlemelerin yapılması, sorunlu olan ve sistemi sekteye uğratan bankaların sistem dışına kaydırılması ve bankaların sermaye yeterliliğinin güçlendirilerek yapısal yeniliklerin gerçekleştirilmesi ve Merkez Bankasının yaptığı başarılı makroekonomi politikalar Türkiye'de bankacılık sektörünün krizlere karşı direncini artırmıştır. 2008 Krizinin Türkiye'ye etkilerinin nispeten az olmasının diğer nedenlerine gelince; Türkiye'de

ağırlıklı olarak geleneksel bankacılık uygulanmakta olduğu için bankaları perakende bankacılık ve kurumsal bankacılığa yöneldiği için Türk Bankacılık sektöründe ABD'deki gibi bir Mortgage piyasası ve kredi sistemi gelişmemiş olması Türkiye'nin krizden az etkilenmesini sağlamıştır. Ayrıca Türkiye'de kredi verilmesi mevduat fonlamasıyla eş zamanlı gerçekleşmiş olduğu için sahip olduğu çoğu Avrupa ülkelerinden düşük oranlı kredi/mevduat oranı ile güvenli bir kredi politikası takip ederek takipteki kredilerin kontrolden çıkmasına izin verilmemiş olması krizden gelecek olası etkiyi azaltmıştır. Sonuç itibarı ile Türkiye'de bankacılık sektörü diğer ülkelerdeki kadar şiddetli etkilenmemiş ve belli büyüme oranları idame ettirilebilmiştir (Çağır, 2011: 62-63).

2008 Krizi ile beraber Türkiye'de yaşanan olumsuzluklara gelince bunlar daha çok uluslararası ekonomilerin Türkiye'ye ithalat ihracat bazında etkisi sonucu gerçekleşmiştir. Önce dış talep azaldığı için ihracat ithalat dengesinde bozulmalar meydana gelmiştir ve dış kredilerin ve dolayısıyla iç kredilerin de azalmasına neden olarak ülke ekonomisinde güvenin azalmasına sebebiyet vermiştir. Yani diğer ifadeyle dünyada gerçekleşen bu kriz Türkiye'yi makroekonomik anlamda etkilemiştir. İhracatın azalma sebebine gelince ülkede reel sektörün uluslararası borçlanması oldukça fazlaydı ve dış talebin azalması ihracatta azalmaya ve kredilerin ödenmesinde zorluklara neden oldu. Hal böyle olunca ekonominin büyüme hızı düşerek imalat sanayisinde üretimlerin azalması gerçekleşmiş ve bu durum işsizliğin artması ile sonuçlanmıştır. Bahsi geçen etkiler neticesinde döviz kurları ve eş zamanlı olarak faizler artmış ve ekonomik durgunluk sinyalleri verir hale gelmiştir. Döviz kurlarında bu denli yükselmeler karşısında Merkez Bankası müdahale etmek zorunda kalmış ve faiz oranları ile döviz kurları düşürülmüştür. Kamusal alana gelince hükümet üretimin devam ettirilmesi ve istihdam sayısının düşmemesi için kamu vergilerinde teşvik amaçlı indirimler yaparak ekonomiyi hareketli tutmaya çalışmıştır. Bankacılık sektöründe ise kredi maliyetinin düşürülmesine yönelik adımlar atılmıştır. Enflasyon oranı ise büyümenin yavaşlaması ve ekonomik durgunluk neticesinde temel tüketim mallarının fiyatlarının düşmesi sonucu gerilemiştir (Gödeş, 2016: 12-13).

1.3 Dünyada Bankacılık Krizlerinin Sebepleri

Küresel Kriz gerçekleşikten sonra finansallaşma eğilimlerinde de değişimler gözlenmiş, özellikle ABD ve İngiltere’de gibi bireysel gelirlerini finansallaşması bir diğer deyişle borç alıp verenlerin küreselleşme etkisi altına girmesi durumu söz konusu olmuştur. 2001-2007 arası dönemde durgunluk arttığı için merkez bankaları gevşetici yâda diğer bir ifadeyle genişletici para politikaları uygulama ihtiyacı duymuşlardır. Bu politikalar sayesinde ABD ülkesindeki faiz oranlarını %1'lere kadar düşürmüştür. ABD borsasında 2001 yılından sonra gelişen teknoloji balonunun yükselmesi bu balonda dengelenme ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Misal vermek gerekirse İngiltere ve ABD’de işçilerin maaşları düşük olmasına rağmen ve maaşlarında bir artış olmamasına rağmen ipotek piyasasındaki borç alma imkânları artırılmıştır. Buna ek olarak artan ipotekleri yatırım bankalarının menkul kıymet haline getirmesi ile bu piyasada derinleşme etkileri gözlenmiştir. Bahsi geçen ipotekler sahip oldukları değişken faiz oranı özellikleriyle hem faiz değişimlerinden hem de menkul kıymetleşmede oldukça fazla risk üstlenmek durumunda kalmaktadır. Bu durumun bankacılığa etkisi ise faiz ile menkul kıymetler arasında bir bağlantı kurarak yeni bir finansal alanın oluşturulması ve bankacılık sektörünün canlanmasıdır (Gödeş, 2016: 13).

Önceki yıllarda gerçekleşen bankacılık krizlerinde bankaların panik dönemlerinde ani mevduat çekişlerine banka kredilerinden yeterli dönüşler olmadığı için cevap verilemiyordu ve bu durum krize sebebiyet veriyordu. Günümüzde ise krizlerin bankanın bilançosunda aktif tarafında olduğu varsayılmaktadır. Kriz göstergesi kabul edilen kriterlere gelince bu kriterlerin henüz bir netliğe kavuştuğunu söylemek mümkün değildir. Mesela verilen banka kredilerinin tahsil edilebilme durumu, geri ödenmeyen kredilerin azalması veya bankaların kapanması, iflas etmesi ve devletin bankacılık sistemine müdahalelerinin azalması veya doğrudan piyasadan çekilmesi krizin ortadan kalktığının göstergesi değildir (Bilgiç, 2017: 11).

Kısaca sebepleri sıralarsak;

1. Devletlerin yaşadığı ekonomik anlamdaki ani şoklar faizlerin aniden artmasına neden olmakta ve bu durum borçların vadesini kıtsadan uzuna transfer etmektedir. Bu durum da bankacılık sektöründe olumsuz neticeler oluşturmaktadır.
2. Uygulanan ekonomi politikalarının liberalleşmesi her ne kadar olumlu gibi gözükse de bankaların üstlendikleri risk açısından olumsuz etkilere sahiptir. Çünkü serbestleşme beraberinde riski de getirir.
3. Rekabetin etkisine gelince; bankaların kendi aralarında rekabeti olduğu gibi diğer finansal kuruluşlarla da rekabetleri oldukça fazladır ve bu durumun finansal sistemde olumsuz etkileri olması durumu söz konusudur.
4. Son olarak bankaların uyguladığı kötü yönetimler bankacılık krizinin etkilerinin daha derin hissedilmesine sebebiyet vermektedir (Gödeş, 2016: 13-14).

İKİNCİ BÖLÜM

BASEL

2.1 Basel Tarihçesi Ve Tanımı

2.1.1 Basel' in Doğuşu

Gelişmiş devletlerde her ne kadar alternatifler olsa da gelişmekte olan devletlerde bankalar en temel finansal kurum olma özelliğine sahiptir. Tarih boyunca finansal kuruluşlar ve bankalar zamanın ve olayların etkisiyle piyasalardaki gelişmeleri takip amaçlı sürekli güncellemeler yaparak müşterileri ile olan ilişkilerini düzenlemiş ve yeni oluşan ihtiyaçları da göz önünde bulundurursak düzenlemeler yapmışlardır. Bu denli sürekli güncellemeler ve gelişmeler beraberinde 'küreselleşme' kavramını ortaya çıkarmıştır. 1970'li yıllardan sonra yapılan bankacılık düzenlemeleri, üç temel soruya cevaben gelişme göstermiştir; ilk olarak, makro iktisadi ortam değiştiğinde meydana gelen faiz oranlarında ve döviz kurlarındaki serbestleştirme, ikinci olarak, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte bankaların artık eskisi kadar özel görünmemeleri, üçüncü etken ise, bankacılıktaki küreselleşmeydi. Bu gelişmeler sayesinde yerel bankalar yabancı bankalarla rekabete girmeye başladı ve bu durum da düzenleyici uygulamaların global anlamda karşılaştırılabilmesine olanak sağladı (Geyikçi, 2013: 2).

Bretton Woods sisteminin terk edilmesi dünya finansal piyasalarında, faiz oranlarında dalgalanmaları da beraberinde getirmiştir. Bu şekilde oluşan ve tahmin edilemeyen dalgalanmaların olumsuzluklarından gelecek etkilerden korunmak amacıyla yeni finansal ürünler oluşturulmuştur. Finansal piyasalarda sunulan ürün çeşitliliği arttıkça sistemler karmaşıklaşmış ve bunun sonucunda da bankaların bilançoları birbirinden farklılaşmıştır. Bankacılık sektöründe iki sorunsal ortaya çıkmıştır; bunlardan ilki reel sektörün taleplerine yetişmeye çalışmak, diğeri ise bu talepleri karşılarken oluşabilecek risklerden kendini muhafaza etmeyi başarmak. Finansal ürünlerin çeşitlenmesi ve daha karmaşık bir yapıya sahip olması yaşanan ve yaşanması beklenen krizlerin kontrolünü oldukça zorlaştırmıştır. Bu durum haliyle

finansal sisteme de zarar vermiştir. Özellikle 1970'ten sonra ülkelerin sabit kur sisteminin terk ederek dalgalı kura geçmeleri, 1980'den sonra gerçekleşen ve tüm dünyayı etkileyen petrol ve diğer uluslararası borç krizleri, devletleri ekonomilerinde istikrarın sağlanması amacıyla biraraya getirmeye sevk etmiş ve uluslararası düzenlemelerin getirilmesinin gerekliliğini ortaya çıkarması açısından büyük öneme sahip olmuştur (Cengiz, 2013: 3).

Finansal kuruluşların aldıkları riskleri sınırlandırabilmek için bir ölçüm aracına yani bir çığaya ihtiyaç vardır. Bu çığanın, finansal kuruluşun aldığı riski sınırlandırabilecek ve aşırı risk alınmasının önüne geçebilecek bir niteliğinin bulunması gerekmektedir. Finansal kuruluşların, kaydı para yaratma mekanizmaları, rezerv ve/veya karşılık yükümlülükleri vs. konularda yapılan düzenlemeler, ilgili finansal kuruluşun finansal sağlamlığını teyit etmemekte, tam tersine yapacağı işlemlerde bu düzenlemeleri kaldırarak olarak kullanabilme imkânı tanımaktadır. Bu nedenle, finansal kuruluşun sermayesi ile yapabileceği işlemlerin sınırının belirlenmesinde sermaye yeterliliği çok önemli bir kıstas olarak ortaya çıkmaktadır (Doğru, 2013: 15).

BIS, 17 Mayıs 1930 yılında Versay Antlaşması sonucunda hazırlanan Young Planı çerçevesinde Almanya'nın Müttefiklerine ödediği tazminatların tahsil ve düzenlenmesi amacıyla, tarafsız bir bölge olan İsviçre'nin Basel kentinde Kurulmuştur. (MUTLU, 2013: 14) Ayrıca finansal piyasalardaki bu denli dalgalanmalar ve bankacılık sektöründe oluşan problemlere çözüm olmak ve ileride oluşabilecek krizlere çözüm üretebilmek amacıyla 1974 yılında Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) tarafından "Basel Komitesi'nin kurulmasına öncülük etmiştir (Ekinci, 2014: 6).

2.1.2 BIS (Uluslararası Ödemeler Bankası)

Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements -BIS), uluslararası bankacılık sistemlerindeki gelişmeler dâhilinde ve uluslararası finansal piyasaların girift yapısı neticesinde önemli hale gelmiş ve kurulumu sağlanmıştır. Bankacılık sektöründeki daha çok yerel olan düzenlemelerin yerine uluslararası düzenlemeler almaya başlamıştır ve ana rolü BIS üstlenmiştir.

Dünyanın en eski ve köklü kuruluşlarından olan BIS uluslararası bankacılık sektörünün merkezinde yer alan bir kuruluş olma özelliğine haizdir. Ekonomik koşullardaki zamana bağlı gelişmeler ve yeni oluşan piyasa istekleri doğrultusunda parasal ve finansal istikrarın sağlanması ve sürdürülebilirliği vasıtasıyla farklı devletlerin merkez bankaları arasında koordinasyonun sağlanması BIS'in en temel görevlerinden birisi olmuştur (Yılmaz, 2013: 23).

BIS kuruluş yapısı itibarı ile bir danışma organıdır ve ana amacının Merkez bankaları için bir işbirliği forumu oluşturmaktır olmasının yanında uluslararası piyasalarda istikrarın sağlanmasına yönelik araştırmalar yapmak, sorunların çözümüne dair öneriler sunmak (Mesela Sermaye Yeterlilik Rasyosu) gibi harici görevleri de vardır. Genel anlamda bakıldığında ise BIS, merkez bankası müşterileri ve uluslararası organizasyonlar için temel bankacılık faaliyetleri gerçekleştirmektedir. BIS, uluslararası bankacılık faaliyetlerine dair riskleri kendi alanı dâhilinde araştırarak bu konuda çalışmalar yapabilecek özel çalışma birimleri oluşturmuştur. Yönetim yapısına gelince; yönetim kurulu 6 asil 6 yedek ve 5 seçimle gelen olmak üzere 17 üyeden oluşmaktadır. Bunlardan 6 temel üye (Belçika, Fransa, Almanya, İngiltere, İtalya Merkez Bankalarının Başkanları ve ABD Merkez Başkanı Kurulu Başkanı) ve bu ülkelerin kendi ülkelerinden seçecekleri 6 ek üyenin yanı sıra, seçimle iş başına gelmiş 5 üyesi (Kanada, Japonya, Hollanda, İsveç, İsviçre) bulunmaktadır. Türkiye Merkez Bankası da BIS üyesidir ve günümüzde 60 devletin BIS üyeliği mevcuttur (Cengiz, 2013: 4-5).

Kısaca BIS 'in görevleri:

- Ülkelerin Merkez bankaları arasındaki iletişimin artırılmasını sağlayarak Merkez Bankalarının karşılıklı görüş alışverişinde bulunması için teşvik edici çalışmalar gerçekleştirmek
- Finans sektörünün sorumlu diğer otoriteleri ile iletişimi artırarak sürdürülebilirliğin desteklenmesi yolunda çalışmalar gerçekleştirmek
- Parasal konularda ve sürdürülebilirliğin finans sektöründe sağlanması amacıyla politik analizlerin gerçekleştirilmesi ve uygun araştırmaların yürütülmesi
- Finansal ticaretlerde Merkez Bankalarının karşı masasında oturarak karşı taraf rolü üstlenmek
- Gerçekleşen Uluslararası finansal işlemlerde bağlantılı vekil ya da aracı olarak bu işlemlere iştirak etmek (İmam, 2018: 4).

2.1.3 Basel Komitesi

BIS, kendi bünyesinde çeşitli komitelerden oluşur. Bu komitelerin başında Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision) gelmektedir. Komite, İsviçre'nin Basel Şehrinde 1974 yılının sonlarında G-10 ülkelerinin merkez bankaları ve denetim otoritelerinin temsilcileri tarafından kurulmuştur. Kurucuları ABD, Almanya, İtalya, Fransa, İngiltere, Japonya, Hollanda, Belçika, Kanada, İsveç, İsviçre ve Lüksemburg'dur (Yılmaz, 2013: 23).

Basel Bankacılık Gözetim Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision-BCBS) , Bretton Woods sisteminin terk edilmesini müteakiben sabit kur politikasının terk edilmesi ile bağlantılı olarak 1973 yılında kurularak çalışmalarına başlamıştır. Sonrasında 1974 yılında gerçekleşen ve tüm dünyayı etkileyen OPEC'in petrol fiyatlarını dörde katlaması sonucunda ortaya petrol krizi çıkmış ve bu kriz uluslararası para piyasalarında endişeye ve büyük dalgalanmalara yol açmış ve

bankalar arasında büyük sorunların yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Bu gelişmelerin yanında uluslararası piyasalarda büyük öneme sahip olan bir banka olan Alman bankası Bankhaus I.D. Herstatt'ın bir gün içinde iflasa gitmesi, finansal piyasalarda ortaya çıkan bu denli büyük sorunlara ortak bir akıl ile çözüm bulunması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Basel Komitesi sahip olduğu uluslar üstü yapısı neticesiyle yaptırım yetkisine sahip olmayan ve danışma yanı ağır basan bir kuruluş olduğu için üyelerin taahhütlerine uygun hareket eden bir kuruluş olma özelliğine haizdir. Amaçlarına gelince bankacılık sektörünün ihtiyaçlarına göre düzenlemeler yapmak ve ihtiyaçlar dâhilinde standartlar oluşturarak üye devletlerin kendilerini sisteme adapte etmelerine yardımcı olmaya çalışmaktır (Mutlu, 2013: 15).

Basel Komitesi kurulduğu yıldan bu yana bankaların risk yönetimi alanında çalışmalar gerçekleştirmektedir. Basel Komitesi BIS (Bank for International Settlements) bünyesinde örgütlenmiş bir yapılanmadır. Eylül 1997'de komitenin yayınladığı "Faiz Oranı Riskinin Yönetilmesi için Prensipler" adlı çalışmasında, söz konusu riskin etkin ve başarılı bir şekilde uygulanabilmesi amacıyla takip edilmesi gereken ana düzenlemeleri kurallarıyla beraber açıklamış ve düzenleyici ve denetleyici otoritelerin bu konuda yerine getirmesi gereken faaliyetlerin neler olduğunu ise detaylı bir şekilde açıklamıştır. Hedeflenen amaçlara gelecek olursak; komisyon tarafından oluşturulan ve bankalarda risk yönetimi ve bilincini oluşturarak karşılaşılabilecek sorunlara karşı etkili çözümler oluşturmayı hedefleyen 26 Komite oluşturulmuş ve böylelikle krizlerin erken uyarı yöntemi sayesinde önlenmesi ve gerekli tedbirlerin alınabilmesi için düzenleme ve denetlemeleri artırarak riskleri azaltmak hedeflenmiştir. Basel Komitesi hem kuruluş gayesi açısından hem de sahip olduğu uluslar üstü yapısından ötürü resmi açıdan yaptırım yapabilen bir kuruluş özelliğine haiz değildir. Hal böyle olunca aldığı kararlar da tavsiye niteliğinde olup üye devletler üzerinde herhangi bir bağlayıcı yâda yaptırım altına sokan bir etkisi bulunmamaktadır. Ancak uygulamada her ne kadar yaptırım yetkisi olmasa da aldığı kararlar ve yaptığı çalışmalar ile bankacılığın denetiminde uluslararası standartları belirlemedeki çalışmaları sebebiyle büyük öneme sahiptir. Banka denetimi için ortaya konulan temel prensipler son derece önemli olmakla birlikte, Basel Komitesi'nin bugüne kadar yerel yani ulusal çapta yaptığı en önemli çalışma ise

şüphesiz ülke bankacılık sistemlerini ve banka denetim otoritelerini önemli derecede etkileyen ve etkilemeye aday olan sermaye yeterliliği uzlaşısı isimli çalışmasıdır (Gödeş, 2016: 16-17).

2.2 BASEL-I UZLAŞISI

Finansal piyasalar zamanın ve teknolojinin getirdiği yenilikler sonucu hızlı bilgi akışının ve işlemlerin daha karmaşık olduğu bir sistemler haline gelmiş ve Basel Komitesi de bu gelişmelerin global etkiler oluşturması neticesinde adımlar atma ihtiyacı duymuştur. Komitenin bu yönde attığı en önemli adımlardan biri 1975 yılında yayınlanan “Konkordato” olarak da bilinen kâğıtların yayınlanmasıdır. Hazırlanan bu Konkordato ’da bankaların denetim mekanizması için merkez yönetim ile yurtdışı şubeleri ve bunların bağlı ortaklıkları arasında denetim sorumluluğunun oluşturulmasını sağlayacak ilkeler içermektedir. Daha sonraki yıllarda hazırlanan bu Konkordato ’da yeni güncellemeler de yapılmış ve 1983 yılında yeniden gözden geçirilerek yeni bir metin yayınlanmıştır ve bu belgede bankaların yabancı kuruluşlarının ödeme gücü, likidite durumları ve döviz işlemleri yönünden denetlenmesine yönelik genel ilkeleri düzenlenmiştir. 1987 yılının sonuna gelindiğinde ise G10 ülkeleri, uluslararası bankacılıkta rekabeti artırmak, istikrarı sağlamak ve bankaların sermaye yeterliliklerinin hesaplanmasını sağlamak ve üye ülkeler arasındaki finansal farklılıkları temelli olmasa da ortadan kaldırmak amacıyla çalışmalar gerçekleştirmişler. Bu çalışmalar sonucu 1988 yılında dünya finans çevrelerince “Basel I” olarak bilinen, diğer adıyla “Basel Sermaye Uzlaşısı” olarak da bilinen bir çalışma yayımlanmıştır (Arifoğlu, 2015: 67).

Basel I olarak bilinen çalışma, 1988 yılında Basel Komitesi tarafından hazırlanmış olan tavsiye nitelikli düzenlemedir. Hazırlanan bu düzenlemeyle bankaların sermaye yeterliliklerinin ölçülerek denetim ve gözetiminin sağlanması ve piyasa disiplininin nasıl olması gerektiğine dair düzenlemeler belirtilerek bir standart oluşturulmuştur. Buna ek olarak bankaların sermaye yeterliliklerine dair de bir düzenleme yaparak uluslararası bir standart oluşturulmuştur. Bankaların finansal

krizler karşısında kırılgan olmamalarını sağlamak amacıyla “Sermaye Yeterlilik Rasyosu” adıyla bir rasyo hazırlanmıştır. Bu rasyo hesaplanırken şöyle bir yol izlenmektedir; bankaların sermayelerin, bilançolarında yer alan riskli aktiflere oranı %8 i geçmemelidir şeklinde bir düzenleme yapılmıştır. Yapılan bu düzenleme ile sermaye yeterlilik oranının kredi riskine duyarlı şekilde oluşturulması hedeflenmiştir. 1996 yılında Komite tarafından gerçekleştirilen bir başka çalışmada ise faiz oranlarının, döviz kurunun ve emtia fiyatlarının değişimlerinden kaynaklanan piyasa risklerinin de dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır. Komite bu dört etmenin risk ağırlığını belirleyerek ve bankanın tüm aktiflerini bu sınıflandırmaya göre ilişkilendirme yoluna başvurmuştur (Çakar, 2013: 5-6).

Basel I Uzlaşısı yasal sermayeye dayanan ve risk ağırlıklı varlıkların tümünü kapsayan bir sermaye yeterliliği yaklaşımı olarak literatürde yer almıştır. Basel Komitesinin asıl hedefi uluslararası faaliyet gösteren bankalara hizmet amaçlı çalışmalar gerçekleştirmektir ancak yaptığı çalışmalar 100’ü aşkın ülkede sermaye yeterliliğinin düzenlenmesinde kullanılınca tüm dünyada etki gösteren bir çalışma olarak tarihe geçti. Basel I çalışmasına iki önemli değişiklik yapılmış olup birincisi 1995 yılında türev ürün yelpazesine yönelik iken ikincisi 1996 yılında risk hesaplanmasına piyasa riskinin de dahil edilmesi yönündeki değişiklik olmuştur. Basel I’in asıl odak noktası kredi riski olup bankaların sermayelerini birinci, ikinci ve üçüncü kuşak şeklinde üçe ayırmaktadır (Arıcan, 2013: 67).

2.2.1 BASEL-I’ İN TEMEL İLKELERİ

Dünya genelinde hem ulusal alanda hem de uluslararası alanda bankacılık ve sektörünün daha istikrarlı ve sağlıklı bir yapıya sahip olması amacıyla Basel I ilkeleri hazırlanmış ve bu ilkeler ışığında hareket edilmiştir. Bu ilkeleri kısaca özetlemek gerekirse;

1. Bankalar her ne kadar tabi oldukları sistemlerde belli otoritelere karşı sorumluluklara sahip olsa da şeffaflık ve bağımsızlıktan taviz vermemelidirler.
2. Düzenleyici ve Denetleyici otoriteler çalışmalarını düzenledikleri bankaların üstlendikleri kredi risklerini de gözeterek kendileri için uygun olan sermaye yeterliliklerini belirlemelidir ancak uluslararası arenada faaliyet gösteren bankaların sermaye yeterlilikleri Basel I'de belirlenen sermaye yeterlilik oranından az olmamalıdır.
3. Denetim otoritesi bankaların aldığı riskleri gözetmeli ve buna göre değerlendirmeler yaparak uygun risk yönetimini sağlamalı ve bankaların bilgilendirilmesini sağlayarak riskin kontrolünde etkin rol oynamalıdır.
4. Denetim otoritesi bankaların kredi risklerine yönelik uyguladığı politikaların uygun olup olmadığından emin olmalıdır.
5. Denetim otoritesi kredi verirken üstlendiği riskin bilincinde olmalı, riski iyice tanımalı ve elindeki veriler ışığında hareket etmelidir ve ihtiyatı elden bırakmamalıdır.
6. Denetim otoritesi bankaların gerçekleştirdiği sorunlu işlemler için yedek ve karşılıkların ayrılmasını kontrollü bir şekilde sağlamalı ve sahip olduğu rezervin yeterli olup olmadığından emin olmalıdır.
7. Denetim otoritesi karşılaşılabilecek olası piyasa riskini hesap ederek riskin ortadan kaldırılması için gereken sermaye/limitler oranına sahip olmalı ve gerektiğinde müdahale edebilmelidir.
8. Denetim otoritesi sahip olduğu imaj itibarıyla likidite riskini hesaplayan, gerekli gözetim ve denetimi gerçekleştiren bir yönetim anlayışına sahip olduğu imajını oluşturmali ve bu konuda güveni kazanmalıdır.
9. Denetim otoritesi faiz oranından kaynaklanabilecek risklere karşı gereken stratejileri uygulayabileceğine ve gerektiğinde önlem alabileceğine dair piyasalarda güveni sağlamalıdır.

10. Denetim otoritesi bankanın gerçekleştirdiği işlem hacmi doğrultusunda gerekli iç kontrol sistemine sahip olduğuna dair güçlü bir imaja sahip olmalıdır (Gödeş, 2016: 18).

2.2.2 Standart Oran Kavramı

Basel I düzenlemeleri ile bankacılık sektöründe bir standart oluşturulması ve asgari sermaye yeterliliğinin sağlanması hedeflenmiş ve bu gaye için bankaların varlık-alacak durumları, OECD üyesi olup olmama durumları, tarafların devlet mi yoksa finansal kurum mu olduğu, alacağın teminatının gayrimenkul olup olmadığı esasları incelenerek bu esaslara göre risk ağırlıklarının belirlenmesi yolunda çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bir diğer ismi Kulüp Kuralı olan bu yöntem sayesinde aktifin kalitesinin ortaya konulması vasıtasıyla banka sermayesi ile ilişkilendirilmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda; uluslararası alanda faaliyet gösteren bankaların riskli faaliyetleri ile bu riskler için bulundurmaları zorunda oldukları sermaye arasında bir ilişki kuran ve İngiltere Merkez Bankası Başkanı Peter Cooke önderliğinde alınan kararla atfen “Cooke Oranı” olarak bilinen “öz kaynak / risk ağırlıklı varlıklar oranının” %8 ve üzerinde olması gerektiğini ortaya koyan sermaye yeterliliği tanımı yapılmıştır (Akaragitmez, 2014: 7).

Cooke rasyosu olarak da bilinen Sermaye yeterliliği Rasyosu (SYR)

$$SYR = \frac{\text{Özkaynaklar}}{\text{Risk Ağırlıklı Varlıklar ve Gayrinakdi Krediler}} \geq \% 8$$

Basel I düzenlemelerinde bankaların toplam sermayesinin en az %50’si ana sermayeden oluşmalıdır. Basel Komitesi, bankacılık sisteminin güvenli çalışmasını sağlamak için bankalarda, en az % 4’ü ana sermayeden oluşmak üzere %8 risk ağırlıklı SYR bulundurmalarını önermektedir. Basel I, sermayenin bileşenlerini ana ve katkı sermaye olarak inceledikten sonra, riske dayalı yaklaşımın bir gereği olarak sermayeden düşülmesi gereken kalemleri de belirlemiştir. Ülkelerin denetim

otoriteleri, katkı sermaye bileşenlerinden hangilerinin banka sermayesine dâhil edileceği konusunda ülkelerinin ve uluslararası düzenlemelerin ışığında istedikleri kararları verebilmektedirler (Mutlu, 2013: 17).

2.2.3 Sermaye Yeterliliği Kavramı

Sermaye yeterlilik Rasyosunu payında geçen özkaynak bankaların tuttukları muhasebesel sermaye miktarından daha farklı tanımlanmıştır. Bu rasyo da tanımlanan özkaynak Şu Şekilde hesaplanabilir;

1. **Ana Sermaye (1. Kuşak):** (ödenmiş sermaye + dağıtılmamış kârlar)
2. **Katkı Sermaye (2. Kuşak):** (karşılıklar + rezervler + fonlar)
3. **Üçüncü Kuşak Sermaye:** (Sadece piyasa riski için kullanılabilen sermaye benzeri krediler)
4. **Sermayeden İndirilen Değerler:** (aktifleştirilmiş giderler + mali iştirakler)
Özkaynaklar kalemi ilk üç kalemin toplamından dördüncü kalem düşülerek bulunur (Cengiz, 2013: 9).

“Ana sermaye” olarak gruplanan sınıf, nakit sermaye unsurları olup bankaların ödenmiş sermayesi, dönem karından kanun hükümleri uyarınca veya banka yönetiminin iradesiyle ayrılan ihtiyari yedek akçeler ve dönem karıdır.

“Katkı sermaye” ise nakit olmayan özkaynak unsurları ile özkaynak benzeri fonları temsil etmektedir. Muhtelif değerlendirme fonları, serbest kredi karşılıkları ve sermaye benzeri krediler katkı sermayeyi oluşturmaktadır. Katkı sermayenin ana sermayeyi aşan kısmı özkaynak olarak hesaplamaya dâhil edilmemektedir.

“Üçüncü kuşak sermaye” sermaye yeterliliği hesaplamasında sadece piyasa riski karşında kabul edilen öz kaynak bileşeni olup, kullanılabilecek üçüncü kuşak sermaye miktarı ana sermayenin kredi riski için kullanılmayan ve piyasa riski için kullanılabilecek kısmının % 250’sini geçmemektedir (Yenigün, 2016: 58-59).

2.2.4 Risk Ağırlıkları

SYR 1989 yılı için % 5, 1990 yılı için % 6 ve 1991 yılı için % 7 olarak belirlenmiş, %8 oranı 1992 ve sonrası için geçerli olmuştur. “Basel-I’ de kredi riski baz alınan bir sermaye yeterlilik hesaplaması gerçekleştirilmiştir. Ancak bu düzenleme birçok ülkede uygulanmakta olan farklı düzenlemeleri tekdüze hale getirmiştir. Gelen yoğun eleştiriler sonrasında, bu düzenlemeye 1996 yılında piyasa riski hesaplaması dâhil edilmiştir. Basel- I’ de ilk olarak, üstlenilen kredi riskinin sermaye tabanının %8’inden daha az olmaması şartı öngörülmüş böylece SYR hesaplamasın da paydada sadece kredi riski yer almıştır. Ancak, Meksika kriziyle doğan banka alım-satım işlemlerinin sermaye yeterliliğinde hesaplanması ihtiyacı, içinde faiz ve döviz kuru riskini içeren piyasa riskinin, 1996 yılında yayımlanan “Piyasa Riski Değişikliği” çalışmasıyla SYR paydasına eklenmiştir (Gödeş, 2016: 23).

$$SYR = \frac{\text{Özkaynaklar}}{\text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski}} \geq \% 8$$

Bir bankanın maruz kaldığı kredi riski hesaplanırken Basel I’e göre şu şekilde bir yol izlenmekteydi; öncelikle bankanın aktifleri ve bilançosu dışında kalan kalemlerde birbirinden farklı risk sınıflamaları yapılmakta, sonrasında ise her sınıfa denk gelen risk ağırlıkları %0 ile %100 arası belirlenen %0 ,%10, %20, %50 ve %100 katsayılarla çarpılarak hesaplama gerçekleştirilmekteydi. Hal böyle olunca Basel I’in risk duyarlılığı düşük olmuş ve “herkese tek beden elbise” şeklinde eleştirilere maruz kalınmıştır. Eleştirilen bir diğer alan ise OECD KULÜP KURALI olmuştur. Bu kurala göre OECD’ye üye devletlerin hükümetlerine %0, üye devlet

bankalarına olan borçlara %20, üye olmayan devletler için %100 risk ağırlığı belirlenmiş ve eleştiri oklarına maruz kalmıştır (Akaragitmez, 2014: 9). Bahsi geçen risk ağırlıkları detaylı şekilde aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2 Hata! Burada görünmesini istediğiniz metne 0 uygulamak için Giriş sekmesini kullanın..1: **Risk Ağırlıkları**

Risk Ağırlığı	Bilanço Aktifleri
% 0	- Nakit değerler - Ulusal para ile merkezi hükümetlere ve merkez bankalarına verilen borçlar - OECD ülkelerinin merkez bankaları ve merkezi hükümetlerine verilen diğer borçlar - OECD ülkelerinin merkezi hükümetleri tarafından garanti edilen teminatlı aktifler
% 20	- Çok taraflı kalkınma bankalarından olan veya bu bankalar tarafından teminat altına alınmış aktifler - OECD içindeki bankalara ait veya bu bankalar tarafından garanti edilmiş krediler - OECD dışında yer alan bankalara kullandırılan vadesi bir yıla kadar olan krediler - OECD içinde olup, merkezi hükümet dışında yer alan kamu teşebbüslerine verilen borçlar - Tahsil edilmekte olan nakit aktifler
%50	İpotek karşılığı kullandırılan banka kredileri
%100	- Özel sektöre kullandırılan banka kredileri - OECD dışındaki bankalara kullandırılan vadesi bir yıldan uzun olan banka kredileri - OECD dışındaki ülkelerin merkezi hükümetlerine kullandırılan krediler - Mülkiyeti kamuya ait ticari firmalara kullandırılan krediler - Tesisler, üretim yapılan yerler, teçhizatlar ve diğer sabit aktifler - Gayrimenkul yatırımları - Diğer bankalar tarafından ihraç edilen sermaye araçları - Tüm diğer varlıklar

Kaynak: (Mutlu, 2013: 18)

2.2.5 Kulüp Kuralı (OECD Club Rule)

Basel I kriterlerine göre risk ağırlıkları belirlenirken Kulüp Kuralı (Club Rules) etkili olmuştur. Bu kurala göre OECD'ye üye olan ve IMF ile arasında özel ödünç verme anlaşması olan ülkelerin hazinelerinden ve merkez bankalarından olan alacakları %0 risk ağırlığına sahipken, OECD üyesi olmayan ülkelerin bankalardan alacakları %100 risk ağırlığına göre değerlendirilmektedir. Basel I'in en çok eleştirildiği kurallardan biri budur. Zira burada kredi verilen kurumun geri ödeme gücünden ziyade OECD üyeliği dikkate alınmaktadır. Sağlıklı bir risk ölçüm yöntemi değildir (Yenigün, 2016: 61).

2.2.6 Türkiye'de Basel-I

Türkiye'de Basel I standartları 1988 yılında kabul edilmiş ve imzalanmıştır. 3 yıllık kademeli süreci içeren düzenlemeler 1989 yılında yayınlanmıştır. Türkiye'de sermaye yeterliliği rasyosu; (Akaragitmez, 2014:11)

- 1989 yılında %5
- 1990 yılında %6
- 1991 yılında %7
- 1992 yılında %8 olarak uygulanmıştır.

1988'de yürürlüğe girmiş olan ve sadece kredi riskini içeren Basel I sermaye uzlaşısının Türkiye'de uygulanışı yukarıda belirtildiği gibidir. 1996'daki güncelleme ile eklenen piyasa riski ise, ilk olarak Şubat 2001'de yürürlüğe giren, "Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik" ile SYR hesaplamalarına dâhil edilmiştir. Basel I'in uygulanmaya başlanması ile bankaların risk kültürlerinin oluşturulması, risk kültürünün benimsenmesi, yöneticilerin ve banka sahiplerinin düzenlemelere uyum göstermesi, teknolojik altyapının tamamlanması ve personelin eğitilmesi önem kazanmaya başlamıştır (Karaarslan, 2015: 36).

Türkiye’de piyasa risklerinin sermaye yeterliliği ölçümlerine dahil edilmesi 10 Ocak 2001 tarihli BDDK yönetmeliği ile gerçekleşmiştir. Özellikle 2000 yılında gerçekleşen yüksek faiz oranları ve döviz kurlarındaki dalgalanmalar beraberinde krizi getirince bir düzenleme yapılması gerekliliği hasıl olmuş ve bu amaçla Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine ilişkin Yönetmelik hazırlanarak BDDK tarafından yürürlüğe sokulmuştur. 2001 yılından sonra ise BDDK tarafından yönetmeliğin uygulanması zorunlu hale getirilmiştir (Gasimova, 2015: 9).

2.2.7 Basel I’e Yapılan Eleştiriler

Basel I beraberinde getirdiği düzenlemeler ile her ne kadar bankaların SYR ’sini artırmış olsa da zamanın getirdiği gelişmeler sonucu uzlaşıda yetersizlikler gündeme gelmiş ve finans çevrelerince bir takım eleştirilere maruz kalmıştır. Bu eleştirilerden bazıları şöyledir:

- Basel I’de risk duyarlılığı açısından değerlendirildiğinde bankacılık sektöründe piyasa riski ve operasyonel risk gibi bazı önemli risk faktörleri göz ardı edilmiştir, daha sonra piyasa riski risk ağırlıklı varlıklar arasında içerilmesine rağmen yine risk duyarlılığı yetersiz kalmıştır.
- Bankacılıkta vade çok etkili risk faktörü oluşturmakta iken Basel I’de göz ardı edilmiştir (Nastoh, 2015: 25).
- SYR sahip olduğu yapı itibarıyla kredi kullanırken yapılan hesaplamalarda “yoğunlaşmayı” dikkate almamaktadır.
- Bankalar sadece sermaye yeterliliği oranını sağlamak amacıyla getirilerini gözetmeksizin sermaye kabul edip sermaye artışına gitmeleri amaca uygun bir faaliyet olmamıştır.
- Bankalar sermaye yeterliliği oranlılarını yüksek tutmak amacıyla duran varlıklarının yüksek değerden gözükmeleri için çeşitli yollara başvurmuş ve bu

durum gerçek değerleri ile satış anında bankalara sıkıntı yaratarak bankaları zor duruma sokmuştur (Akaragitmez, 2014:11).

- Basel I’de belirlenen SYR oranının %8’den az olması kuralının neye göre belirlendiği tam olarak bir netlik kazanmadığı için bu orandan düşük veya yüksek olanların akıbetleri tam olarak tayin edilememiştir ve bu orandan düşük SYR’ye sahip olan bankaların batacaklarına dair olumsuz bir yaklaşım hasıl olmuştur.
- Risk hesaplanmasında kullanılan ölçütlerin yeterli olmaması da bir diğer eleştiri olmuştur. Varlıkların riskleri hesaplanırken kredi risklerindeki farklılıklar gözetilmemiş ve bu durum bankaları oranlarını tutturmak için arbitraja sevk etmiştir (Karaarslan, 2015: 38).
- Kulüp kuralı uygulamasına gelen eleştiri ise şöyledir; OECD üyesi devletlerin hükümetlerine %0 oranı uygulanırken, üye devletlerin bankalarına olan borçlara %20 risk ağırlığı uygulanmaktadır ve OECD üyesi olmayan devletlere ise %100 risk ağırlığı verilerek diğer riskler hesaba katılmamıştır. Yani bu kural ile bankaların risk ağırlıklarının belirlenmesinde pozisyonların gerçek risklilik düzeyi dikkate alınmayarak bankaların gerçek risklilik düzeyinden farklı olarak daha az sermaye yükümlülüğü gerektiren faaliyetlere yönelmesi sağlanarak bankaların kredi riski yönetiminin etkinlikleri (Mesela portföy çeşitlendirmesi) hesaba katılmamaktadır.
- Karşı tarafın kredi değerliliğinin göz ardı edilmesi; bankalar arası işlemlerde risk hesaplamalarında karşı tarafın ödeme gücü ve inandırıcılığını göz ardı etmektedir (Yenigün, 2016: 62).
- Kredi kullanan tüm firmalara aynı risk ağırlığı verilmesinden dolayı bankaların yüksek getirili fakat riski yüksek alanlara yönelmesinin teşvik edilmesi de bir diğer eleştiri konusu olmuştur (İmam, 2018: 13).
- İkincil piyasalar ve türev piyasalardaki gelişmelerin ve diğer yeniliklerin tam manasıyla takip edilmemesi olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Çoğu banka sahip oldukları risk değerlerini düşük göstermek için borçlarını menkul kıymetleştirerek satma yoluna başvurmuş ve türev piyasalara geçerek risklerini düşürme yoluna başvurmuştur. Bu şekilde hareket edip risk

düzeyini düşük gösterip aslında riskli işler gerçekleştiren bankalar krizin yaşanmasında oldukça etkili rol oynamıştır.

- Basel I'e yapılan ortak eleştirilerden birisi de “one size fits all” eleştirisi olmuştur. Sadece beş farklı risk duyarlılığının olması olumsuz eleştirileri de beraberinde getirmiştir (Gödeş, 2016: 26).

2.3 BASEL-II UZLAŞISI

Her ne kadar Basel 1 hazırlandığı dönemde etkili olsa da zamanla uluslararası finansal işlemlerin artması sonucu finansal piyasalar birbirine daha bağımlı hale gelerek global bir hal almış ve devletlerin liberalleşme düzeylerinde artışlar gözlenmiştir ve bu durum Basel I'in istek ve ihtiyaçları yeterince karşılayamamasına sebebiyet vermiştir. Hal böyle olunca finansal ürünlerin miktarında artışlar gerçekleşmiş, yerel veya bölgesel gerçekleşecek krizlerin uluslararası bir hale dönüşeceği korkusu artmış ve bankaların kendi portföylerindeki varlıklarındaki risk faktörü daha da artacak endişesi gündeme gelmiş ve yeni arayışlar baş göstermiştir. Bu gelişmelerin neticesinde ve özellikle finans çevrelerinin risk ölçüm yapısının yetersiz kalması ile var olan sermaye standartları yeterli görülmemekle yeni sermaye standartları oluşturulması yönünde talepler oluşmuştur (Ekinci, 2014: 8).

Basel Komitesi 1999 yılının Haziran ayında Basel I'e yönelik yapılan eleştiriler ve Basel I'in ihtiyaçları doğrultusunda finansal değişimleri göz önünde bulundurmak kaydıyla yeni bir sermaye yeterlilik oranını oluşturmuş ve deneme çalışmalarına başlamıştır. Deneme amaçlı olduğu için her türlü eleştiriye ve öneriye de açık bırakılarak geliştirilmesi amaçlanmıştır. Daha sonra 2001 yılında yapılan yeni değerlendirmeler ve eleştirilerin dikkate alınmasıyla ikinci danışma paketi hazırlanmıştır ve finans çevrelerine sunulmuştur. Böylece sermaye yeterliliğinin belirlenmesinde çeşitli kredi riski ve operasyonel risk yöntemlerinin uygulanabilmesi mümkün kılınmıştır. Basel I'in denetim ve gözetimine tabi olan bankaların uzmanlaştıkları alanlara göre kendi risk profilleri oluşturmaları sağlanmaya çalışılmış ve bankaların daha esnek bir yapıya sahip olmaları amaçlanmıştır. Her ne kadar ikinci hazırlanan paket bazı konuları düzenlemesi açısından yeterli gözükse de

sahip olduğu eksiklikler vardı. Durum böyle olunca Komite ikinci paketteki eksiklikleri gidermek ve yenilikler getirmek amacıyla üçüncü paketi hazırlayıp 2003 yılında yayınladı. Son güncellemelerin de eksiklikleri hissedilerek 2004 yılında taslağa son halini veren yeni güncellemeler ve değişiklikler eklenmiş ve Basel II Yeni Sermaye Uzlaşısı ismi ile yayınlanmıştır (Akaragitmez, 2014: 12).

2004 yılının Haziran ayına gelindiğinde Basel Komitesi Basel II'nin ismini değiştirmeyerek yeni düzenlemeleri de içeren yeni bir uzlaşısı yayınladı. Bu uzlaşıda da amaç bankacılık düzenlemeleriydi. Ancak bu hazırlanan yeni düzenlemelerin önceki versiyonlardan farkı Bankalara seçme şansının yani gereken sermaye miktarını ve kaydedilen ilerleme seviyelerini bankalar kendi ihtiyaçlarına binaen hesaplayabilecek ve bu hesaplama dâhilinde yine kendi ihtiyaçlarına yönelik analitik metotlar üretip kullanabilecekti. Basel I Uzlaşısı piyasa ve kredi risklerini ele alırken, Basel II Uzlaşısı, tamamlayıcı bir şekilde kredi riski bakışını değiştirip ve bankaların operasyonel risklerini de kapsamaları için gerekli sermayeye sahip olması gerekliliğini getirmiştir (Geyikçi, 2013: 9).

Sermaye yapısı Basel II'de de tıpkı Basel I'de olduğu gibi üç farklı yapısal blok üzerine inşa edilmiştir: Asgari sermaye gereksinimi, denetim otoritesi tarafından finansal kurum risklilik derecelerine göre sermaye değerlendirmesi yapılması ve sermaye yapısına ilişkin önemli bilgilerin kamuoyu ile paylaşılması. Basel I ile Basel II de değişmeyen alanlara gelirsek yasal özkaynaklar ile risk ağırlıklı varlıklar kullanılarak hesaplanan sermaye yeterliliği rasyosu hesabı iki çalışmada da geçerliliğini korumaktadır. Yapılan en önemli değişikliklerden birisi risk ağırlıklı varlıklar kaleminde yapılan değişikliklerdir. İkinci yapısal blokta yapılan değişiklik, bankaların risk yapılarını daha iyi izleyip yönetmelerine imkân tanıyacak risk yönetim teknik ve sistemlerini geliştirmelerinin ve kullanmalarının teşvik edilmiş olmasıdır. Üçüncü yapısal blok kapsamında Basel II, kamuoyuna açıklamalar hususunda bir kurallar seti oluşturmuştur ve bankaların sermaye ve risklerinin karşılaştırılmasını sağlamıştır (Arıcan, 2013: 69).

$$SYR = \frac{\text{ÖZKAYNAK (Tier1+ Tier2+ Tier3-indirilenler)}}{KREDİ RİSKLERİ+PİYASA RİSKLERİ+OPERASYONEL RİSKLER} \geq \%8$$

- Tier1: Ana sermaye (sermaye, dağıtılmamış kar ve yedek akçeler)
- Tier2: Katkı sermaye (gizli yedekler, yeniden değerlendirme, genel kredi karşılıkları, hibrit borç sermaye oranları ve en az 5 yıl vadeli sermaye benzeri borçlar)
- Tier3: En az 2 yıl vadeli, teminatsız, tamamı ödenmiş sermaye benzeri borçlar
- İndirilenler: Şerefiyeler ve bankanın aynı ülkedeki mali kurumlara ve diğer bankalara yaptığı katılımlardan konsolide edilmeyen kısımlar.

Basel-II hazırlanış itibarıyla finans çevrelerinde dört önemli alanda değişiklikler getirmiştir:

- Bunlardan ilki bankaların Basel II sonrasında risk konusuna daha fazla eğilmeleri neticesinde risk yönetiminde daha hassas politikalar benimsemeleridir.
- İkincisi yapılacak hesaplama ve ölçümlerin hızlıca yapılması amacıyla gerekli yazılımın mühendislerce oluşturulması veya piyasadan satın alınmasıdır.
- Üçüncü alan ise sermaye iç değerlendirilmesinin risk-sermaye ilişkisi kurularak maksimizasyonunun sağlanmasıdır.
- Son değişiklik ise denetim sistemlerinin işlevselliği ile alakalıdır. Denetim sistemleri risk yönetiminde etkili olarak kontrolü sağlamış durumdadır (Gödeş, 2016: 28).

2.3.1 Basel-II'nin Bileşenleri

Komitenin Basel II'ye hazırlamasındaki en temel gayesi yeni hazırlanmış bu uzlaşının bankacılık sektörünün krizler karşısında direncini artırmaktır. Bununla beraber uluslararası piyasalarda faaliyet gösteren bankalar arası eşitsizliğin giderilmesinin sağlanması amacıyla çalışmalar da gerçekleştirilmiştir. Basel II de 3 ayrı yapısal blok mevcuttur; Asgari sermaye yükümlülüğü, denetleme gözden

geçirme süreci ve piyasa disiplini olmak üzere üç tanedir ve çizilen çerçevenin yapısal blokları aşağıda Tablo 2.2 'de gösterilmiştir.

Tablo 2.2: Basel II'nin Temel Bileşenleri

1.Yapısal Blok	2.Yapısal Blok	3.Yapısal Blok
Asgari Sermaye Yükümlülüğü	Kamu Denetimi	Kamu Denetimi

2.3.1.1 Birinci Yapısal Blok (Asgari Sermaye Gereği)

Bahsi geçen bu blokta bankaların niceliksel yani sayısal olarak ölçülebilen risk miktarı karşılığında bankaların ellerinde bulundurması gereken en asgari tutar hesap edilmektedir. Sayısal olarak ölçülebilen riskler ise şunlardır; kredi riski, piyasa riski, operasyonel risk olarak muhtelif risk alt başlığında geçen risklerdir (İnan ve diğerleri, 2013: 10).

Her ne kadar Basel I uzlaşısında asgari sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında görülen sakınca ve düzensizlikler yeniden gözden geçirilmiş olsa da anahtar unsurların bazıları aynı şekliyle kalmıştır. Birinci yapısal blok (Pillar-1), bankanın karşılaştığı risklere karşı asgari sermaye oranı ile ilgilidir. Basel I'de %8 olan asgari sermaye yeterlilik oranı Basel II'de de %8 olarak kalmıştır. Ancak, dar kapsamda Basel I, amaçlanan standart oranın paydasına piyasa riski ve kredi riskine ek olarak operasyonel riskin de dâhil edilmesi için hazırlanmıştır (Cengiz, 2013: 18).

Risk ölçümleri ne kadar çok hassaslaştırılırsa bankaların maliyetleri de o kadar artacaktır ancak bu maliyet bankaya sağlayacağı fayda ile karşılaştırılırsa nispeten az olduğu görülecektir. Çünkü mevzu bahis Uzlaşmayı hazırlarken Komitenin asıl amacı bankaların karşılaştıkları riskleri karşılayacak sermayeyi ellerinde tutmalarının sağlamak değil, kredi riskinin ölçülmesindeki kaliteyi artırmak ve

bankaların daha iyi stratejiler hazırlamalarına yardımcı olmaktadır. Bu amaçla iç denetimini başarıyla gerçekleştiren ve şeffaflık ilkelerine tam bağlı olan ve kendi risk ölçümelerini kendileri yapan firmalar pek tabii sahip oldukları riskleri en minimum seviyede tutmak için çalışmalar gerçekleştirecektir ve bu durum firmaların daha kaliteli ve başarılı oranlara sahip kılacaktır (Çakar, 2013: 13).

Basel II ile birlikte piyasa riskinin, kredi riskinin ve operasyonel riskin hesaplanmasına yönelik olarak bazı alternatif yöntemlerin kullanılması sağlanmıştır. Bahsi geçen yöntemler Tablo 2.3’de görülmektedir. Dikkat edilirse kredi riskinin hesaplanması için basit, orta ve gelişmiş düzeyde olmak üzere 4 farklı yaklaşım opsiyonu mevcuttur. Bunlar, Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım (Simplified Standardised Approach-SSA), Standart Yaklaşım (Standardised Approach-SA), Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (Foundation Internal Ratings Based-IRB), İleri Düzey İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (Advanced IRB) olmak üzere dört tanedir. Aynı şekilde, yeni eklenen operasyonel risk hesaplaması da 4 yaklaşımı içermektedir. Operasyonel risk ölçümü, Temel Gösterge Yaklaşımı (Basic Indicator Approach- BIA), Standart Yaklaşım (SA), Alternatif Standart Yaklaşım (ASA) veya İleri Ölçüm Yaklaşımları (Advanced Measurement Approach-AMA) ile yapılabilecektir. Piyasa riskinin ölçülmesinde ise orta ve ileri gelişmişlik düzeyinde Standart Yaklaşım ve Riske Maruz Değer Yaklaşımı olmak üzere 2 tür yaklaşım mevcuttur.

Tablo 2.3: Sermaye Yükümlülüğü Hesaplama Yöntemleri

GELİŞMİŞLİK DÜZEYİ	<u>KREDİ RİSKİ</u>	<u>PİYASA RİSKİ</u>	<u>OPERASYONEL RİSK</u>
BASİT	Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım (SSA)		Temel Gösterge Yaklaşımı (BIA)
ORTA	Standart Yaklaşım (SA)	Standart Yaklaşım (SA)	Alternatif Standart Yaklaşım (ASA) / Standart Yaklaşım (SA)
İLERİ	Temel İçsel Derecelendirme yaklaşımı (Foundation Internal Ratings Based-IRB) ----- --- Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (Advanced Internal Ratings Based-IRB)	Riske Maruz Değer Yaklaşımı (VAR)	İleri Ölçüm Yaklaşımları (AMA)

Basel II ile gerçekleşen bir diğer değişiklik ise kulüp kuralının sona erdirilmesidir. Standart yaklaşımlarda da tıpkı Basel I'deki gibi daha önceden belirlenmiş risk ağırlıkları tercih edilmiş fakat farklı olarak kredi müşterisinin hangi risk grubunda olacağına kredi derecelendirme kuruluşlarının belirleyeceği notlara göre karar verilmesi hedeflenmiştir. Buradaki hesaplama ise şöyledir; eğer müşterilerin derecesi yoksa bu müşteriler %100 risk ağırlığı grubunda değerlendirilecek ve derecesi çok düşük olan müşteriler ise %150 risk ağırlığına göre

değerlendirilecektir. Ancak bu basitleştirilmiş olan standart yaklaşım sadece devletlerin Hazinelelerinden ve Merkez Bankalarından olan alacakları için geçerlidir. Buna göre ülke risklerinin risk ağırlığının belirlenmesinde uluslararası Rating kuruluşları yerine, ihracat kredi kurumlarınca (Export Credit Agency-ECA) ülkeler için verilmiş notların kullanılması mümkün bulunmaktadır (Altıntaş, 2006: 79-80).

2.3.1.1.1 Kredi Riski

İşletmeler karşılaştıkları finansal sorunların çözümü için önce kendi kaynaklarını kullanır ve yetersiz kalırsa öncelikli olarak bankalara müracaat ederek çözüm bulmaya çalışmaktadırlar. Bankaların işletmelere vermiş olduğu bu hizmet işletmeler için önemli bir risk kaynağıdır. Diğer bir şekilde ifade etmek gerekirse kredi riski; kredi verilen işletmenin kendine ait veya özgü olan ekonomik koşulları ve ait olunan endüstriye dair koşullar veya satın alınan menkul kıymetleri ihraç eden işletmelerin kendileri ve ait oldukları endüstriye has koşullar nedeniyle maruz kalınan risktir (Akaragitmez, 2014: 15).

Kredi riski ölçümünde yapılan değişikliklere gelindiğinde ise iki tane derecelendirme yaklaşımı tercihe sunulmuştur; standart yaklaşım ve içsel derecelendirme yaklaşımı tercihe sunulmuştur. Standart yaklaşımda banka ve bankadan kredi alan tarafların herbiri dışsal olan bir risk derecelendirme kuruluşundan bir kalite notu alır ve bu nota denk düşen risk ağırlığı vardır ve değerlendirme buna göre gerçekleşir. İçsel derecelendirme yaklaşımında ise durum biraz daha farklıdır, kalite notu belirlenirken standart yaklaşımdaki dışsal risk derecelendirme kuruluşlarından farklı olarak bankanın kendi içsel sistemleri vardır ve bu sistemler tarafından üretim sağlanır. Modelin uygulanmasında ise iki farklı şekil mevcut olup bunlar temel düzey ve ileri düzeydir. Ölçümlerde dikkate alınan veriler de farklıdır. Mesela kredi riski ölçümünde en az beş yıllık veriler hesaplamaya dâhil edilirken teminatlandırma yoluyla hesaplamada bilanço içi netleştirme anlaşmaları ve garantiler, kredi riski azaltma teknikleri dikkate alınmıştır (Karaarslan, 2015: 66).

A. Standart Yaklaşım: Standart yaklaşım borç ve kredi verirken daha basit özelliklere ve daha basit kontrol yapılarına sahip olan, düzenleyici sermaye araçları ile müşterilerinin kredi kalitesini değerlendirmek için dış kredi derecelendirme firmalarından yararlanılarak uygulanan yöntemdir (Geyikçi, 2013: 13).

B. İçsel Derecelendirme Yaklaşım(IDY): Bu yöntem sayesinde bankaların standart hesaplamada getirilen teminatın sınırlandırılması koşulunun sağlanması zorunluluğu kalkmıştır. Bu düzenleme ile bankalar, gecikmiş kredileri için hesapladıkları kayıp oranlarını geçmiş veri setlerini de dahil ettikleri bir hesaplama yöntemi ile hesap ederek tahminde bulunacaktır. Bu sayede bu şekilde hesaplanan bu kayıp oranları formülasyonlara dahil edilerek kredi riskinin azaltılması sağlanabilecektir. Eğer teminatların risk azaltıcı etkisi mevcut bulunan yerel denetleyici otoriteye ispat edilirse, bahse konu her türlü teminat kredi riski hesabına dahil edilebilecektir. Örnek vererek açıklamak gerekirse; standart metot yönteminde gerçek müşterilere ait çek senetleri risk azaltıcı bir etmen olarak görülmemektedirken, IRB yönteminde durum tam tersi bir şekilde sermaye gereksiniminde ve kredi fiyatlamasında pozitif neticelere sahip olabilecektir. Yani Basel II’de belirlenen risk ölçümüne dair yöntemlerin gelişmişlik seviyesi arttıkça risk tekniklerinin uygulama alanları da genişlemektedir. İçsel derecelendirme yaklaşımı her ne kadar bankalara kendi iç verilerini kullanarak tahmin etme opsiyonu tanımış olsa da kontrol mekanizmasının daha disiplinli ve sıkı şekilde işleyeceği yolunda beklentiler mevcuttur (Yılmaz, 2013: 41).

Ülkelerin Hazine ve Merkez Bankalarının Verilen Krediler	Uluslar Arası Rating Kuruluşu Notları ve Risk ağırlıkları	AA	A+	BBB+	BB+	B- „nin	Derecelendirilmemiş
		AA-	A-	BBB-	B-	Altı	
		%0	%20	%50	%100	%150	%100
	Avantajlı Uygulama	Ülkeler Kendi Hazine İlişkin, Yerel Para Cinsinden olan Risklere daha düşük Risk Uygulayabilir.					
	İhracat Kredi Kurumu Notları ve Risk Ağırlıkları	1	2	3	4/5/6	7	
		%0	%20	%50	%100	%150	

Tablo 2.4: Ülke Notları ve Kredi Risk Ağırlıkları (Standart ve Alternatif Standart Yaklaşım)

Kaynak: (Altıntaş, 2006: 80)

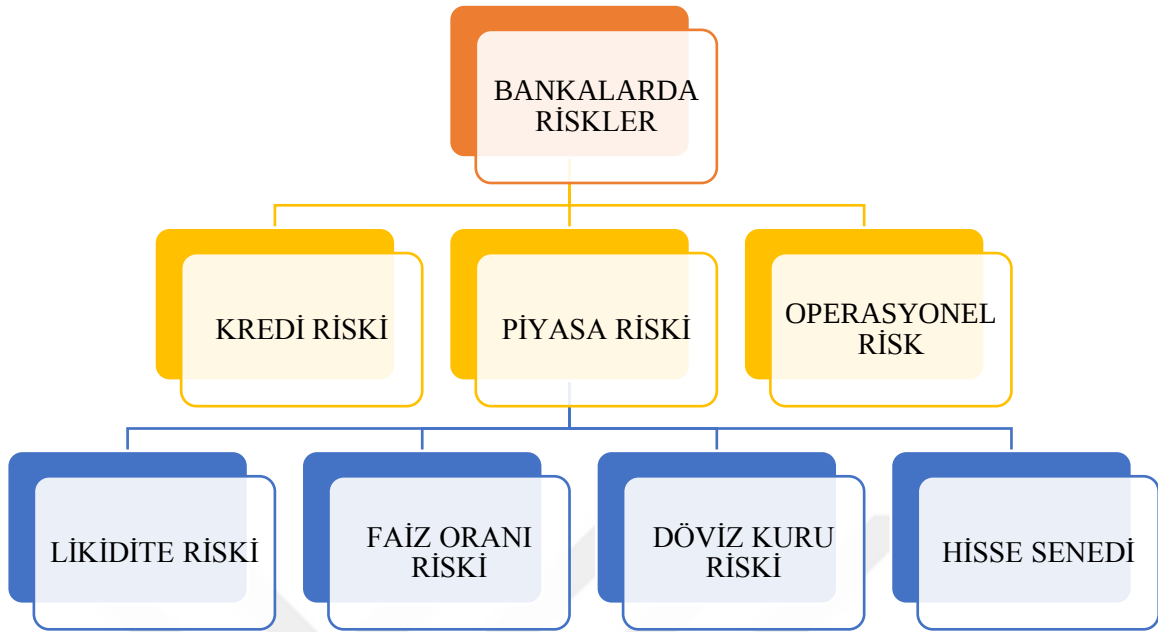
Kredi riskinin kredi kullanıcıları için bağımsız derecelendirme kurumlarınca verilecek derecelendirme notlarına göre belirlenmesi önerilmiştir. Alınan derece notuna göre; ülke riski açısından uygulanacak risk ağırlıklarının, %20 ile %150 arasında olması, banka riski açısından uygulanacak risk ağırlıklarının %20 ile 150 arasında olması, menkul kıymet Şirketlerinin bankalar ile aynı risk ağırlığına tabi tutulması tavsiye edilmiştir. Komite, Şirketler için risk ağırlığının %100 olarak kalmasını tavsiye ederken, çok düşük kalitede derecelendirme notu alan şirketler için bu oranın %20'ye inebileceği, çok yüksek kalitede derecelendirme notu alan şirketler için ise %150'ye çıkabileceği belirtilmiştir. Gayri-menkul teminatlı olan krediler için risk ağırlığının %50 olması, ancak sorunlu varlıklar için bu ağırlığın %100 olarak uygulanması tavsiye edilmiştir. Yüksek risk kategorisine giren devletler, bankalar ve şirketler için uygulanacak risk ağırlığının %100 ile %150 arasında olması tavsiye edilmiştir. Bilânço dışı kalemler için, 1 yıla kadar vadeli taahhütler için kredi dönüşüm faktörünün %20, 1 yıldan uzun vadeli taahhütler için %50 olarak uygulanması tavsiye edilmiştir. Komite, bankaların kendi risk profillerine uygun sermaye standartlarının karşılanması ve kredi risklerini kendilerinin

değerlendirmeleri için İçsel Derecelendirme Bazlı Yaklaşımın (IRB) kullanılmasını tavsiye etmiştir. Şüphesiz denetimsel inceleme süreci mevzu bahis yaklaşımın bankalarda doğru bir şekilde uygulanması açısından büyük öneme sahip olacaktır. Bankalar kredi onayı ve risk yönetimi de dâhil pek çok bankacılık işlemi için İçsel Kredi Derecelendirmesi yöntemini kullanmaktadır. Bir diğer ifadeyle Basel Komitesi bankaların sermaye yeterliliklerini kendilerine yapacakları değerlendirmelerle saptamasını salık vermekte, bu sayede de hem sermaye yeterliliği hem de bankaların kendi değerlendirme süreçlerini denetleyebilmesi, ait olan gözetim ve denetim otoritelerinin görevi haline gelmiş olmaktadır (Özpek, 2014: 117-118).

2.3.1.1.2 Piyasa Riski

Bankaların faiz riski Hazine tarafından gerçekleştirilen alım-satım faaliyetlerinden kaynaklı oluşan risk ve bilançodaki aktif pasif vade uyumsuzluğu nedeniyle karşı karşıya kalınan faiz riski olmak üzere iki farklı şekilde gerçekleşir. Basel II’de ise üç aşamalı bir piyasa disiplin benimsenmiştir. Piyasa disiplininin sağlanabilmesi için gelirlerin raporlanması ve iç kullanım testinin sunulması gereklidir. Bu aşamalar uygulandığı zaman, esnek ve riske duyarlı sermaye yönetimi sağlanabilir (Yılmaz, 2013: 40-41).

Bankalar açısından da piyasa riski, bankaların alım satım hesapları içinde yer alan, getirisi faiz oranı ile ilişkilendirilmiş borçlanmayı temsil eden finansal araçlara, hisse senetlerine, diğer menkul kıymetler, bu araçlara dayalı türev sözleşmelere ve bilanço içi ve bilanço dışı kalemlerinde yer alan farklı döviz cinslerindeki tüm döviz varlıkları ve yükümlülüklerine ilişkin pozisyonların değerinde faiz oranı, hisse senedi fiyatları ve döviz kurundaki dalgalanmalar nedeniyle meydana gelebilecek zarar riskidir (Şatana, 2009: 21).

Şekil 2.1: Bankacılık Riskleri

Bankalar kredi kayıpları gerçekleşeceği zamanlarda, bilançolarındaki gelirlerinin azalma ihtimalini tahmin ettikleri miktara göre sermaye rezervi yaparak tedbir alırlar. Gelecekle ilgili kredi riskini tahmin neredeyse imkânsız gibidir. Ancak istatistiksel yöntemler sayesinde bankalar beklenmeyen kayıplara yönelik belli bir miktar sermaye rezervi yapabilir. Piyasa riski 4 şekilde gerçekleşmektedir; kur riski, hisse senedi pozisyon riski, likidite riski ve faiz oranı riski (Gödeş, 2016: 33).

1. **Kur Riski:** Bankaların veya finans kuruluşlarının döviz fiyatlarındaki değişimlerden oluşan ve diğer bir ifadeyle üstlenilen risklerdir. Misal vermek gerekirse bankaların aktif-pasif kalemlerinde yer alan kalemler Euro cinsinden ise piyasada Euro fiyatlarının değişkenliğinden doğan risk bilançonun bozulmasına sebebiyet verebilir.
2. **Hisse Senedi Pozisyon Riski:** Şirketlere ortaklık hakkı veren veya kârından pay almayı sağlayan menkul kıymetlerin, değerlerinde meydana gelecek olan azalışlar ya da şirketlerin dağıtacağı karlardaki azalışlar hisse senedi fiyat

değişim riski olarak isimlendirilir. Bankalarda şirketlerin hisse senetlerinden aldıkları zaman bu riskle muhatap olabilirler.

3. **Likidite Riski:** Bankaların yükümlülüklerindeki azalmaları iyi yönetememesi, ya da aktiflerindeki artmayı karşılayacak şekilde yeterli düzeyde kaynak bulunduramaması nedeniyle ortaya çıkan risktir. Likidite riski kısaca; bankanın, müşterilerinin ani para çekmelerini karşılayamayacak duruma gelmesi ya da bankaya gelen kredi taleplerini karşılayabilecek nakdi durumunun olmaması veya bu durumlar için kısa sürede fon elde etme maliyetlerinden kaynaklanan riskler diyebiliriz.
4. **Faiz Oranı Riski:** Faiz riski, faiz oranlarındaki değişimler nedeniyle bankaların finansal pozisyonlarına bağlı olarak maruz kalacakları risklerdir. Faiz oranlarındaki dalgalanmalar gelecekte ödenecek giderleri ve gelecekte elde edilecek gelirleri bugünkü değerini, dolayısı ile bankanın karlılığını, bankanın piyasa değerini etkileyerek bankanın öz kaynaklar ve bankanın bütünü için tehdit unsuru oluşturabilecek bir risktir (Ekinci, 2014: 19-23).

Standart yönteminde piyasa riskini hesaplamak için bahsi geçen riskler ayrı ayrı ele alınarak hesaplama ayrı ayrı gerçekleştirilir; sermaye yeterliliğinin kur riski, hisse senedi pozisyon riski, likidite riski ve faiz oranı riski. Burada hesaplanmış risklerin toplamı sermaye gereksinimine eşit olmaktadır (Gödeş, 2016: 33)

2.3.1.1.3. Operasyonel Riski

Basel Komitesi bu riski tanımlarken kredi ve piyasa riskini ayrı insan kaynaklı olan her türlü olasılık ve olumsuzlukları (mesela personel riski teknoloji kaynaklı riskler, dışarıdan kaynaklanan riskler gibi) ayrı değerlendirmiş ve Operasyonel riskleri bu bağlamda ele almıştır. Burada üç tercih hakkı mevcuttur; temel gösterge yaklaşımı, standart yaklaşım ve ileri ölçüm yaklaşımları. Operasyonel risklerin kaynağının her bankada farklı olması neticesinde her bankada hangi

ağırlıkta toplandığı bir kesinliğe sahip değildir ve farklılık göstermektedir. Operasyonel riskler bu denli değişkenliklere sahip olduğu için bankaların risk ölçümü yaparken kendi verilerini kullanması ve analizlerini bu içsel verilerinden faydalanarak yapması yerinde ve doğru bir hareket olacaktır. Her bankanın kendine haiz bir yönetim biçimi, idari yapısı ve sahip olduğu büyüklükle bağlantılı olacak şekilde değişen risk hassasiyeti olduğu için ve sahip oldukları karmaşık sistemlerden dolayı yeni yaklaşımlar kullanmaya ihtiyaç duyacaktır (Yenigün, 2016: 66).

Operasyonel risk için sermaye yükümlülüğünün hesabında kullanılabilecek temel gösterge veya standart yaklaşımlarda sermaye yükümlülüğünü belirleyen temel parametre, net kâr/zarar tutarından belirli kalemlerin hariç tutulması suretiyle hesaplanan brüt gelir tutandır. Temel gösterge yaklaşımında bankanın son üç yıllık ortalama brüt gelir tutarı % 15 ile çarpılmakta, standart yaklaşımında ise brüt gelir sekiz aynı faaliyet kolu için ayrı ayrı hesaplanmakta ve bu tutarlar faaliyet kollar için belirlenmiş katsayılar ile çarpılmaktadır. Alternatif standart yaklaşımda ise perakende bankacılık ve kurumsal bankacılık faaliyet kolları için brüt gelir yerine aktifte yer alan bu faaliyet kollarına ilişkin alacak toplamalarının belli bir yüzdesi (%3,5) kullanılmaktadır. Operasyonel riskte ileri ölçüm yöntemlerinin kullanımı ise denetim otoritesinin iznine ve başta 5 yıllık tarihi veri olmak üzere hayli ağır koşullara bağlanmıştır (Altıntaş, 2006: 82).

2.3.1.2 İkinci Yapısal Blok (Denetim Otoritesinin İncelemesi)

İkinci Yapısal Blok denetim mekanizmasının işleyiş sırasını aydınlatması açısından büyük öneme sahiptir. Bankaların veya finansal kuruluşların sermaye yeterlilikleri ve iç sistemleri evveliyatla bankalarca kendi içsel verileri kullanılarak kendi kendilerince denetlenmeli, bunun ardından aynı kuruluşlar bankalarüstü kuruluş veya kuruluşlarca denetlenerek değerlendirilip sermaye ihtiyaçlarının olup olmadığına karar verilmelidir. Ayrıca karşılık olarak tutulması gereken ilave sermaye miktarı da sayısallaştırılamayan riskler göz önünde bulundurularak ayrılması sağlanacaktır (İnan, ve diğerleri, 2013: 10).

İkinci yapısal blok herhangi bir nicel yasal zorunluluklar içermemesi açısından önemlidir. Buradaki temel gaye bankaların ve diğer finans kuruluşlarının karşılaşması olası bütün riskler karşısında bu kurumları korumak ve bu kurumların sermaye düzeylerinin yeterliliklerinden emin olmak için önerilerde bulunmaktır. Ayrıca Basel Komitesi birinci yapısal blokta doğrudan ele alınmamış bazı önemli riskleri de ikinci yapısal blokta gündeme getirmiş ve bu konuda çalışmalar gerçekleştirmiştir. Örnek vermek gerekirse; likidite riski, itibar riski, stratejik riskler ve kredi yoğunlaşmasına bağlı riskler örnek verilebilir. Basel Komitesi özellikle yoğunlaşma riskine dikkat çekmiştir ve bu riskin büyük bankaların başarısızlıklarının yegâne nedeni olduğunu iddia etmiştir. Bankacılık sektöründe yoğunlaşma riski çoğunlukla bireysel borçların belirli faaliyet alanlarında veya belirli coğrafi bölgelerde yoğunlaşmasından kaynaklanmaktadır. Basel Komitesi, bankaların kredi risklerinin yoğunlaşmasını tanımlarken riski tanımlamanın, ölçmenin, gözetlemenin ve kontrol etmenin önemli olduğu konusuna vurgu yapmıştır. Bu amaçla bankaların periyodik dönemlerde uyguladıkları stres testleri ile sistemin güvenilirliği desteklenmiştir (Cengiz, 2013: 35-36).

Basel Komitesi I. Yapısal Blok ile II. Yapısal Blok'un uyum içinde olması için 4 ana ilke belirlemiştir. Bu ilkeleri sıralayacak olursak; (Tellioğlu, 2011: 51)

- Bankalar kendi içsel yapılarına ve stratejilerine göre belirledikleri uygun gördükleri sermaye yeterliliklerini rahatça değerlendirebilecekleri bir zaman aralığına sahip olması uyum için önemlidir. Ayrıca bu zaman diliminde bankanın kendi denetim ve yönetim mekanizması tarafından oluşturulan bir revizyon süreci de bu zaman aralığına dahil edilmelidir.
- Denetleyici otoriteler bankanın sermaye yeterliliğini değerlendirmesi bankanın stratejilerinin yanısıra sermaye oranlarını da gözden geçirmek şartıyla değerlendirme yapması uyum için oldukça elzemdir.

- Bankaların resmi otoriteleri zaruret hali yada gerekli görülen hallerde normalde belirlenen asgari sermaye yeterliliği oranından daha fazla oranda sermaye tutulmasını talep edebilmesi önemli bir gereklilik olarak belirlenmiştir.
- Son ilke tedbirlerin önceden alınmasına ilişkindir. Bankalar kendi sermaye yeterlilikleri için belirlenen asgari oranın altına inmemesi amacıyla kendi profillerine uygun bir şekilde tedbirlerin önceden alınması uyum için oldukça önemlidir.

2.3.1.3 Üçüncü Yapısal Blok (Piyasa Disiplini)

Özet olarak piyasa disiplininin inşası şeklinde özetlenebilen Üçüncü Yapısal Blok ile bankaların karşılaştığı risklerin ve sahip oldukları bilanço yapılarının hazırlanan raporlar vasıtasıyla kamuoyuna açıklanarak şeffaflığın artırılmasının sağlanmasıdır (Altıntaş, 2006: 10).

Basel II’de düzenlenen üçüncü unsur piyasa disiplindir. Piyasa disiplini, birinci ve ikinci yapısal blokları tamamlayıcı bir mahiyete haizdir. Piyasada katılımcı olarak bulunan tarafların bankaların sermaye yeterliliği ve sahip oldukları risk yeterlilikleri hakkında yeterince ve doğru bilgilere ulaşması için şeffaflık büyük bir öneme sahiptir. Ana grupta yer alan şeffaflığa ve açık olmaya dair standartların bütün bankalar için geçerli olması elzemdir. Özellikle kredi riski, kredi riskinin azaltılması teknikleri ve aktif menkul kıymetleştirmelerinin denetimsel kabulü için gereken daha detay şartlar da burada büyük önem arz etmektedir. Eğer bir piyasada disiplini sağlamak istiyorsanız aynı piyasada faaliyet gösteren tüm kurumlarla ilgili bilgilerin sağlıklı, güvenilir ve ivedi şekilde elde etmeniz gerekmektedir. Basel Komitesi, bankacılık sistemindeki sağlamlığı ve istikrarı güçlendirmek için etkin bir piyasa disiplininin önemli olduğunu vurgulamıştır. Bu sebepten ötürü, bankalardan sermaye yapısı, risk üstlenimi ve sermaye yeterliliği konularında şeffaf olmalarının sağlanmasının piyasa disiplini açısından önemi vurgulanmıştır (Şatana, 2009: 27).

Denetleyici mekanizmaların öncelikli olma durumlarına gelindiğinde ise ulusal yâda diğer bir ifadeyle yerel denetleyiciler, ilk olarak kendi hazırladıkları iç mevzuatlarına göre hareket etmelidirler. Bununla birlikte hiçbir uluslararası anlaşma kuralı ulusal mevzuata aykırı olamaz tam tersine eksiklikleri tamamlar ve daha detaylı bir yaklaşımda bulunulmasına katkı sağlar. Bu yüzden kurallarda yapılacak yada yapılması planlanan herhangi bir değişiklik, bankaları zor durumda bırakacak nitelikte olmamalıdır. Uluslararası standartlar globalleşen finansal çevrede rekabetin artmasına katkı sağlamaktadır (Sağlam, 2010: 84-85).

2.3.2. Türkiye’de Basel-II’nin Etkileri

Türkiye Basel-II’ye hazırlık çalışmalarının yürütüldüğü ve adaptasyonunun sağlanmaya çalışıldığı ülkelerden biridir. Basel-II hem Türk bankalarının, hem de finans sektörünün denetim ve düzenlenmesinden sorumlu olan BDDK’nin performans, kapasite ve uyum yeteneklerinin test edilmesi açısından oldukça büyük bir öneme sahiptir. Basel-II’nin uygulanması her ne kadar AB üyesi devletler için zorunlu olsa da AB üyesi olmayan devletler için tavsiye niteliğinde bir muhteviyata sahiptir. Ancak gelişmekte olan ülkeler tarafından değerlendirilecek olursa, Basel II’ye adapte olmanın maliyeti ve zorluğu fazla olsa da adapte olmamanın maliyetinden daha fazla değildir. Yani adapte olmak daha tercih edilebilir bir durumdur (Altıntaş, 2006: 94).

Basel II’nin güncel düzenlemelerini de içeren nihai metni 2004 yılında üye devletlerde yürürlüğe girmiştir. 2007 yılına gelindiğinde ise gelişmiş devletlerin çoğu Basel II’ye kendi ülke sınırlarında yürürlüğe koymuştur ancak ülkemizde Basel II’nin uygulanma tarihi biraz geç olmuştur. Türkiye her ne kadar 2008 yılında uygulamayı planlasa da 2008 küresel krizi ve teknik altyapının yetersizliği sebebiyle sürekli ertelenerek 2012 yılının ikinci yarısında ancak yürürlüğe koyulabilmiştir (Karaarslan, 2015: 63).

Tarih bazında inceleyecek olursak Türkiye Basel II'nin uygulanması ve tanıtılması amacıyla BDDK, SPK, Hazine Müsteşarlığı ve TCMB gibi önemli kuruluşları bir araya getirerek Basel II Koordinasyon Komitesini oluşturmuş ve görüş alışverişinde bulunmuştur. Daha sonra BDDK Basel II'ye geçiş sürecinde atılacak adımları gösteren ana yol haritasını 2005 yılında yayınlayarak bir adım daha atmıştır. Hazırlanan bu yol haritasına göre Türkiye'de Basel II kriterleri 2009 yılında yasal düzenlemelerle yürürlüğe girmiş olacaktı. Ancak Basel II'nin öngördüğü yasal düzenlemeler Türk Ticaret Kanunu'na uygun değildi ve yeni düzenlemelere ihtiyaç vardı ve çalışmalar bu sebeple ertelenmek zorunda kaldı. Her ne kadar gecikmeler olsa da Basel II'nin operasyonel riskle alakalı olan sermaye gereksinimi düzenlemesi 2007 yılında yürürlüğe girmiştir. Basel II çalışmaları 2010 yılına gelindiğinde yeni taslak çalışması kamuoyunun görüşlerine sunulmuş ve 2011 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Son olarak ilerleyen yıllarda Basel II'ye uyum sürecinde ki çalışmaların takibi için yapılan Bankaların Basel II'ye Geçişine İlişkin İlerleme Anketi" sonuçlarından bahsetmekte fayda var. Gerçekleştirilen bu ankete göre Türk bankacılık sektörünün %46'sı bireysel, % 27,9'u konsolide olmak üzere kendi bankalarının yönetim kurullarında karar alarak strateji ve politikalarını Basel II'ye göre belirlemek yolunda adımlarını atmışlardır. Ayrıca bankacılık sektörünün %99'u Basel II ye uyum çalışmalarını yönetecek olan kadroyu belirlemiş bir vaziyettedir (ÇAKAR, 2013: 20-21).

2.3.3. Basel II'nin Eksikleri ve Getirilen Eleştiriler

Basel I düzenlemelerine nasıl ki eleştiriler gelmişse aynı şekilde Basel II düzenlemelerine de eleştiriler gelmiştir. Bu eleştirilerden bazıları şöyledir:

- Sermaye yeterliliğinin değerlendirilmesinde kredi derecelendirme kuruluşlarının düzenlediği dereceler kullanıldığı için devletlerin kendi ülke sınırları içindeki düzenleyici denetleyici otoriteleri de bu dereceleri kullanma yoluna gidecektir. Hal böyle olunca uluslararası derecelendirme kuruluşları devletlerin yerel denetim otoritesinin yerine geçmiş gibi bir durum oluşacaktır. Burada asıl sorun uluslararası derecelendirme kuruluşlarının

sadece büyük devlet veya firmaların hayatta kalmasını sağlayacak çalışma ve faaliyetlere sahip olması ve yerel derecelendirme kuruluşlarının kurulmasını bir tekel misali engellemesidir. Her ne kadar yeni kuruluşlar kurulsa da dünyada büyük üçlü diye bilinen (Moody's, S&P, Fitch) karşısında rekabet edemeyecek ve bu üçlünün tekel oluşturması kaçınılmaz bir hal alacaktır (Karaarslan, 2015: 67).

- Teknik açıdan değerlendirilecek olursa; yeni Basel Uzlaşısı teknik açıdan oldukça maliyetli bir mahiyete sahiptir. Teknik açıdan yapılan bir diğer eleştiri ise kurum ve kuruluşların aynı derecelendirme notuna sahip olmasına rağmen farklı risk ağırlığına tabi tutulmasıdır (Geyikçi, 2013: 16).
- Piyasalarda disiplinin sağlanması amacıyla kamunun aydınlatılmasıyla ilişkili getirilen yükümlülüklerin ağır olduğu yönünde eleştiriler de vardır. Diğer taraftan oluşan bürokratik maliyetlerin büyük bankalar için olmasa da küçük ve orta ölçekli bankalar açısından kaldırılabilir sınırların üstünde olması eleştirilmiştir. Ayrıca kamunun aydınlatılması sağlanırken kamuoyuna sunulan verilerin sahip olduğu teknik ve stratejik önemi düşünüldüğünde bu bilgilerin kötü amaçlı kişilerin eline geçmesi ihtimali olasıdır (İmam, 2018: 53).
- Bankalar yaptığı deneysel çalışmalarda risk ağırlığını azaltmak amacıyla gösterilen teminatların taraflarca kasıtlı yüksek tutulduğunu görmüş ve bu durumun Basel II'nin amaçlarına zarar verici mahiyete sahip olduğunu vurgulamışlardır (Karaarslan, 2015: 68).
- Diğer eleştirilere genel olarak bakılacak olursa; görüş sürecinin daha uzun tutulabileceği, uluslararası olduğu gibi yerel bankaların da düzenlemeler kapsamına dahil edilebileceği, sigortacılığın uygulanış itibarıyla yeteri kadar ele alınmaması, kredi riskleri ve sigorta riskleri arasında korelasyonun az

seviyede sağlanması, piyasalarda oluşan genel trendin finansal gruplar lehinde olması gibi eleştiriler de yapılmıştır (Yılmaz, 2013: 53).

2.3.4 Basel-II'nin Basel-I' den Farkları

Basel II ile Basel I' e yönelik yapılan eleştirileri ortadan kaldırmak, Basel I' deki eksiklikleri gidermek, sağlam bir finansal piyasa oluşturmak, piyasalarda bir güven duygusu yaratarak piyasaları güçlendirmek amaçlanmaktadır. Basel I ile Basel II'nin karşılaştırılması aşağıdaki tabloda:

Tablo 2.5: Basel II Standartları ile Basel I Standartlarının Farkları

BASEL-I STANDARTLARI	BASEL-II STANDARTLARI
SYR hesaplanmasında sadece kredi ve piyasa risklerinin dikkate alınması	Kredi riskinin daha kapsamlı ele alınması yanında operasyonel riskin de dikkate alınması. SYR'nin riske daha duyarlı hale getirilmesi
Kredi riskine ilişkin ağırlıkların belirlenmesinde OECD üyesi olan ve OECD üyesi olmayan ülke ayrımı	Kredi riskinin standart yöntem ile ölçülmesinde kredi derecelendirme kuruluşlarının ülke ve kuruluş için verdiği risk derecelerinin kullanılması
Tek bir risk ölçüm yönteminin kullanılması	Her bir risk kategorisi için alternatif yöntemlerin varlığı nedeniyle sağlanan esneklik yanında bankaların içsel risk ölçüm yöntemlerinin kullanılmasının özendirilmesi
Denetim otoritesince tüm finansal kuruluşlara aynı yaklaşım	Risk yönetiminin önemine ve risk kültürünün banka genelinde yaygınlaşmasına yapılan vurgu
Sadece asgari SYR'ye yapılan vurgu	Üçlü yapı, SYR yanında, gözetim ve denetimin önemi ile piyasa disiplinin gerekliliğine yapılan vurgu ve ilgili düzenlemeler

2.4. BASEL-III UZLAŞISI

Gelişen teknoloji ve gerçekleşen ekonomik yenilikler gelişmiş ve iyi işleyen finansal pazarlara olan ihtiyacın önemini göstermiştir. 2007 yılında başlayan ekonomik krizin çok ciddi boyutlara ulaşmasının sebeplerinde bu durumu görmek

mümkündür. Ana sebeplere bakacak olursak bunlardan biri sistematik olarak önem arz eden kurumlarla ilişkilerin nasıl yürütüleceğinin bilinmemesiydi. Bir diğer önemli sebep ise çoğu ülkedeki bankacılık sektörünün sahip olduğu yüksek seviyelerdeki bilanço içi ve dışı borçlanmalardı. Buna ek olarak, sermaye tabanının seviye ve kalitesindeki giderek artan erozyon da krizin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Hal böyle olunca ekonomi çevreleri finansal piyasalardaki krizlerin reel ekonomide de etkilerini göstermemesi ve finansal pazarın oluşan krizlerden sonra ivedi bir şekilde yeniden inşası için, bankaların ve bankacılık faaliyetlerinin denetimlerinde yeni düzenlemelere ihtiyaç hissetti ve çalışmalar gerçekleştirdi. 2010 yılından sonra yapılan çalışmalar yeni uzlaşının geleceğinin habercisi oldu ve Aralık 2010'da yeni bir uzlaşının yapıldı ve 16 Aralık 2010 tarihinde Basel III uzlaşısı son halini aldı. Yapılan yeni değişiklikler ile kriz ortamlarında oluşan ve belirginleşen dalgalanma faktörünü düzenleyerek bankacılık sisteminin daha güvenli hale getirilmesi amaçlandı. Basel III Uzlaşısı her ne kadar çok sayıda yenilik içerse de temel odak noktası, sermaye ve kaynak yaratmaktır ve hazırlanan uygulama takvimi de bu durumu açıklar niteliktedir (Geyikçi, 2013: 16).

Basel III uzlaşısının ortaya koyduğu değişiklikler aşağıdaki gibi sıralanabilir; (Özpek, 2014: 179-180)

- Sermaye tamponlarının güçlendirilmesi, Sermaye Koruma Tamponu: Ekonomik ve Mali göstergelerin bozulması durumunda, karşılaşılabilecek kayıplar nedeniyle özkaynakların sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemelere göre yetersiz kalmasının önüne geçilmesi amacıyla, bankalarca bulundurulması gereken ilâve çekirdek sermaye tutarıdır. İlave Çekirdek Sermaye: 5.9.13 tarih, 28756 no'lu Resmi Gazete 'de tanımlanan Çekirdek sermayenin, Çekirdek ve ana sermayeye yeterliliği ile sermaye yeterliliği standart oranını karşılamak için kullandığı çekirdek sermaye tutarını aşan kısmıdır.
- Bankaların sermayelerinin kalitesinin artırılması,
- Kaldıraç oranı ölçütüne olan ihtiyacın giderilmesi, Kaldıraç Oranı: Borcun Özsermayeye Oranı.

- Asgari sermaye gereksinimindeki döngü oranının azaltılması ve karşılık ayrılmasının gerekliliği,
- Bankacılık sektörünün sermaye ve likidite düzenlemelerinin kuvvetli bir tabana dayanması,
- Bankaların risk yönetimi uygulamalarının yeni piyasa koşullarına göre geliştirilmesi ve bankaların yüksek stres ortamlarında dayanıklı kılınarak sürdürülebilirliklerinin korunması,

Basel Komitesi Basel III değişiklikleri ile temelde şunları hedeflemiştir:

- Nerden kaynaklarsa kaynaklansın oluşan ve oluşacak finansal veya ekonomik şoklar karşısında bankacılık sektörünün veya finansal sistemin dayanıklılığının artırılmasının sağlanması
- Kurumsal yönetim anlayışının geliştirilmesi ve risk yönetimine dair uygulamalarının geliştirilmesi ve güncellenmesi,
- Bankaların daha şeffaf hale gelmesi ve piyasada bilgilendirmelerin artırılarak daha açık bir yapıya kavuşulması,
- Bankaların yeni düzenlemelerle mikro düzeyde dayanıklılığının artırılmasının sağlanması,
- Bankaların makro düzeyde yapılacak yeni düzenlemelerle büyük şoklara karşı dirençli hale getirilerek dayanıklılığının artırılması (Doğru, 2013: 61)

Yukarıda bahsi geçen amaçların gerçekleştirilmesi amacıyla; (Cangürel, ve diğerleri, 2010: 1)

- Hâlihazırda kullanılan asgari sermayenin nicelik olarak artırılması, niteliğinde değişiklikler yapılması ve mevcut uygulamaya ilaveten risk bazlı olmayan, diğer bir ifadeyle muhasebesel bazlı bir asgari sermaye gerekliliği standardının getirilmesi,

- Tutulması gereken sermaye ihtiyacının ekonominin çevrim dönemlerine (Cyclical) göre artırılabilmesi ya da azaltılabilmesi,
- Asgari likidite oranlarına yönelik düzenlemeler yapılması,
- Alım-satım hesaplarına (Trading Book) ilişkin sermaye yeterliliği hesaplamalarında değişiklik yapılması,
- Karşı taraf kredi riskinin (Counterparty Credit Risk) hesaplanmasına ilişkin değişiklik yapılması.

Bahsi geçen çalışmalar Basel III çerçevesinde gerçekleştirilmiş olup oluşturduğu finansal sonuçlar her ne kadar yeni değişiklikler ve eklemeler sermaye yeterliliğinin ölçümünde büyük farklılıklar içermese de oldukça etkilidir. Daha sade bir ifadeyle Basel III, hazırlanış itibarıyla, Basel II kriterlerini tamamen değiştiren bir uzlaşa değil aksine Basel II'ye tamamlayıcı ve eksiklerini giderici bir muhteviyata sahiptir (Gödeş, 2016: 42).

2.4.1. Küresel Kriz ile Basel-III İlişkisi

2008 krizi her ne kadar ilk olarak ABD konut piyasalarında patlak veren bir yerel krizmiş gibi gözükse de daha sonraki gelişmelerle etkisi uluslararası arenada da hissedilmiştir. Özellikle ABD'de gerçekleşen bu krizin zamanla yatırım bankalarına ve hedge fonlarına ve oradan da sigorta ve bankacılığa yayılmasıyla yerel çaplı kriz birden küresel bir hal alarak günümüz krizlerinin etkilerinin global olabileceği ihtimalini gözler önüne sermiştir. Her ne kadar kriz bankacılık kaynaklı olmasa da kurban ne yazık ki bankacılık sektörü seçilmişti. Direkt olarak bankacılık kaynaklı olmasa da 2008 krizinin kurbanı bankacılık sektörü olarak seçilmiştir (Yılmaz, 2013: 55).

2008 küresel kriziyle ilgili birçok araştırma ve makale yazılmıştır. Konu ile ilgili olarak ülkelerin ulusal denetim otoriteleri birçok toplantı yapmıştır. Bu toplantılardan en önemlisi G20 ülkelerinin yapmış olduğu toplantılardır. 2008 yılında dünyada yaşanan küresel kriz sonucunda maruz kalınan ciddi finansal riskler ve

kayıplar sonucunda bankacılığı denetlemek için sunulmuş olan BASEL II düzenlemelerinin yetersiz kaldığı anlaşılmış ve yeni bir düzenlemeye ihtiyaç ortaya çıkmıştır. İzlanda’da yaşanan bankacılık sisteminin çöküşü, ABD’de yaşanan yatırım bankalarının holding şirketlerine dönüşmesi, Lehman Brothers’ın iflası gibi ciddi olaylar krizin derinliğini ve yeni düzenleme ihtiyacının gerekliliğini ortaya koymuştur. BASEL III olarak adlandırılan yeni düzenlemeyle ilgili çalışmalara 2009 yılında G20 liderleriyle yapılan toplantıda başlayanmış ve Eylül 2010 tarihinde son haliyle kamuoyuna sunulmuştur (İmam, 2018: 55).

2.4.2. Basel-II ’den Basel-III ’e Geçiş Süreci

Basel III sahip olduğu isim itibarı ile yeni bir düzenlememiş gibi bir hava estirse de aslında Basel I ve Basel II’nin eksik kaldığı yerleri tamamlayıcı nitelikli bir düzenleme olduğu görülecektir. Basel-III ’teki temel düzenlemelere bakılacak olursa ilk iki uzlaşıda belirlenen sermaye tanımlarını ve sermayeye ilişkin asgari oranlar güncellenmiş, sermaye tamponu uygulaması tesis edilmiş, banka likiditeleri ile kaldıraç oranlarına dair minimum sınırlar belirtilmiştir. Basel-III’ün başlangıcı ise 2013 yılı ile başlatılmış ve yaklaşık beş yıllık bir süre sonunda tamamlanması planlanmıştır. Bu amaçla Türkiye’de 5 Eylül 2013 tarihli Resmi Gazete ’de Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından yayınlanan “Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmelik” ile “Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” isimli çalışmalar konunun muhteviyatı açısından oldukça önemlidir ve mihenk taşlarından biridir (Cangürel, ve diğerleri, 2010: 1) .

Tablo 2.6: Basel III Düzenlemelerin Aşamalı Olarak Kullanılmaya Başlanması

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	1 Ocak 2019 itibarıyla
Kaldıraç Oranı	Denetmenin İzlemesi		1 Ocak 2013 - 1 Ocak 2017 arası paralel çalışma 1 Ocak 2015’de açıklamanın başlaması					1. Yapısal Blokla Yer Değiştirme	
Minimum çekirdek sermaye oranı			%3.5	%4.0	%4.5	%4.5	%4.5	%4.5	%4.5
Sermaye koruma tamponu						%0.625	%1.25	1875%	%2.50
Minimum çekirdek sermaye + Sermaye Koruma Tamponu			%3.5	%4.0	%4.5	5125%	%5.75	6375%	%7.0
CET1 kesintisinin aşamalı olarak kullanılması (DTAs, MSRs ve finans için limitini aşan tutarlar da dâhil olmak üzere)				20%	40%	60%	80%	100%	100%
Minimum 1. kuşak sermaye			%4.5	%5.5	%6.0	%6.0	%6.0	%6.0	%6.0
Minimum toplam sermaye			%8.0	%8.0	%8.0	%8.0	%8.0	%8.0	%8.0
Minimum toplam sermaye +koruma tamponu			%8.0	%8.0	%8.0	8625%	%9.25	9875%	%10.5
1. kuşak çekirdek sermaye veya 2. kuşak çekirdek sermaye olarak nitelendirilemeyen sermaye araçları			2013’de başlayıp 10 yılı aşkın sürede aşamalı olarak devreye girecek						
Likidite karşılama oranı	Gözlem dönemi başlıyor				Asgari standart tanıtımı				
Net istikrarlı finansman oranı		Gözlem dönemi başlıyor						Asgari standart tanıtımı	

Kaynak: (Gürel ve diğerleri, 2012: 24)

2. 2.4.3. Basel III”ün Temel Prensipleri

Gündeme gelen her ekonomik krizin ardından yaşanan sorunların tekrarlanmaması adına yeni arayışlara gidilmiştir. Basel II Uzlaşısının yetersiz yanlarının da giderilebilmesi için Basel Komitesi Basel III Uzlaşısını hazırlamış ve düzenlemelere ilişkin hedeflerini belirlemiştir.

Basel III ün amaçlarını maddeler halinde kısaca şu şekilde sıralayabiliriz:

- Bankaları ve finansal sistemi ekonomik şoklar gelmeden önce dayanıklılıklarını artırarak sağlam temeller üzerine oturtmak,
- Bankaların kurumsal yönetimlerine katkı sağlamak ve bankaların risk yönetimi uygulamalarında kendilerini geliştirmelerine yardımcı olmak,
- Piyasalarda ve bankacılık alanında şeffaflığın ve kamuoyu bilgilendirmesinin artmasını sağlamak,
- Yapılacak makro düzeyde yeni düzenleme ve değişikliklerle finansal sistemin şoklara karşı dirençli olmasını sağlamak,(Çakar, 2013: 19)
- Bankaların sermaye tamponlarının güçlenmesi için tavsiyelerde bulunmak,
- Bankaların sermaye kalitesinin artırılmasına katkı sağlamak,
- Basel II ve III”ün eksiklerini gidermek babında yeni bir kaldıraç oranı getirerek katkı sağlamak. (Gödeş, 2016: 46)

Basel III’e yapılan yeni düzenlemeler neticesinde takip edilen hedefler daha detaylı bir şekilde aşağıda anlatılmıştır.

2.4.3.1. Daha Nitelikli Sermaye Amacı

Bankalar hem ulusal ve hem de uluslararası bazda ekonomiler için büyük öneme sahiptir ve bankaların bu öneminden dolayı güçlü olması ve her türlü aksiliğe, olumsuzluğa karşı tedbir alması gerekmektedir. Bu sebepten ötürü yaptıkları işlem ve faaliyetlerde risk faktörünü doğru bir şekilde hesap etmeleri ve ona göre adım

atmaları gerekmektedir. Bankaların herhangi bir zorlukla karşılaştığında onların bu zor durumdan çıkmasını sağlayacak olan şey sahip oldukları sermayedir. Basel III bu açıdan oldukça önemlidir çünkü Basel III'ün yaptığı düzenlemelerle bankaların sermaye yapılarının güçlenmesini sağlayacağı düşünülmektedir. Bu amaçla çok sayıda standardın kalibre edilme çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Sermaye kalitesi iyileştirildikçe bankaların daha güçlü olması sağlanacak ve bankaların “kayıp karşılama oranları” iyileştirilecek ve bankaların stres dönemlerinde daha dayanıklı olmaları sağlanacaktır (Gürel ve diğerleri, 2012: 19). Yapılan yeni düzenlemelerle ayrıca ana sermaye yada diğer ismiyle çekirdek sermayedeki kalitesi en yüksek kalemlerin kalması sağlanmış ve diğer bazı kalemler ise ana sermaye hesaplamalarından indirim kalemi olarak kaydedilmiştir (Cangürel ve diğerleri, 2010: 7).

2.4.3.2. Niceliği Arttırılmış Sermaye Amacı

İyi sermaye her zaman yeterli sermaye anlamına gelmemektedir. Finansal krizlerin tekrarlanmaması ve finansal sistemin güvende olması için niteliksel olarak fazla sermayeye gereksinim vardır ve böylece riskler asgariye indirilebilecektir. Basel Komitesi hazırladığı reform paketinde asgari çekirdek sermaye gereksinimini %2'den %4.5'e yükselterek bu konuda bir düzenleme yapmıştır. Ayrıyeten bankaların gelecekte karşılaşılabileceği ekonomik zorluklar ihtimaline karşı %2.5'lik bir sermaye tamponu bulundurması tedbiren gerekli kılınmıştır. Böylece toplam çekirdek sermaye ihtiyacı %7'ye ulaşmıştır. Yapılan bu düzenlemelerin 2011 sonu itibarıyla uygulamaya geçirilmesi öngörülmüştür (Gürel ve diğerleri, 2012: 19).

Çekirdek Sermaye Oranı, Tier 1 oranı ve Toplam Yasal Sermaye oranı artırılmıştır. Bu kapsamda çekirdek sermaye oranı %7'ye; Tier 1 %8,5'e kademeli olarak yükseltilecektir. Ancak birinci kuşak sermaye oranının % 8,5'lik seviyesi bir asgari seviye olmaktan ziyade bazı konularda bankaların rahat hareket etmeleri (örneğin kar dağıtımında bankaların serbest hareket edebilmesi) için gerekli düzey olarak tespit edilmiştir (Cangürel ve diğerleri, 2010: 2).

Burada konunun yanlış anlaşıldığına dair haberlerden bahsetmekte fayda var. Özellikle bazı haber kuruluşları hazırladıkları haber bültenlerinde %8 olan sermaye yeterlilik oranının %6'ya düşürüldü diye haberler yer almış ve düzenlemelerin karıştırıldığı anlaşılmıştır. Haber kuruluşları ana sermaye yeterliliği ile mevcut sermaye yeterliliğini karıştırmıştı. BDDK bu durumu fark etmesi üzerine basın açıklamasında bulunarak konunun bahsedildiği şekilde olmadığını ve %8 olan SYR'de bir değişiklik olmadığını Buna yönelik olarak BDDK tarafından yapılan basın açıklamasında söz konusu %8 olarak uygulanan SYR'de bir değişiklik yapılmadığı, %8'lik genel oranın kendi içinde alt dağılım oranı olarak düzenlendiği belirtilerek konuya açıklık getirilmiştir. Yine aynı açıklamada %8'lik SYR'nin alt oranı olarak %4,5 asgari çekirdek sermaye yeterliliği ve %6 asgari ana sermaye oranının belirlendiğinin vurgusu yapılmıştır. Yine bu düzenlemeler ile içerisinde çekirdek sermaye ve diğer finansal araçlar bulunan Tier 1 (1.kuşak sermaye) %2'den %6 düzeyine arttırılacaktır. 2011 Yılından sonra alım satım, türev ve seküritizasyona yönelik işlemler bu oranla işlem yapılmaya başlanmıştır (Gödeş, 2016: 47-48).

Tablo 2.7'de görüldüğü gibi çekirdek sermaye oranı %7'ye, Tier 1 sermaye %8.5'e ve toplam yasal sermaye de %10.5'e kademeli olarak yükseltilecektir.

Tablo 2.7: Güçlendirilmiş Sermaye Çerçevesi: Basel II'den Basel III'e

Risk Ağırlıklı Varlıkların Yüzdesi	Sermaye Gereksinimleri							Makro Düzey Sağduyulu Gözetim	
	Çekirdek Sermaye			1. kuşak (Tier) Sermaye		Toplam Sermaye		Konjonktürel Tampon	Ek Kayıp Karşılama
	Minimum	Koruma Tampo nu	Gereken	Minimum	Gereken	Minimum	Gereken	Aralık	Kapasitesi* SIFI** için
Basel II	2			4		8			
Not:	Yeni tanım altında ortalama uluslararası bir banka için yaklaşık %1'e eşdeğer			Yeni tanım altında ortalama uluslararası bir banka için yaklaşık %2'e eşdeğer					
Basel III Yeni Tanım ve Kalibrasyon	4,5	2,5	7,0	6,0	8,5	8,0	10,5	0-2,5	SIFI** için Sermaye Ek Yüğü** *

*Yaklaşımlar daha belirlenmek üzere

**Sistemik Önemi Haiz Kuruluşlar (Systemically Important Financial Institutions)

***Ulusal otoritelerce belirlenmek üzere

Kaynak: (Gürel ve diğerleri, 2012: 20)

2.4.3.3. Sermaye Tamponu Oluşturma Amacı

Sermaye tamponu oluşturma amacı olası bir banka taahhüdünün yerine getirilememesi ihtimalinde taraflar adına herhangi bir olumsuzluk yaşanmasın diye ve olur ya bir olumsuzluk yaşanırsa da bu olumsuzluk sonucu oluşabilecek sistematik risklerin ortaya çıkmasının engellenmesidir. Bu uygulama ile ekonomilerde oluşabilecek olası iniş çıkış anlarında bankaların daha istikrarlı ve güvende hareket etmeleri hedeflenmiştir. Bahsi geçen tedbirler alındığında bankaların küresel çaplı kriz veya dalgalanmalardan etkilenmemesi sağlanacaktır. Sermaye düzeyi her ne

kadar % 0-2,5 arasında belirlense de oluşacak şartlara göre ilave miktarlar belirlenebilir (Şutman, 2016: 36-37).

Sermaye tamponu uygulaması ile hedeflenen bir diğer önemli amaç bankaların eskiye oranla daha yüksek miktarda sermayeye sahip olmasının sağlanmasıdır. Basel’de belirlenen sermaye tamponu zorunlu olarak belirtilmemiş ve bir hedef mahiyeti taşımaktadır ancak %8’lik SYR zorunlu olarak belirtilmiştir ve sağlanması zaruridir. Her ne kadar bu şekilde bir ayırım söz konusu olsa da hesaplamada ve uygulamada toplam orandan yani %10.5 üzerinden hareket ederek hesaplama yapılır ve eğer bir banka bu oranın altındaysa bu bankanın kâr dağıtımı üzerine bazı kısıtlamalar konulmasına dair düzenlemeler yapılır (Gödeş, 2016: 49).

2.4.3.4. Risk Bazlı Olmayan Kaldıraç Oranı

Yüksek kaldıraç oranlarının da körüklediği küresel krizler sonucunda bu konuda da önlem alma ihtiyacı duyulmuştur. Belirli dönüşüm oranlarıyla dikkate alınmış bilanço dışı kalemler ve aktifler toplamı ile ana sermaye arasında risk bazlı olmayan bir asgari oranın tesis edilmesi planlanmaktadır. Basel Komitesi 2013-2017 sürecinde öngörülen kaldıraç oranı kademeli olarak % 3 seviyesine kadar getirilmek istenmektedir. Bu bildiriye göre 2018 itibarıyla; Tier 1 olarak da ifade edilen ana sermayenin yaklaşık 33 katı kadar büyüklükte bilançoya izin verilebilmektedir (Karaarslan, 2015: 77).

$$\text{Kaldıraç Oranı} = \frac{\text{Ana Sermaye}}{(\text{Aktifler} + \text{Bilanço Dışı Kalemler})}$$

2.4.3.5. Likidite Düzenlemeleri

Basel III düzenlemelerinde likiditeye ilişkin iki yeni oran tanımlaması yapılmış, bunlar; net istikrarlı fonlama oranı (NSFR- Net Stable Funding Ratio)

$$\text{Net İstikrarlı Fonlama Oranı} = \frac{\text{Mevcut İstikrarlı Fonlama Oranı}}{\text{İhtiyaç Duyulan İstikrarlı Fonlama Tutarı}}$$

Ve likidite karşılama oranı (LCR- Liquidity Coverage Ratio) olarak sunulmuştur.

$$\text{Likidite Karşılama Oranı} = \frac{\text{Likit Varlıklar}}{\text{Net Nakit Çıktıları}}$$

Yukarıda bahsedilen oranlar doğrudan uygulamaya geçirilmemiştir ve belli bir zaman dilimine yayılarak önce geçiş üzerine düzenlemeler ve programlar yapılmış ve bu doğrultuda veriler dikkatlice takip edilerek Basel Denetleme Komitesine raporlar şeklinde iletilmiş ve takibi sağlanmıştır. Bu raporlarda neler olduğuna bakacak olursak; geçiş döneminde belirlenen asgari gereklilikler, izleme faaliyeti sonucu elde edilen çıktılar ve bu çıktıların denetleme mekanizmasıyla paylaşımı ve uyumun takibi üzerinedir. Basel Komitesi burada bankalardan likidite ile ilgili oluşturulan ilkelere riayet etmesini ve kademeli olarak standartlara geçmelerini beklemiştir. 2011-2015 arası dört yıllık dönem Likidite Karşılama Oranı gözlemi için, 2012-2018 yılları arası 6 yıllık periyod ise Net İstikrarlı Fonlama Oranının gözlemi için ayrılmıştır ve bu gözlem zaman dilimleri bittiğinde asgari standartların belirleneceği Basel Komitesi tarafından belirtilmiştir (Yenigün, 2016: 79).

2.4.4. Basel III Uygulamasının Ortaya Koyduğu Yenilikler

Basel Komitesi yukarıda sayılan gayeleri gerçekleştirmek amacıyla çok sayıda değişiklik yapmıştır. Asgari Sermaye ihtiyacının artırılması, Kaldıraç Oranının yeniden belirlenmesi, Likidite Oranının ne olacağı gibi çok sayıda konuda değişiklikler yapmıştır. Bu değişiklikler aşağıda derinlemesine incelenecektir.

2.4.4.1. Öz Kaynaklar

- Basel II’de yer alan özkaynakların kapsamı değiştirilmiştir. Mevcut düzenlemede yer alan katkı sermayenin ana sermayenin %100’ünü geçemeyeceği hükmü ve üçüncü kuşak sermaye (Tier 3) uygulaması kaldırılmıştır.
- Ana sermaye (Tier 1) içinde yer alan ve zarar karşılama potansiyeli yüksek olan unsurlar çekirdek sermaye (common equity) olarak adlandırılmıştır. Çekirdek sermaye; ödenmiş sermaye, dağıtılmamış karlar, kar (zarar), diğer kapsamlı gelir tablosu kalemleri ile bu toplamdan düşülecek değerlerden oluşmaktadır.
- Finansal kuruluşlara yapılan ve eşik değeri aşan yatırımları, mortgage servis hizmetlerini ve ertelenmiş vergi aktifini içeren düzenleyici ayarlamalar (Sermayeden indirilen değerler ve ihtiyatlı filtreler) 1 Ocak 2018’den itibaren çekirdek sermayede bir indirim kalemi olarak kullanılacaktır. Bunun için kademeli olarak 2014’ten başlamak üzere bu unsurların %20’si, 2015’te %40’ı, 2016’da %60’ı, 2017’de %80’i, 2018’de %100’ü çekirdek sermayeden indirilecektir. Bu geçiş sürecinde kalan kısımlar için eski uygulamalar geçerli olacaktır.
- Bundan böyle ana sermayenin çekirdek sermaye içerisinde yer almayan veya katkı sermaye içerisinde değerlendirilmeyecek olan sermaye bileşenlerinin 2013’te %90’ı tanınacak ve her yıl tanıma oranı %10 düşürülerek toplam 10 yıl içerisinde söz konusu unsurlar tamamen sermaye bileşeni olmaktan çıkarılacaktır (Cangürel ve diğerleri, 2010: 5-6).

Tablo 2.8: Özkaynak Kalemleri

Ana Sermaye-Total Capital	Üçüncü Kuşak Sermaye (Tier3)
Çekirdek Ana Sermaye (Tier 1- Birinci Kuşak)	Kısa Vadeli Sermaye Benzeri Krediler
Ödenmiş Sermaye	Sermayeden İndirilen Değerler
Dağıtılmamış Karlar	Şerefiye
Yedek Akçeler	Maddi Olmayan Duran Varlıklar
Diğer	Ertelenmiş Vergi Aktifi
Melez Araçlar (Hem borç hem özkaynak özelliği taşıyan araçlar, Örn: imtiyazlı hisse senetleri)	Peşin Ödenmiş Giderler
Katkı Sermaye (Tier 2- İkinci Kuşak)	Banka ve Finansal Kuruluşlara Yapılan Yatırımlar
Sermaye Benzeri Krediler	

Kaynak: (Gödeş, 2016:51)

2.4.4.2. Karşı Taraf Riskinin Düzelmesi

Teknik detayları oldukça yüksek olan bu teklifte, bankaların stres senaryoları ve tarihsel verilere dayanarak hesaplayacakları karşı taraf riski için ilave sermaye tutmaları amaçlanmıştır (Gürel ve diğerleri, 2012:22). Repo işlemleri, menkul kıymet veya emtia ödünç işlemleri ve kredili menkul kıymet işlemleri (SFTs – securities financing transactions) ile OTC (Over the Counter-Tezgâh Üstü Piyasalar) türev ürünlerine dair sermaye yükümlülüğünü büyük oranda arttırarak bankaların merkezi karşı taraflarla işlem yapmalarına yönelik teşvik sağlanmaktadır (Arıcan, 2013: 77).

2.4.4.3. Kaldıraç Oranı

Sermaye oranlarını destekleyici nitelikte olan şeffaf, basit, anlaşılır ve risk bazlı olmayan kaldıraç önem kazanmıştır. Söz konusu oran, birinci kuşak sermayenin (ana sermaye), belirli dönüşüm oranlarıyla dikkate alınmış bilanço dışı kalemler ve aktifler toplamına bölünmesi suretiyle (ana sermaye / aktifler + bilanço dışı kalemler) bulunacaktır. 2017 yılının ilk yarısına kadar sürecektir olan paralel uygulama döneminde, %3 oranı test edilecek, yapılacak olan Sayısal Etki Çalışmalarının

(Quantitative Impact Study-QIS) ve paralel uygulamanın sonuçları da dikkate alınarak nihai hali verilmiş olan kaldıraç oranı, 1 Ocak 2018 tarihinden itibaren “Birinci Yapısal Blok’a dâhil edilecektir. Kaldıraç oranı ana sermayenin yaklaşık 33 katı bilanço büyüklüğü oluşmasına imkân vermektedir. Kaldıraç oranı aylık olarak hesaplanmakta, Mart, Haziran, Eylül, Aralık dönemleri itibariyle üç aylık basit aritmetik ortalamasının asgari %3 olarak tutturulması ve korunması gerekmektedir (Erdoğan, 2014: 167-168).

2.4.4.4. Döngüsel Sermaye

Basel-III kriterlerinin getirdiği bir başka yeni uygulama olan döngüsel sermaye oranı, bankaların kredi büyüyen kredi hacminin, sermaye yeterliliğinin karşılayamayacağı boyutlara gelmemesi için ayrılacak ilave çekirdek sermaye tutarını ifade eder. Finansal kuruluşların taahhütlerini yerine getirememesi sistematik krize yol açmalarına yol olmaktadır. Taahhütlerin yerine getirilememesi finansal bir krize yol açıp piyasanın tümünü tetikleyebilir (Yılmaz, 2013: 64-65).

Basel III ile birlikte asgari çekirdek sermaye oranı (Çekirdek Sermaye / Risk Ağırlıklı Varlıklar (RAV)) 2013 ile 2015 tarihleri arasında kademeli olarak %2’den %4,5’a çıkarılacaktır. Aynı dönemde birinci kuşak sermaye (çekirdek sermaye ve ana sermayeye dâhil edilecek diğer kalemler) oranı da %4’ten %6’ya çıkarılacaktır. Basel III ile getirilen sermaye koruma tamponu çekirdek sermayeye, birinci kuşak sermayeye ve toplam sermayeye kademeli olarak eklenecektir. Söz konusu oranın 2016 yılından 2019 yılına kadar kademeli olarak arttırılarak 2019 yılında %2,5 olarak nihai şeklini alması planlanmaktadır. Sermaye koruma tamponunun sağlanamaması durumunda bankaların faaliyetlerine olağan olarak devam etmesi ancak bununla birlikte bankaların kar dağıtımına değişen oranlarda kısıtlamalar getirilmesi planlanmaktadır. Bankaların sermaye koruma tamponu için tuttuğu sermayenin, otorite tarafından belirlenen standart orandan (%2,5) düşük olması halinde, bu iki oran arasındaki farka bağlı olarak kar dağıtımı üzerinde değişen oranlarda kısıtlamalar yapılması öngörülmektedir (Cangürel ve diğerleri, 2010: 6).

BDDK tarafından döngüsel sermaye tamponu aşağıdaki formülde (%3 ve %15 eşik değer) kullanarak hesaplanmaktadır. Döngüsel sermayenin %0 ya da %2.5 olarak belirlenmesi bu değerlere göre hesaplanır. Kredi/GSYH' dan düzey (Kredi/GSYH) oranının farkı alınarak kredi açığına ulaşılır. Burada düzey olarak belirlenmiş trend kastedilmektedir. Eğer kredi açığı için %3'ün altında bir ölçüme ulaşırsa döngüsel, sermaye %0, eğer kredi açığı için %15 üzeri bir ölçüme ulaşırsa döngüsel sermaye % 2.5 kullanılmaktadır.

$$\text{Döngüsel Sermaye Tamponu} = \text{Min} \left(\%2.5 \times \frac{\text{Max}(\text{KrediAçığı} - \%3.0)}{\%15 - \%3} \% 2.5 \right)$$

Hesaplamayı incelediğimizde temel alınan oranının Kredi/GSYH açığı olduğu anlaşılmaktadır. Kredi büyüme oranının belirli bir düzeyin üzerinde gerçekleştiği durumlarda döngüsel sermaye oranı arttırılarak risklere karşı önlem alınırken, kredi büyüme oranı belirlenen düzeyin altında gerçekleştiğinde döngüsel sermaye azaltılarak yani sermaye piyasaya sunularak ekonomide rahatlama sağlanması amaçlanır (Gödeş, 2016: 54-55).

2.4.4.5. Likidite Karşılama Oranı

Basel III ile getirilen likidite riski ölçümü, standartları ve izlenmesine ilişkin kurallar bütünüünün hedefi, finansal ve ekonomik streten kaynaklı şokları, bankacılık sisteminin daha güçlü karşılayabilecek bir yapıya kavuşturulması ve kaynağı ne olursa olsun, finansal sistemden reel sektöre yayılan riskin azaltılması olarak belirlenmiştir. 2007'de başlayan krizde bankalar likiditelerini basiretli bir şekilde yönetemedikleri için zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Basel III iki temel hedef çerçevesinde likidite riskine ilişkin iki standart belirlemiştir. Birinci temel hedef, belirli bir stres senaryosuna karşı bir ay (30 gün) boyunca bankanın varlığını sürdürmesine yetecek kadar yeterli yüksek kaliteli likit varlık sahibi olmasını

sağlayacak kısa dönemli dayanıklılığını teşvik etmektir. Bu amaçla Basel III, (LCR- Liquidity Coverage Ratio) standardını getirmiştir.

$$LRC = \frac{\text{Likit Varlıklar Toplamı}}{X \text{ Süresince Net Nakit Çıkışı}} \geq 1$$

İkinci hedef ise bankalar için faaliyetlerinin fonlanmasında daha istikrarlı (stabil) kaynaklar ile daha uzun bir zaman dilimi için dayanıklılık sağlayacak ek teşvikler yaratılmasıdır, diğer bir ifadeyle varlık ve yükümlülükleri arasındaki vadelere uyum kazandırılmasıdır. Bu kapsamda varlıklara ve yükümlülüklerle sürdürülebilir vade yapısı kazandırılması için Basel III, (NSFR- Net Stable Funding Ratio) standardını getirmiştir (Arıcan, 2013: 77-85).

$$NSFR = \frac{\text{Mevcut İstikrarlı Fonlama Oranı}}{\text{İhtiyaç Duyulan İstikrarlı Fonlama Tutarı}} > \%100$$

Net İstikrarlı Fonlama Oranı, mevcut istikrarlı fonların olması gereken miktardaki istikrarlı fonlara bölünmesiyle elde edilir. Bu oran, her zaman %100'den daha fazla olmalıdır. Oranı mali sektördeki varlık ve yükümlülükler arasındaki vade uyumsuzluğunu gidermek ve bankaların bir yıllık bir likidite krizi halinde yeterli istikrarlı fonlama sahip olduğundan emin olunması için geliştirilmiştir (Cengiz, 2013: 73).

2.4.5. Türkiye’de Basel-III Uygulaması

Basel III” yeni bir yaklaşımla temelde ulusal çaplı krizlerin önüne geçilmesini hedeflemektedir. Bilindiği gibi ulusal krizler engellenemediği takdirde küreselleşmenin ve bilgi teknolojilerindeki gelişmelerin de etkisi ile bir domino etkisi ortaya çıkmakta ve ulusal olarak tabir edilen krizler kısa bir süre içerisinde küresel kriz boyutlarına ulaşmaktadır. Bu nedenle, ulusal krizlerin önüne geçilmesi ya da daha gerçekçi bir yaklaşım ile yaşanabilecek olumsuz durumlara karşı ülkelerin yaşayacağı tahribatların en az düzeye inmesini sağlayacak düzenlemelerin yapılması önemlidir. Bu çerçevede kapsamında “Basel III” uzlaşısının gerekliliklerini ülkemiz bankacılık sektörü kapsamında değerlendirilmesi hususunda öncelikle altının çizilmesi gereken nokta, Türk Bankacılık sektörünün yaşanan 2001 krizinden sonra yeniden yapılandırıldığı sayısı 96 olan bankaların 56’ya düştüğü ve bunlarında sermaye payının önemli ölçüde yabancı sermayeye geçtiği ve kamuya ait olduğu ve bu yeniden yapılandırma sonucunda da, Basel-III”ün gerekliliklerine uyum sürecinde zorlanmayacağını anlaşılmıştır (Özpek, 2014: 194).

Türk Bankacılık Sistemi yeni düzenlemelere uyum sağlama konusunda daha avantajlı bir konumda yer almaktadır. Türk Bankacılık Sisteminin sermaye yapısı değerlendirildiğinde Özkaynaklar içerisindeki sermaye benzeri kredilerin oranının düşük olduğu, ödenmiş sermaye, kar yedekleri ve dağıtılmamış karlar gibi çekirdek sermaye kalemlerinin ise daha yüksek olduğu görülmektedir. 134 Sektörün yüksek kalitede sermaye ile çalıştığına işaret eden ödenmiş sermaye ve yedek akçeler 2010 yılı itibarıyla toplam özkaynakların sırasıyla %37.3 ve %50.4’ünü oluşturmuştur. Basel-III uygulamalarında özkaynak hesaplamalarından çıkarılacak olan üçüncü kuşak sermaye kalemi hali hazırda Türk Bankacılık Sisteminde zaten bulunmamakta olup bu durum ülkemiz bankacılık sektörünü etkilemeyecektir (Tellioğlu, 2011: 150).

Türkiye’nin %8 olan asgari sermaye yeterlilik oranına ilave olarak 2006 yılında asgari %12’lil hedef oran belirlemesi Türk bankalarının kriz döneminde sermaye sıkıntısı yaşamamasında en önemli proaktif önlemlerden biridir. Ayrıca kriz

döneminde OECD ülkeleri içerisinde kamunun sermaye desteğine gereksinim duymayan tek ülke olmuştur. Türk Bankacılık Sisteminin sermaye yeterlilik oranı yasal sınırın ve hedef oranın üzerindedir. Ülkemizde bir aylık vade dilimi için hesaplanmakta olan Likidite oranı Basel III düzenlemesinde belirtilen Likidite Karşılama Oranı ile önemli ölçüde uyumludur (Çalışkan, 2011: 97).

Eylül 2009 itibariyle Türk bankalarının SYR'si yüzde 20.05 olarak gerçekleşmiştir. Basel II standardına göre oran çok yüksektir. 2008 yılı sonuna göre aynı dönem içinde katılım, yatırım ve kalkınma bankalarının SYR'si düşmüştür. Yabancı bankaların ise SYR'si sektörün genel oranı kadar artmış ve özel bankalar ise oranı yükselten asıl unsur olmuştur (Sağlam, 2010: 127).

Türk bankacılık sisteminin sermaye yapısı değerlendirildiğinde öz kaynaklar içinde "hibrit sermaye araçları" olarak adlandırılan unsurların düşük oranda yer alması nedeniyle "1. Kuşak Sermaye" oranının diğer ülkelere kıyasla oldukça yüksek düzeyde seyretmektedir bu nedenle Türk bankacılık sisteminin Basel III ile getirilen düzenlemelere uyum düzeyi oldukça yüksek seviyededir. Diğer taraftan, toplam öz kaynaklar içinde 1. Kuşak Sermayenin payının görece düşük olduğu bankalarda ilave sermaye ihtiyacı oluşması kaçınılmazdır (Cengiz, 2013: 78).

2.5 LİTERATÜR TARAMASI

Türkiye Yapılan Çalışmalar

Eymen Gürel, Esra Burcu Bulgurcu Gürel ve Neslihan Demir'in Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisindeki “Basel III Kriterleri” çalışması Uluslararası piyasalarda, risk yönetim uygulamalarında ve denetim yaklaşımlarında meydana gelen önemli ölçüdeki değişiklikler sonrasında yeni sermaye standartlarının oluşturulması gerekliliğini vurgulaması açısından önemlidir. Çalışmada Basel III Kriterlerinin neden ortaya çıktığı ve gerekliliklerin neler olduğu konusunda önemli konular ele alınmıştır.

Selen Özlem Sağlam'ın İstanbul Üniversitesinde yayınlanan “Türk Bankacılık Sisteminin Avrupa Birliği Bankacılık Sistemine Entegrasyonu Ve Basel III Uzlaşısı” isimli Yüksek Lisans Tezi Türk Bankacılık Sistemindeki gelişimin ve Türk Bankacılık sistemindeki Basel III'e adaptasyon amacıyla yapılan bankacılık düzenlemelerini içermesi açısından çalışmam için faydalı olmuştur. Çalışmada Avrupa Birliği'nin yaptığı Bankacılık düzenlemeleri ve Türk Bankacılık düzenlemeleri kronolojik olarak açıklanmıştır.

Gizem Yenigün'ün “Basel III Kriterleri Kapsamında Bankalarda Likidite Riski Yönetimi Ve Türk Bankacılık Sektörüne Yansımaları” isimli çalışması Türk Bankacılık Sistemine kazandırılan Likidite Karşılama Oranı (LCR) ve Net İstikrarlı Fonlama Oranı (NFSR) kavramlarını detaylı incelemesi açısından önemlidir. Ayrıca bu çalışmada Basel III kriterleri kapsamlı bir şekilde incelenerek likidite riski yönetimine getirdiği yenilikler araştırılmış, bu kriterlerin bankacılık sistemi üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Terim Arıcan'ın “Basel III Uzlaşısı Kapsamında Bankalarda Likidite Riski Yönetimi Ve Türk Bankacılık Sektörü Üzerindeki Yansımaları” isimli çalışması

Basel III düzenlemelerinin bankacılık sisteminde likidite riski yönetiminde ne gibi değişiklikler öngördüğünü ortaya koyması açısından önemlidir. Çalışmada düzenlemeler ile getirilen yeni likidite standartlarının etkilerini ortaya koymak amacıyla da Türkiye üzerine bir örnek olay uygulaması gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında öncelikle bankacılık sisteminde riskin önemi, bu sisteme özel risk türleri ve sistemik riskin bu sisteme etkisi işlenmiştir. Ardından risk yönetiminin bankacılık sisteminde nasıl ele alındığı, likidite riski yönetiminin temel unsurları, risk ölçüm yöntemleri ve kısaca Türkiye bankacılık sisteminde risk yönetimi ele alınmıştır.

Cansu Şutman'ın "Türk Bankacılık Sisteminde Basel III Etkileri" isimli çalışması Basel III'ün Türkiye'de bankacılık sistemine olan etkilerini incelemesi açısından önemlidir. Araştırmada, Basel III hakkında dünya ve Türkiye'de yayımlanmış akademik ve bankacılıkla ilgili kuruluşların yayımladıkları makaleler incelenmiş ve güncel bir derleme yapılmıştır. Ayrıca aynı çalışmada Türk bankacılık sisteminden genel olarak bahsedilerek Basel sistemleri hakkında genel bilgilere yer verilmiştir.

Ali Yılmaz'ın Sermaye Yeterliliği Oranlarının Kümeleme Analizi ve Basel III Kriterlerinin Türk Bankacılık Sektörü Sermaye Yeterliliği Üzerine Etkileri isimli çalışması Basel III'de önemli oranda bahsi geçen Sermaye Yeterlilik Oranlarının analizi açısından önemli bir çalışma olmuştur. Basel III'ün gerektirdiği sermaye yeterlilik oranları belirtilerek Türk Bankacılık Sistemindeki olası etkiler analiz ve tespitlerle ortaya konmuştur.

Yabancı Kaynaklarda Yapılan Çalışmalar

Shearman ve Sterling grubunun hazırladığı Kasım ayındaki çalışmasında (2013) kredi riskinin hesaplanmasında kullanılan CVA oranlarının belirlenmesindeki güncel değişiklikler belirtilmiş ve sektördeki büyük değişikliklerin neler olabileceği üzerine değerlendirmeler yapmışlardır. Avrupa ve ABD’de bu oranların nasıl farklı olarak algılandığı ve bu algılamının Basel Standartlarının farklı yorumlanmasına sebebiyet verdiği açıklanmıştır. Türkiye’de Avrupaya göre mi ABD’ye göre mi yorum yapılacağı konusundaki soru işaretlerini giderme açısından çalışmam için faydalı bir çalışma olmuştur.

Muhasebe ve Finans Araştırmalarının 2014 yılında yayınladığı “Kanada Bankaları Basel III’e hazır mı?” isimli çalışmasında Kanada’daki belirli bankaların sahip oldukları oranlar üzerinden değerlendirmeler yapılmış ve 2019 hedeflerine ulaşılabilip ulaşılamayacağı üzerine analizler gerçekleştirilmiştir. Çalışma her ne kadar belli bir döneme ait değerlerin değerlendirilmesi amacına sahip olsa da Basel III gereksinimlerinin tamamlanması planlanan 2019 yılına kadar ki sürecin gidişatını ve gereksinimlerin karşılanma oranını belirlemesi açısından Kanada da olduğu gibi benzer çalışmalar yapan ülkeler açısından da büyük öneme sahip olmuştur.

Anca Elena Nucu tarafından yapılan bir çalışmada Romanya’daki Bankacılık Sisteminde Basel III için karşılaşılan zorluklardan bahsedilmiştir. Bu çalışmada Avrupa Birliği Üyelerinin Basel III’e uyumlarının tablolar aracılığıyla anlatılması ve Romanya’nın Bankacılık Sisteminin mevcut durumu ve geleceğine dair beklentilerden söz edilmiş olması çalışmam için oldukça faydalı olmuştur. AB üyesi olma yolunda adımlar atan bir ülke olan Türkiye için Romanyadaki Bankaların karşılaştığı sorunlar öğrenilmeye değer olup Türkiyedeki Bankaların Basel III yolundaki çalışmalarına ışık tutabilmesi açısından önemlidir.

Dimitris N. Chorafas'ın Basel III, “Şeytan ve Global Bankacılık” adlı çalışması finansal krizlerin bankacılık düzenlemelerini beraberinde getirdiğini vurgulayan ve Basel II'deki hataların düzeltilmesi gerektiğini belirten faydalı bir çalışma olmuştur. Basel III'e dair temel düzenlemelerin neler olduğu vurgulanmış ve bankacılık sektörünü bekleyen tehlikelere dair uyarı ve tavsiyelerde bulunmuştur. Sadece yerel çapta değil uluslararası arenada bankacılık sektörünün daha sağlam olması amacıyla uyarılarda bulunmuştur. Özellikle global bankacılığı ilgilendiren sistem riskini açıklaması açısından önemli bir çalışmadır.

Lionel Marrache yaptığı çalışmada Basel III düzenlemelerinin yeni bir krizin çıkmasını önleyebilip önleyemeyeceğini araştırmıştır. Her ne kadar Basel I ve Basel II'nin bankacılık ve finans sektöründe krizleri önleyeceği düşünülerek hazırlansa da krizler gerçekleşmiş olup yeni bir krizin olabilip olamayacağına dair çalışmaların yapılması büyük önemiyet göstermektedir. Bu çalışmada Basel III'ün limitlerinin neler olduğu, geliştirilmesi gereken konuların neler olduğuna dair konular incelenerek soruya cevap aranmıştır.

Basel Komitesinin 2010 yılında yayınladığı “Basel III Uluslararası Likidite Risk Ölçümü, Standartlar ve Gözlemin Çerçevesi” isimli çalışma Basel III'ün uygulanması açısından tüm finans kurumları ve bankacılık çevreleri için önemli bir çalışma olmuştur. Basel Komitesi tarafından hazırlanan bu çalışmada kavramların tanımları yapılmış, ölçümlerin nasıl olacağı belirtilmiş ve Basel III'ün genel çerçevesi hakkında resmi olarak bilgilendirme yapılmıştır.

Marianne Ojo'nun Sosyal Bilimlerdeki “Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ve Basel III Gereklilikleri : Denetimin Rolü İçin Bir Gerekçe” isimli çalışması Basel III'ün standart ve gözetimler açısından önemini vurgulaması sebebiyle önemli bir çalışma olmuştur. Özellikle ekonomi çevrelerince sistem riski olarak bilinen risk için ve diğer olası olumsuzlukların önlenmesi için raporlamanın önemi bu çalışmada vurgulanmıştır. Uluslararası Raporlama Standartlarının Japonya,

Brezilya ve Çin gibi devletlerdeki uygulaması hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BORSA İSTANBUL'DA İŞLEM GÖREN BANKALARIN FİNANSAL PERFORMANSLARININ BASEL III KRİTERLERİ ACISINDAN KIYASLAMASI

3.1. Araştırma Amacı

Hem uluslararası arenada hem de ulusal alanda bankalar finans piyasaları için oldukça büyük bir önem arz etmektedirler. Özellikle teknoloji ve iletişimin gelişmesiyle daha girift bir hale gelen finans sektöründe bankaların payı ne kadar önemliyse, bankaların yaşayacağı sorunların birbirini etkileme ihtimali de o kadar yüksek olacaktır.

Dünya’da yaşanan küreselleşme süreci ile birlikte müdahaleci-düzenleyici sistem yerini piyasalara ağırlık veren, rekabet düzeyini arttıran yeni bir sisteme bırakmıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler ve finansal araçların artmasıyla finansal işlemlerin çeşitliği ve karmaşıklığı artmış, buna paralel olarak da risk olgusu büyümüştür. Basel Uzlaşıları Risk yönetiminde başarılı bir yönetim sağlanmasına katkı sağlamak, piyasa disiplinin gelişmesine hem doğrudan hem de dolaylı katkı sağlamak, sermaye yeterliliği ölçümlerinde etkinliğin artırılmasını sağlamak ve bankacılık sistemini sağlam temeller üzerine inşa ederek bankacılık sektörünü hem yaşanan zaman diliminde hem de gelecek zaman dilimlerinde karşılaştacağı tehdit ve tehlikelere karşı güçlü ve istikrarlı bir mücadele vermesini sağlamak gibi hedeflere sahip olan düzenlemelerden oluşur.

Bu çalışmanın amacı Türkiye ekonomisinde temel yapıtaşı olan türk bankacılık sisteminin, Basel III öncesi ve sonrası olmak üzere finansal tablolarının analiz edilerek bankaların finansal performanslarının basel III kriterleri açısından kıyaslanmasıdır.

3.2. Araştırma Yöntemi

Basel III kriterleri açısından Türkiye’de 2010-2017 yılları arasında faaliyette bulunan Borsa İstanbul’da işlem göre bankaların mali tablolarından elde edilen veriler kullanılarak iki dönem halinde incelenecektir. Basel III öncesi dönem olarak 2010-2013 yılları arası ve Basel III sonrası dönem olarak da 2014-2017 yılları arası esas alınacaktır.

Çalışmada kullanılan veriler FINNET veri tabanından elde edilmiş olup, Borsa İstanbul’da işlem gören bankalara ait verilerdir.

Tablo 3.1: Borsa İstanbul’da İşlem Gören Bankalar

NO	BANKALAR
1	Akbank T.A.Ş.
2	Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.
3	Denizbank A.Ş.
4	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.
5	Türkiye Halk Bankası A.Ş.
6	Türkiye İş Bankası A.Ş.
7	Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.
8	QNB Finans Bankası A.Ş.
9	Şekerbank T.A.Ş.
10	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.
11	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.
12	ICBC Türkay Bank A.Ş.

3.3.Araştırmada Kullanılan Finansal Rasyolar

Bankaların finansal performanslarının tespit edilmesine yönelik pek çok oranın kullanıldığı görülmüştür. Bu oranlar arasında yaygın olarak kullanılan oranlar derlenerek Tablo 3.2’de gösterilmiştir. Bu oranlar Basel III öncesi için KÖ kodu ile (KÖ1, KÖ2, KÖ 3 vb.), Basel III sonrası için ise KS kodu ile (KS1,KS2,KS3 vb.) tanımlanmıştır.

Tablo 3.2: Araştırmada Kullanılan Finansal Rasyolar

	Oran Analizleri	Basel III Öncesi	Basel III Sonrası
Büyüme Oranları	Aktif Büyüme (%)	KÖ1	KS1
	Faiz Gelirleri Büyüme (%) (Yıllık)	KÖ2	KS2
	Krediler Büyüme (%)	KÖ3	KS3
	Mevduat Büyüme	KÖ4	KS4
	Net Kar Büyüme (%)	KÖ5	KS5
	Net Kar Büyüme (%) (Yıllık)	KÖ6	KS6
	Özsermaye Büyümesi (%)	KÖ7	KS7
Değerleme Oranları	FK (Fiyat Kazanç)	KÖ8	KS8
	Piyasa Değeri / Defter Değeri	KÖ9	KS9
	Piyasa Değeri	KÖ10	KS10
	Hisse Başına Kar	KÖ11	KS11
Finansal Yapı Oranları	Krediler / Aktif	KÖ12	KS12
	Özsermaye / Aktif	KÖ13	KS13
Karlılık Oranları	Kredilerden Alınan Faizler / Ortalama Krediler	KÖ14	KS14
	Aktif Karlılık (%) (Yıllık)	KÖ15	KS15
	Özsermaye Karlılığı (%) (Yıllık)	KÖ16	KS16
	Alınan Faiz Ücret, Komisyonlar, Krediler Ortalama	KÖ17	KS17
Maliyet Oranları	Faiz Giderleri / Faiz Gelirleri	KÖ18	KS18

3.4. Veri Analizi

Veri analizi SPSS 22 programı kullanılarak uygulanmıştır. Basel III kriterleri öncesi ve sonrasında belirlediğimiz değişkenlerin farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Öncelikle değişkenlere ilişkin betimsel istatistikler verilmiştir. Basel öncesi ve sonrası farklarının normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov Testi ile incelenmiş, normal dağılıma sahip olan değişkenler için Bağımlı T testi, normal dağılım göstermeyen değişkenler için Wilcoxon testi uygulanıp, Basel III kriterleri

öncesi ve sonrasındaki farklılıklar belirlenmiştir. Değişkenler arasındaki ilişki korelasyon analizi ile değerlendirilmiştir.

3.4.1 Veri ile ilgili Betimsel İstatistikler

Veri ile ilgili Betimsel İstatistikler tablo 3.3'te gösterilmiştir:

Tablo 3.3: Betimsel İstatistikler

Değişkenler	N	Minimum	Maximum	Ort.	S.s.
Kö1	12	7,71	31,41	21,57	6,50
Kö2	12	5,69	16,19	10,10	3,72
Kö3	12	16,19	37,06	26,35	5,19
Kö4	11	4,27	32,32	18,45	6,89
Kö5	12	0,41	37,21	13,91	11,14
Kö6	12	0,41	37,21	13,91	11,14
Kö7	12	4,92	25,69	14,75	6,77
Kö8	12	6,84	285,26	35,61	79,22
Kö9	12	0,71	5726,78	478,51	1652,78
Kö10	12	24922500,00	31437000000,00	10582527659,33	11230443159,02
Kö11	12	0,06	87,95	7,86	25,23
Kö12	12	53,96	74,12	64,14	6,39
Kö13	12	9,58	22,05	12,85	3,40
Kö14	12	5,32	1184,57	108,30	338,94
Kö15	12	0,81	242,49	21,84	69,49
Kö16	12	4,93	2006,67	180,58	575,10
Kö17	12	5,67	1437,76	131,35	411,42
Kö18	12	26,59	54,42	48,52	7,60
Ks1	12	13,39	39,33	20,59	6,95
Ks2	12	7,50	28,81	21,83	5,62
Ks3	12	14,56	30,01	21,06	5,30
Ks4	11	9,62	20,94	16,42	3,15
Ks5	12	1,33	69,34	25,90	19,38
Ks6	12	1,33	69,34	25,90	19,38
Ks7	12	12,40	27,53	17,27	4,29
Ks8	12	5,12	136,58	25,06	40,36
Ks9	12	0,62	2045,18	171,43	590,08
Ks10	12	15662225,00	36624000000,00	11982335518,33	12354211260,99
Ks11	12	0,04	119,52	10,61	34,30
Ks12	12	60,32	79,12	66,30	4,76
Ks13	12	7,17	14,03	10,76	1,77
Ks14	12	4,01	1229,45	111,62	352,03
Ks15	12	0,15	192,16	17,17	55,11
Ks16	12	1,65	1636,13	147,19	468,91
Ks17	12	4,33	1453,34	131,53	416,28
Ks18	12	23,43	59,77	50,73	9,31

Tablo incelendiğinde; Basel öncesi, K1 değişkenin Ort = 21,57, S.s = 6,50, K2 değişkenin Ort = 0,10, S.s = 3,72, K3 değişkenin Ort.= 26,35, S.s= 5,19, K4 değişkenin Ort.= 18,45 S.s= 6,89, K5 değişkenin Ort.= 13,91, S.s= 11,14, K6 değişkenin Ort.= 13,91, S.s= 11,14, K7 değişkenin Ort.= 14,75, S.s= 6,77, K8 değişkenin Ort.= 35,61, S.s= 79,22, K9 değişkenin Ort.= 478,51, S.s= 1652,78, K10 değişkenin Ort.= 10582527659, S.s= 11230443159, K11 değişkenin Ort.= 7,86, S.s= 25,23, K12 değişkenin Ort.= 64,14, S.s= 6,39, K13 değişkenin Ort.= 12,85, S.s= 3,4, K14 değişkenin Ort.= 108,3, S.s= 338,94, K15 değişkenin Ort.= 21,84, S.s= 69,49, K16 değişkenin Ort.= 180,58, S.s= 575,1, K17 değişkenin Ort.= 131,35, S.s= 411,42, K18 değişkenin Ort.= 48,52, S.s= 7,6 olarak belirlenmiştir. Basel sonrası; K1 Ort.= 20,59, S.s= 6,95, K2 Ort.= 21,83, S.s= 5,62, K3 Ort.= 21,06, S.s= 5,3, K4 Ort.= 16,42, S.s= 3,15, K5 Ort.= 25,9, S.s= 19,38, K6 Ort.= 25,9, S.s= 19,38, K7 Ort.= 17,27, S.s= 4,29, K8 Ort.= 25,06, S.s= 40,36, K9 Ort.= 171,43, S.s= 590,08, K10 Ort.= 11982335518, S.s= 12354211261, K11 Ort.= 10,61, S.s= 34,3, K12 Ort.= 66,3, S.s= 4,76, K13 Ort.= 10,76, S.s= 1,77, K14 Ort.= 111,62, S.s= 352,03, K15 Ort.= 17,17, S.s= 55,11, K16 Ort.= 147,19 S.s= 468,91, K17 Ort.= 131,53, S.s= 416,28, K18 Ort.= 50,73, S.s= 9,31 olarak belirlenmiştir.

3.4.2. Verilerin Normallik Testi Sınaması

Bu bölümde araştırma hipotezleri ve test sonuçları yorumlanmıştır.

Hipotez 1:

H₀: Basel Öncesi ve Sonrası Fark Değeri Normal Dağılıma Uygundur.

H₁: Basel Öncesi ve Sonrası Fark Değeri Normal Dağılıma Uygun Değildir.

Tablo 3.4: Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi

Basel Öncesi Ve Sonrası Değişkenlerin Fark Değerleri	Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi		
	KS İstatistik değeri	sd	p
K1 fark	0,289	11	0,011
K2 fark	0,172	11	0,200*
K3 fark	0,214	11	0,168
K4 fark	0,187	11	0,200*
K5 fark	0,178	11	0,200*
K6 fark	0,178	11	0,200*
K7 fark	0,165	11	0,200*
K8 fark	0,445	11	0,000
K9 fark	0,527	11	0,000
K10 fark	0,187	11	0,200*
K11 fark	0,514	11	0,000
K12 fark	0,226	11	0,123
K13 fark	0,218	11	0,150
K14 fark	0,493	11	0,000
K15 fark	0,511	11	0,000
K16 fark	0,500	11	0,000
K17 fark	0,388	11	0,000
K18 fark	0,097	11	0,200*
*p>0,05			

Tablodaki değerlere göre; Basel öncesi ve sonrası fark değerlerine Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmıştır. KS test istatistiklerine göre K2, K3, K4, K5, K6, K7, K10, K12, K13 ve K18 değişkenlerinin p değerlerinin $> 0,05(\alpha)$ düzeyinden olmasından dolayı hipotez 1' deki H_0 reddedilemez. Bu durumda ilgili değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu %95 güvenle istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablodaki değerlere göre; Basel öncesi ve sonrası fark değerlerine Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmıştır. KS test istatistiklerine göre K1, K8, K9, K11, K14, K15, K16 ve K17 değişkenlerinin p değerlerinin $< 0,05(\alpha)$ düzeyinden olmasından dolayı hipotez 1' deki H_0 reddedilir. Bu durumda ilgili değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu %95 güvenle istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Bu durumda; K2, K3, K4, K5, K6, K7, K10, K12, K13 ve K18 değişkenleri için Basel öncesi ve sonrası için parametrik test yöntemlerinden bağımlı T testi kullanılacaktır. Normal dağılıma uygun olmayan K1, K8, K9, K11, K14, K15, K16 ve K17 değişkenleri için wilcoxon işaret testi kullanılacaktır.

3.4.3. Basel Öncesi Ve Sonrası İçin İlgili Değişkenlerin Karşılaştırılması

Tablo 3.5: Basel Öncesi Ve Sonrası İçin İlgili Değişkenlerin Karşılaştırılması

	N	Mean	Std. Deviation	Ks - Kö Z değeri	P
K1ö	12	21,5725	6,50272	-1,245	0,213
K1s	12	20,5908	6,95121		
K2ö	12	10,1008	3,71863	-7,627	0,000
K2s	12	21,8267	5,62137		
K3ö	12	26,3475	5,19254	2,551	0,027
K3s	12	21,0575	5,29778		
K4ö	12	18,4455	6,88815	1,284	0,228
K4s	12	16,4218	3,155		
K5ö	12	13,9117	11,1406	-2,042	0,066
K5s	12	25,8983	19,38106		
K6ö	12	13,9117	11,1406	-2,042	0,066
K6s	12	25,8983	19,38106		
K7ö	12	14,745	6,77211	-0,942	0,366
K7s	12	17,265	4,28833		
K8ö	12	35,6125	79,21547	-1,423	0,155
K8s	12	25,0625	40,35515		
K9ö	12	478,5125	1652,77568	-2,046	0,041
K9s	12	171,4283	590,07891		
K10ö	12	10582527659	11230443159	-2,082	0,062
K10s	12	11982335518	12354211261		
K11ö	12	7,8583	25,22694	-2,143	0,032
K11s	12	10,6083	34,30319		
K12ö	12	64,1442	6,39347	-1,506	0,160
K12s	12	66,2992	4,75885		
K13ö	12	12,8508	3,40149	2,923	0,014
K13s	12	10,7575	1,77253		
K14ö	12	108,3033	338,94466	-0,8	0,424
K14s	12	111,6175	352,03439		
K15ö	12	21,8375	69,48915	-2,847	0,004
K15s	12	17,1683	55,10966		
K16ö	12	180,5758	575,09624	-2,134	0,033
K16s	12	147,1875	468,90903		
K17ö	12	131,35	411,42328	-1,334	0,182
K17s	12	131,5275	416,27839		
K18ö	12	48,5242	7,59528	-1,562	0,147
K18s	12	50,7267	9,30991		

Hipotez 2:

H₀: Basel Öncesi ve Sonrası K1 değerleri için anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Basel Öncesi ve Sonrası K1 değerleri için anlamlı bir fark vardır.

Tablo 3.4' de K1(Aktif Büyüme (%)) değişkeni normal dağılıma uygun olmadığı için, wilcoxon işaret testi kullanılmıştır. Tablo 3.5'daki p değeri $>0,05(\alpha)$ düzeyinde olmasından dolayı hipotez 2'deki H_0 hipotezi reddedilemez. Bu durumda Basel öncesi ve sonrası K1 değerleri için %95 güvenle istatistiksel bir farklılık yoktur.

Hipotez 3:

H₀: Basel Öncesi ve Sonrası K2 değerleri için anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Basel Öncesi ve Sonrası K2 değerleri için anlamlı bir fark vardır.

Tablo 3.4' de K2 (Faiz Gelirleri Büyüme (%) (Yıllık)) değişkeni fark değerleri normal dağılıma uygun olduğu için, bağımlı t testi kullanılmıştır. Tablo 3.5'daki p değeri $<0,05(\alpha)$ düzeyinde olmasından dolayı hipotez 3'deki H_0 hipotezi reddedilir. Bu durumda Basel öncesi ve sonrası K2 değerleri için %95 güvenle istatistiksel bir farklılık vardır.

Hipotez 4:

H₀: Basel Öncesi ve Sonrası K3 değerleri için anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Basel Öncesi ve Sonrası K3 değerleri için anlamlı bir fark vardır.

Tablo 3.4' de K3 (Krediler Büyüme (%)) fark değerleri normal dağılıma uygun olduğu için, bağımlı t testi kullanılmıştır. Tablo 3.5'daki p değeri $<0,05(\alpha)$ düzeyinde olmasından dolayı hipotez 4'deki H_0 hipotezi reddedilir. Bu durumda Basel öncesi ve sonrası K3 değerleri için %95 güvenle istatistiksel bir farklılık vardır.

Hipotez 5:

H₀: Basel Öncesi ve Sonrası K4 değerleri için anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Basel Öncesi ve Sonrası K4 değerleri için anlamlı bir fark vardır.

Tablo 3.4' de K4 (Mevduat Büyüme) fark değerleri normal dağılıma uygun olduğu için, bağımlı t testi kullanılmıştır. Tablo 3.5'daki p değeri $>0,05(\alpha)$ düzeyinde olmasından dolayı hipotez 5'deki H₀ hipotezi reddedilemez. Bu durumda Basel öncesi ve sonrası K4 değerleri için %95 güvenle istatistiksel bir farklılık yoktur.

Hipotez 6:

H₀: Basel Öncesi ve Sonrası K5 değerleri için anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Basel Öncesi ve Sonrası K5 değerleri için anlamlı bir fark vardır.

Tablo 3.4' de K5 (Net Kar Büyüme (%)) fark değerleri normal dağılıma uygun olduğu için, bağımlı t testi kullanılmıştır. Tablo 3.5'daki p değeri $>0,05(\alpha)$ düzeyinde olmasından dolayı hipotez 6'daki H₀ hipotezi reddedilemez. Bu durumda Basel öncesi ve sonrası K5 değerleri için %95 güvenle istatistiksel bir farklılık yoktur.

Hipotez 7:

H₀: Basel Öncesi ve Sonrası K6 değerleri için anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Basel Öncesi ve Sonrası K6 değerleri için anlamlı bir fark vardır.

Tablo 3.4' de K6 (Net Kar Büyüme (%) (Yıllık)) fark değerleri normal dağılıma uygun olduğu için, bağımlı t testi kullanılmıştır. Tablo 3.5'daki p değeri $>0,05(\alpha)$ düzeyinde olmasından dolayı hipotez 7'daki H₀ hipotezi reddedilemez. Bu durumda Basel öncesi ve sonrası K6 değerleri için %95 güvenle istatistiksel bir farklılık yoktur.

Hipotez 8:

H₀: Basel Öncesi ve Sonrası K7 değerleri için anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Basel Öncesi ve Sonrası K7 değerleri için anlamlı bir fark vardır.

Tablo 3.4’de K7 (Özsermaye Büyümesi (%)) fark değerleri normal dağılıma uygun olduğu için, bağımlı t testi kullanılmıştır. Tablo 3.5’deki p değeri $>0,05(\alpha)$ düzeyinde olmasından dolayı hipotez 8’deki H_0 hipotezi reddedilemez. Bu durumda Basel öncesi ve sonrası K7 değerleri için %95 güvenle istatistiksel bir farklılık yoktur.

Hipotez 9:

H₀: Basel Öncesi ve Sonrası K8 değerleri için anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Basel Öncesi ve Sonrası K8 değerleri için anlamlı bir fark vardır.

Tablo 3.4’de K8 (Fiyat Kazanç) değişkeni normal dağılıma uygun olmadığı için, wilcoxon işaret testi kullanılmıştır. Tablo 3.5’deki p değeri $>0,05(\alpha)$ düzeyinde olmasından dolayı hipotez 9’daki H_0 hipotezi reddedilemez. Bu durumda Basel öncesi ve sonrası K8 değerleri için %95 güvenle istatistiksel bir farklılık yoktur.

Hipotez 10:

H₀: Basel Öncesi ve Sonrası K9 değerleri için anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Basel Öncesi ve Sonrası K9 değerleri için anlamlı bir fark vardır.

Tablo 3.4’ de K9 (Piyasa Değeri / Defter Değeri) değişkeni normal dağılıma uygun olmadığı için, wilcoxon işaret testi kullanılmıştır. Tablo 3.5’deki p değeri $<0,05(\alpha)$ düzeyinde olmasından dolayı hipotez 10’daki H_0 hipotezi reddedilir. Bu durumda Basel öncesi ve sonrası K9 değerleri için %95 güvenle istatistiksel bir farklılık vardır.

Hipotez 11:

H₀: Basel Öncesi ve Sonrası K10 değerleri için anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Basel Öncesi ve Sonrası K10 değerleri için anlamlı bir fark vardır.

Tablo 3.4' de K10 (Piyasa Değeri) fark değerleri normal dağılıma uygun olduğu için, bağımlı t testi kullanılmıştır. Tablo 3.5'daki p değeri $>0,05(\alpha)$ düzeyinde olmasından dolayı hipotez 11'deki H_0 hipotezi reddedilemez. Bu durumda Basel öncesi ve sonrası K10 değerleri için %95 güvenle istatistiksel bir farklılık yoktur.

Hipotez 12:

H₀: Basel Öncesi ve Sonrası K11 değerleri için anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Basel Öncesi ve Sonrası K11 değerleri için anlamlı bir fark vardır.

Tablo 3.4' de K11 (Hisse Başına Kar) değişkeni normal dağılıma uygun olmadığı için, wilcoxon işaret testi kullanılmıştır. Tablo 3.5'daki p değeri $<0,05(\alpha)$ düzeyinde olmasından dolayı hipotez 12'deki H_0 hipotezi reddedilir. Bu durumda Basel öncesi ve sonrası K11 değerleri için %95 güvenle istatistiksel bir farklılık vardır.

Hipotez 13:

H₀: Basel Öncesi ve Sonrası K12 değerleri için anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Basel Öncesi ve Sonrası K12 değerleri için anlamlı bir fark vardır.

Tablo 3.4' de K12 (Krediler / Aktif) fark değerleri normal dağılıma uygun olduğu için, bağımlı t testi kullanılmıştır. Tablo 3.5'daki p değeri $>0,05(\alpha)$ düzeyinde olmasından dolayı hipotez 13'deki H_0 hipotezi reddedilemez. Bu durumda Basel öncesi ve sonrası K12 değerleri için %95 güvenle istatistiksel bir farklılık yoktur.

Hipotez 14:

H₀: Basel Öncesi ve Sonrası K13 değerleri için anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Basel Öncesi ve Sonrası K13 değerleri için anlamlı bir fark vardır.

Tablo 3.4' de K13 (Özsermaye / Aktif) fark değerleri normal dağılıma uygun olduğu için, bağımlı t testi kullanılmıştır. Tablo 3.5'daki p değeri $<0,05(\alpha)$ düzeyinde olmasından dolayı hipotez 14'deki H_0 hipotezi reddedilir. Bu durumda Basel öncesi ve sonrası K13 değerleri için %95 güvenle istatistiksel bir farklılık vardır.

Hipotez 15:

H₀: Basel Öncesi ve Sonrası K14 değerleri için anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Basel Öncesi ve Sonrası K14 değerleri için anlamlı bir fark vardır.

Tablo 3.4' de K14 (Kredilerden Alınan Faizler / Ortalama Krediler) fark değerleri normal dağılıma uygun olduğu için, bağımlı t testi kullanılmıştır. Tablo 3.5'daki p değeri $>0,05(\alpha)$ düzeyinde olmasından dolayı hipotez 15'deki H_0 hipotezi reddedilemez. Bu durumda Basel öncesi ve sonrası K14 değerleri için %95 güvenle istatistiksel bir farklılık yoktur.

Hipotez 16:

H₀: Basel Öncesi ve Sonrası K15 değerleri için anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Basel Öncesi ve Sonrası K15 değerleri için anlamlı bir fark vardır.

Tablo 3.4' de K15 (Aktif Karlılık (%) (Yıllık)) değişkeni fark değerleri normal dağılıma uygun olmadığı için, wilcoxon işaret testi kullanılmıştır. Tablo 3.5'daki p değeri $<0,05(\alpha)$ düzeyinde olmasından dolayı hipotez 16'daki H_0 hipotezi reddedilir.

Bu durumda Basel öncesi ve sonrası K15 değerleri için %95 güvenle istatistiksel bir farklılık vardır.

Hipotez 17:

H₀: Basel Öncesi ve Sonrası K16 değerleri için anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Basel Öncesi ve Sonrası K16 değerleri için anlamlı bir fark vardır.

Tablo 3.4' de K16 (Özsermaye Karlılığı (%) (Yıllık)) değişkeni fark değerleri normal dağılıma uygun olmadığı için, wilcoxon işaret testi kullanılmıştır. Tablo 3.5'daki p değeri $<0,05(\alpha)$ düzeyinde olmasından dolayı hipotez 17'deki H₀ hipotezi reddedilir. Bu durumda Basel öncesi ve sonrası K16 değerleri için %95 güvenle istatistiksel bir farklılık vardır.

Hipotez 18:

H₀: Basel Öncesi ve Sonrası K17 değerleri için anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Basel Öncesi ve Sonrası K17 değerleri için anlamlı bir fark vardır.

Tablo 3.4' de K17 (Alınan Faiz Ücret, Komisyonlar, Krediler Ortalama) değişkeni fark değerleri normal dağılıma uygun olmadığı için, wilcoxon işaret testi kullanılmıştır. Tablo 3.5'daki p değeri $>0,05(\alpha)$ düzeyinde olmasından dolayı hipotez 18'deki H₀ hipotezi reddedilemez. Bu durumda Basel öncesi ve sonrası K17 değerleri için %95 güvenle istatistiksel bir farklılık yoktur.

Hipotez 19:

H₀: Basel Öncesi ve Sonrası K18 değerleri için anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Basel Öncesi ve Sonrası K18 değerleri için anlamlı bir fark vardır.

Tablo 3.4’ de K18 (Faiz Giderleri / Faiz Gelirleri) fark değerleri normal dağılıma uygun olduğu için, bağımlı t testi kullanılmıştır. Tablo 3.5’deki p değeri $> 0,05(\alpha)$ düzeyinde olmasından dolayı hipotez 19’daki H₀ hipotezi reddedilemez. Bu durumda Basel öncesi ve sonrası K18 değerleri için %95 güvenle istatistiksel bir farklılık yoktur.

Tablo 3.6Hata! Burada görünmesini istediğiniz metne 0 uygulamak için Giriş sekmesini kullanın.:
Hipotez testi sonuçları

Hipotez 2	Reddedilemez
Hipotez 3	Reddedilir*
Hipotez 4	Reddedilir*
Hipotez 5	Reddedilemez
Hipotez 6	Reddedilemez
Hipotez 7	Reddedilemez
Hipotez 8	Reddedilemez
Hipotez 9	Reddedilemez
Hipotez 10	Reddedilir*
Hipotez 11	Reddedilemez
Hipotez 12	Reddedilir*
Hipotez 13	Reddedilemez
Hipotez 14	Reddedilir*
Hipotez 15	Reddedilemez
Hipotez 16	Reddedilir*
Hipotez 17	Reddedilir*
Hipotez 18	Reddedilemez
Hipotez 19	Reddedilemez
* Anlamlı Hipotezler	

3.4.4. Korelasyon Analizi

Korelasyon analizi iki sayısal ölçüm arasında doğrusal bir ilişki varlığını, var ise bu ilişkinin büyüklüğü ve yönünün ne olduğunu saptamak amacıyla kullanılan bir istatistiksel bir yöntemidir.

Korelasyon katsayısının (r) yorumu:

- $0 < r < 0.20$ ise çok zayıf ilişki ya da korelasyon yok
- $0.20 < r < 0.40$ arasında ise, zayıf korelasyon
- $0.40 < r < 0.60$ arasında ise orta şiddette korelasyon
- $0.60 < r < 0.80$ arasında ise yüksek korelasyon
- $0.80 < r < 1$ arasında ise çok yüksek korelasyon olduğu yorumu yapılır

KÖ1 (Aktif Büyüme (%)) ile KÖ2 (Faiz Gelirleri Büyüme (%) (Yıllık)) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ1 ile KÖ2 arasında pozitif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($0,60<r<0,80$) ($r= 0,796$).

KÖ1 (Aktif Büyüme (%)) ile KÖ3 (Krediler Büyüme (%)) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ1 ile KÖ3 arasında pozitif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($0,60<r<0,80$) ($r= 0,657$).

KÖ1 (Aktif Büyüme (%)) ile KÖ4 (Mevduat Büyüme) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ1 ile KÖ4 arasında pozitif yönlü çok yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($0,80<r<1$) ($r= 0,964$).

KÖ1 (Aktif Büyüme (%)) ile KÖ18 (Faiz Giderleri / Faiz Gelirleri) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ1 ile KÖ18 arasında negatif yönlü çok yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,80<r<-1$) ($r= -0,925$).

KÖ2 (Faiz Gelirleri Büyüme (%) (Yıllık)) ile KÖ4 (Mevduat Büyüme) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ2 ile KÖ4 arasında pozitif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($0,60<r<0,80$) ($r= 0,645$).

KÖ2 (Faiz Gelirleri Büyüme (%) (Yıllık)) ile KÖ12 (Krediler / Aktif) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ2 ile KÖ12 arasında pozitif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($0,60<r<0,80$) ($r= 0,608$).

KÖ2 (Faiz Gelirleri Büyüme (%) (Yıllık)) ile KÖ18 (Faiz Giderleri / Faiz Gelirleri) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ2 ile KÖ18 arasında negatif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,60<r<-0,80$) ($r= -0,655$).

KÖ3 (Krediler Büyüme (%)) ile KÖ4 (Mevduat Büyüme) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ3 ile KÖ4 arasında pozitif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($0,60<r<0,80$) ($r= 0,664$).

KÖ3 (Krediler Büyüme (%)) ile KÖ18 (Faiz Giderleri / Faiz Gelirleri) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ3 ile KÖ18 arasında negatif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,60<r<-0,80$) ($r= -0,641$).

KÖ4 (Mevduat Büyüme) ile KÖ7 (Özsermaye Büyümesi (%)) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ4 ile KÖ7 arasında pozitif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($0,60<r<0,80$) ($r= 0,691$).

KÖ4 (Mevduat Büyüme) ile KÖ13 (Özsermaye / Aktif) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ4 ile KÖ13 arasında negatif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,80<r<-1$) ($r= -0,627$).

KÖ4 (Mevduat Büyüme) ile KÖ18 (Faiz Giderleri / Faiz Gelirleri) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ4 ile KÖ18 arasında negatif yönlü çok yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,80<r<-1$) ($r= -0,875$).

KÖ5 (Net Kar Büyüme (%)) ile KÖ11 (Hisse Başına Kar) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ5 ile KÖ11 arasında negatif yönlü orta kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,40<r<-0,60$) ($r= -0,578$).

KÖ5 (Net Kar Büyüme (%)) ile KÖ12 (Krediler / Aktif) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ5 ile KÖ12 arasında pozitif yönlü orta kuvvetli bir ilişki vardır. ($0,40<r<0,60$) ($r= 0,580$).

KÖ6 (Net Kar Büyüme (%) (Yıllık)) ile KÖ11 (Hisse Başına Kar) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ6 ile KÖ11 arasında negatif yönlü orta kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,40<r<-0,60$) ($r= -0,578$).

KÖ6 (Net Kar Büyüme (%) (Yıllık)) ile KÖ12 (Krediler / Aktif) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ6 ile KÖ12 arasında pozitif yönlü orta kuvvetli bir ilişki vardır. ($0,40<r<0,60$) ($r= 0,580$).

KÖ7 (Özsermaye Büyümesi (%)) ile KÖ8 (FK (Fiyat Kazanç)) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ7 ile KÖ8 arasında negatif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,60<r<-0,80$) ($r= -0,629$).

KÖ7 (Özsermaye Büyümesi (%)) ile KÖ13 (Özsermaye / Aktif) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ7 ile KÖ13 arasında negatif yönlü orta kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,40<r<-0,60$) ($r= -0,580$).

KÖ8 (FK (Fiyat Kazanç)) ile KÖ13 (Özsermaye / Aktif) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ8 ile KÖ13 arasında pozitif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($0,60<r<0,80$) ($r= 0,629$).

KÖ9 (Piyasa Değeri / Defter Değeri) ile KÖ11 (Hisse Başına Kar) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ9 ile KÖ11 arasında pozitif yönlü orta kuvvetli bir ilişki vardır. ($0,40<r<0,60$) ($r= 0,595$).

KÖ10 (Piyasa Değeri) ile KÖ12 (Krediler / Aktif) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ10 ile KÖ12 arasında negatif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,60<r<-0,80$) ($r= -0,622$).

KÖ11 (Hisse Başına Kar) ile KÖ12 (Krediler / Aktif) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ11 ile KÖ12 arasında negatif yönlü çok yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,80<r<-1$) ($r= -0,792$).

KÖ11 (Hisse Başına Kar) ile KÖ15 (Aktif Karlılık (%) (Yıllık)) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ11 ile KÖ15 arasında pozitif yönlü çok yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($0,80<r<1$) ($r= 0,849$).

KÖ11 (Hisse Başına Kar) ile KÖ16 (Özsermaye Karlılığı (%) (Yıllık)) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ11 ile KÖ16 arasında pozitif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($0,60<r<0,80$) ($r= 0,760$).

KÖ12 (Krediler / Aktif) ile KÖ15 (Aktif Karlılık (%) (Yıllık)) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ12 ile KÖ15 arasında pozitif yönlü çok yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,80<r<-1$) ($r= -0,802$).

KÖ12 (Krediler / Aktif) ile KÖ16 (Özsermaye Karlılığı (%) (Yıllık)) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ12 ile KÖ16 arasında negatif yönlü orta kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,40<r<-0,60$) ($r= -0,580$).

KÖ13 (Özsermaye / Aktif) ile KÖ16 (Özsermaye Karlılığı (%) (Yıllık)) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ13 ile KÖ16 arasında negatif yönlü orta kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,40<r<-0,60$) ($r= -0,587$).

KÖ14 (Kredilerden Alınan Faizler / Ortalama Krediler) ile KÖ17 (Alınan Faiz Ücret, Komisyonlar, Krediler Ortalama) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ14 ile KÖ17 arasında pozitif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($0,80<r<1$) ($r= 0,846$).

KÖ15 (Aktif Karlılık (%) (Yıllık)) ile KÖ16 (Özsermaye Karlılığı (%) (Yıllık)) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KÖ15 ile KÖ16 arasında pozitif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($0,80<r<1$) ($r= 0,872$).

			Correlations																	
			K1s	K2s	K3s	K4s	K5s	K6s	K7s	K8s	K9s	K10s	K11s	K12s	K13s	K14s	K15s	K16s	K17s	K18s
Spearman's rho	K1s	r	1,000	0,669*	0,904**	0,319	0,175	0,175	0,182	-0,088	-0,119	-0,529	-0,630*	0,452	-0,368	-0,333	-0,593*	-0,729**	-0,599*	0,011
		p		0,017	0,000	0,339	0,586	0,586	0,571	0,787	0,712	0,077	0,028	0,140	0,240	0,291	0,042	0,007	0,040	0,974
		N	12	12	12	11	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12
	K2s	r	0,669*	1,000	0,503	0,218	0,350	0,350	0,643*	-0,070	0,000	-0,175	-0,140	0,350	-0,210	-0,594*	-0,305	-0,385	-0,685*	0,056
		p	0,017		0,095	0,519	0,265	0,265	0,024	0,829	1,000	0,587	0,665	0,265	0,513	0,042	0,336	0,217	0,014	0,863
		N	12	12	12	11	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12
	K3s	r	0,904**	0,503	1,000	0,164	0,175	0,175	0,035	-0,112	-0,147	-0,469	-0,671*	0,476	-0,308	-0,210	-0,578*	-0,706*	-0,406	0,000
		p	0,000	0,095		0,631	0,587	0,587	0,914	0,729	0,649	0,124	0,017	0,118	0,331	0,513	0,049	0,010	0,191	1,000
		N	12	12	12	11	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12
	K4s	r	0,319	0,218	0,164	1,000	-0,355	-0,355	-0,164	-0,809**	-0,791**	-0,045	-0,109	0,391	-0,609*	0,082	-0,245	-0,173	-0,173	0,527
		p	0,339	0,519	0,631		0,285	0,285	0,631	0,003	0,004	0,894	0,750	0,235	0,047	0,811	0,467	0,612	0,612	0,096
		N	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11
	K5s	r	0,175	0,350	0,175	-0,355	1,000	1,000**	0,615*	0,448	0,538	0,042	-0,336	-0,378	0,168	-0,175	0,025	-0,252	-0,049	-0,615*
		p	0,586	0,265	0,587	0,285			0,033	0,145	0,071	0,897	0,286	0,226	0,602	0,587	0,940	0,430	0,880	0,033
		N	12	12	12	11	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12
	K6s	r	0,175	0,350	0,175	-0,355	1,000**	1,000	0,615*	0,448	0,538	0,042	-0,336	-0,378	0,168	-0,175	0,025	-0,252	-0,049	-0,615*
		p	0,586	0,265	0,587	0,285			0,033	0,145	0,071	0,897	0,286	0,226	0,602	0,587	0,940	0,430	0,880	0,033
		N	12	12	12	11	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12
	K7s	r	0,182	0,643*	0,035	-0,164	0,615*	0,615*	1,000	0,238	0,343	-0,105	0,063	-0,203	0,182	-0,399	0,284	0,084	-0,329	-0,161
		p	0,571	0,024	0,914	0,631	0,033	0,033		0,457	0,276	0,746	0,846	0,527	0,572	0,199	0,372	0,795	0,297	0,618
		N	12	12	12	11	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12
	K8s	r	-0,088	-0,070	-0,112	-0,809**	0,448	0,448	0,238	1,000	0,986**	-0,189	-0,098	-0,315	0,678*	-0,063	0,322	-0,098	0,210	-0,734**
		p	0,787	0,829	0,729	0,003	0,145	0,145	0,457		0,000	0,557	0,762	0,319	0,015	0,846	0,307	0,762	0,513	0,007
		N	12	12	12	11	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12
	K9s	r	-0,119	0,000	-0,147	-0,791**	0,538	0,538	0,343	0,986**	1,000	-0,140	-0,035	-0,350	0,657*	-0,063	0,354	-0,056	0,224	-0,713**
		p	0,712	1,000	0,649	0,004	0,071	0,071	0,276	0,000		0,665	0,914	0,265	0,020	0,846	0,259	0,863	0,484	0,009
		N	12	12	12	11	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12
	K10s	r	-0,529	-0,175	-0,469	-0,045	0,042	0,042	-0,105	-0,189	-0,140	1,000	0,315	-0,490	0,175	-0,252	0,081	0,161	0,070	0,063
p		0,077	0,587	0,124	0,894	0,897	0,897	0,746	0,557	0,665		0,319	0,106	0,587	0,430	0,803	0,618	0,829	0,846	
N		12	12	12	11	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	
K11s	r	-0,630*	-0,140	-0,671*	-0,109	-0,336	-0,336	0,063	-0,098	-0,035	0,315	1,000	-0,189	0,077	0,322	0,634*	0,846**	0,315	0,413	
	p	0,028	0,665	0,017	0,750	0,286	0,286	0,846	0,762	0,914	0,319		0,557	0,812	0,308	0,027	0,001	0,319	0,183	
	N	12	12	12	11	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	
K12s	r	0,452	0,350	0,476	0,391	-0,378	-0,378	-0,203	-0,315	-0,350	-0,490	-0,189	1,000	-0,231	-0,147	-0,392	-0,329	-0,413	0,252	
	p	0,140	0,265	0,118	0,235	0,226	0,226	0,527	0,319	0,265	0,106	0,557		0,471	0,649	0,207	0,297	0,183	0,430	
	N	12	12	12	11	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	
K13s	r	-0,368	-0,210	-0,308	-0,609*	0,168	0,168	0,182	0,678*	0,657*	0,175	0,077	-0,231	1,000	-0,238	0,616*	0,091	0,175	-0,636*	
	p	0,240	0,513	0,331	0,047	0,602	0,602	0,572	0,015	0,020	0,587	0,812	0,471		0,457	0,033	0,779	0,587	0,026	
	N	12	12	12	11	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	
K14s	r	-0,333	-0,594*	-0,210	0,082	-0,175	-0,175	-0,399	-0,063	-0,063	-0,252	0,322	-0,147	-0,238	1,000	0,336	0,483	0,804**	0,161	
	p	0,291	0,042	0,513	0,811	0,587	0,587	0,199	0,846	0,846	0,430	0,308	0,649	0,457		0,285	0,112	0,002	0,618	
	N	12	12	12	11	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	
K15s	r	-0,593*	-0,305	-0,578*	-0,245	0,025	0,025	0,284	0,322	0,354	0,081	0,634*	-0,392	0,616*	0,336	1,000	0,753**	0,476	-0,217	
	p	0,042	0,336	0,049	0,467	0,940	0,940	0,372	0,307	0,259	0,803	0,027	0,207	0,033	0,285		0,005	0,117	0,498	
	N	12	12	12	11	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	
K16s	r	-0,729**	-0,385	-0,706*	-0,173	-0,252	-0,252	0,084	-0,098	-0,056	0,161	0,846**	-0,329	0,091	0,483	0,753**	1,000	0,434	0,259	
	p	0,007	0,217	0,010	0,612	0,430	0,430	0,795	0,762	0,863	0,618	0,001	0,297	0,779	0,112	0,005		0,159	0,417	
	N	12	12	12	11	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	
K17s	r	-0,599*	-0,685*	-0,406	-0,173	-0,049	-0,049	-0,329	0,210	0,224	0,070	0,315	-0,413	0,175	0,804**	0,476	0,434	1,000	-0,091	
	p	0,040	0,014	0,191	0,612	0,880	0,880	0,297	0,513	0,484	0,829	0,319	0,183	0,587	0,002	0,117	0,159		0,779	
	N	12	12	12	11	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	
K18s	r	0,011	0,056	0,000	0,527	-0,615*	-0,615*	-0,161	-0,734**	-0,713**	0,063	0,413	0,252	-0,636*	0,161	-0,217	0,259	-0,091	1,000	
	p	0,974	0,863	1,000	0,096	0,033	0,033	0,618	0,007	0,009	0,846	0,183	0,430	0,026	0,618	0,498	0,417	0,779		
	N	12	12	12	11	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	

KS1 (Aktif Büyüme (%)) ile KS2 (Faiz Gelirleri Büyüme (%) (Yıllık)) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KS1 ile KS2 arasında pozitif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($0,60<r<0,80$) ($r= 0,669$).

KS1 (Aktif Büyüme (%)) ile KS3 (Krediler Büyüme (%)) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KS1 ile KS3 arasında pozitif yönlü çok yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($0,60<r<0,80$) ($r= 0,904$).

KS1 (Aktif Büyüme (%)) ile KS11 (Hisse Başına Kar) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KS1 ile KS11 arasında negatif yönlü çok yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,60<r<-0,80$) ($r= -0,630$).

KS1 (Aktif Büyüme (%)) ile KS15 (Aktif Karlılık (%) (Yıllık)) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KS1 ile KS15 arasında negatif yönlü orta kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,40<r<-0,60$) ($r= -0,593$).

KS1 (Aktif Büyüme (%)) ile KS16 (Özsermaye Karlılığı (%) (Yıllık)) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KS1 ile KS16 arasında negatif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,60<r<-0,80$) ($r= -0,729$).

KS1 (Aktif Büyüme (%)) ile KS17 (Alınan Faiz Ücret, Komisyonlar, Krediler Ortalama) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KS1 ile KS17 arasında negatif yönlü orta kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,40<r<-0,60$) ($r= -0,599$).

KS2 (Faiz Gelirleri Büyüme (%) (Yıllık)) ile KS7 (Özsermaye Büyümesi (%)) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KS2 ile KS7 arasında pozitif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($0,60<r<0,80$) ($r= 0,643$).

KS2 (Faiz Gelirleri Büyüme (%) (Yıllık)) ile KS14 (Kredilerden Alınan Faizler / Ortalama Krediler) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KS2 ile KS14 arasında negatif yönlü orta kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,40<r<-0,60$) ($r= -0,594$).

KS2 (Faiz Gelirleri Büyüme (%) (Yıllık)) ile KS17 (Alınan Faiz Ücret, Komisyonlar, Krediler Ortalama) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KS2 ile KS17 arasında negatif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,60<r<-0,80$) ($r= -0,685$).

KS3 (Krediler Büyüme (%)) ile KS11 (Hisse Başına Kar) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KS3 ile KS11 arasında negatif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,60<r<-0,80$) ($r= -0,671$).

KS3 (Krediler Büyüme (%)) ile KS15 (Aktif Karlılık (%) (Yıllık)) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KS3 ile KS15 arasında negatif yönlü orta kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,40<r<-0,60$) ($r= -0,578$).

KS3 (Krediler Büyüme (%)) ile KS16 (Özsermaye Karlılığı (%) (Yıllık)) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KS3 ile KS16 arasında negatif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,60<r<-0,80$) ($r= -0,706$).

KS4 (Mevduat Büyüme) ile KS8 (FK (Fiyat Kazanç)) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KS4 ile KS8 arasında negatif yönlü çok yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,80<r<-1$) ($r= -0,809$).

KS4 (Mevduat Büyüme) ile KS9 (Piyasa Değeri / Defter Değeri) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KS4 ile KS9 arasında negatif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,60<r<-0,80$) ($r= -0,791$).

KS4 (Mevduat Büyüme) ile KS13 (Özsermaye / Aktif) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KS4 ile KS13 arasında negatif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,60<r<-0,80$) ($r= -0,609$).

K5s (Net Kar Büyüme (%)) ile KS6 (Net Kar Büyüme (%) (Yıllık)) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). K5s ile KS6 arasında pozitif yönlü çok yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($0,80<r<1$) ($r= 1$).

K5s (Net Kar Büyüme (%)) ile KS7 (Özsermaye Büyümesi (%)) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). K5s ile KS7 arasında pozitif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($0,60<r<0,80$) ($r= 0,615$).

K5s (Net Kar Büyüme (%)) ile KS18 (Faiz Giderleri / Faiz Gelirleri) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). K5s ile KS18 arasında negatif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($0,60<r<0,80$) ($r= -0,615$).

KS6 (Net Kar Büyüme (%) (Yıllık)) ile KS7 (Özsermaye Büyümesi (%)) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KS6 ile KS7 arasında pozitif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($0,60<r<0,80$) ($r= 0,615$).

KS6 (Net Kar Büyüme (%) (Yıllık)) ile KS18 (Faiz Giderleri / Faiz Gelirleri) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KS6 ile KS18 arasında negatif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,60<r<-0,80$) ($r= -0,615$).

KS8 (FK (Fiyat Kazanç)) ile KS9 (Piyasa Değeri / Defter Değeri) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KS8 ile KS9 arasında pozitif yönlü çok yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($0,80<r<1$) ($r= 0,986$).

KS8 (FK (Fiyat Kazanç)) ile KS13 (Özsermaye / Aktif) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KS8 ile KS13 arasında pozitif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($0,60<r<0,80$) ($r= 0,678$).

KS8 (FK (Fiyat Kazanç)) ile KS18 (Faiz Giderleri / Faiz Gelirleri) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KS8 ile KS18 arasında negatif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,60<r<-0,80$) ($r= -0,734$).

KS9 (Piyasa Değeri / Defter Değeri) ile KS13 (Özsermaye / Aktif) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KS9 ile KS13 arasında pozitif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($0,60<r<0,80$) ($r= 0,657$).

KS9 (Piyasa Değeri / Defter Değeri) ile KS18 (Faiz Giderleri / Faiz Gelirleri) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KS9 ile KS18 arasında negatif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,60<r<-0,80$) ($r= -0,713$).

KS11 (Hisse Başına Kar) ile KS15 (Aktif Karlılık (%) (Yıllık)) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KS11 ile KS15 arasında pozitif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($0,60<r<0,80$) ($r= 0,634$).

KS11 (Hisse Başına Kar) ile KS16 (Özsermaye Karlılığı (%) (Yıllık)) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KS11 ile KS15 arasında pozitif yönlü çok yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($0,60<r<0,80$) ($r= 0,846$).

KS13 (Özsermaye / Aktif) ile KS15 (Aktif Karlılık (%) (Yıllık)) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KS13 ile KS15 arasında pozitif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($0,60<r<0,80$) ($r= 0,616$).

KS13 (Özsermaye / Aktif) ile KS18 (Faiz Giderleri / Faiz Gelirleri) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). KS13 ile KS18 arasında negatif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($-0,60<r<-0,80$) ($r= -0,636$).

KS14 (Kredilerden Alınan Faizler / Ortalama Krediler) ile KS17 (Alınan Faiz Ücret, Komisyonlar, Krediler Ortalama) arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$).

SONUÇ

Finansal piyasalar teknoloji ve iletişimin gelişmesiyle globalleşen dünyada birbirine daha bağımlı hale gelmiş ve ürün yelpazesi oldukça artarak daha karmaşık bir yapı halini almıştır. Bu durum beraberinde finansal piyasalarda serbestleşmeyi getirmiş ve serbestleşen ve birbirine daha bağımlı hale gelen finansal piyasalarda karşılaşılan ekonomik olumsuzluk ve zorlukların sadece yerel çapta değil uluslararası etkileri oluşur hale gelmiştir. Hal böyle olunca yaşanan finansal krizlerin etkileri artık yerel olmaktan çıkarak ulusüstü bir nitelik kazanmış ve yeni düzenlemelerin ihtiyacının olduğu sinyalleri verilmiştir. Devletler veya yerel finans kuruluşları her ne kadar kendi sorunlarına ve kendi yaşadıkları krizlere yönelik politikalar ve yasal düzenlemeler yapsalar da krizlerin küresel etkilerinin telafisi için ulusüstü düzenlemelerin yapılması zaruret halini almıştır. Yaptığı çalışmalarla son 20 yıla damgasını vuran Uluslararası Ödemeler Bankası(BIS) burada devreye girmiş ve sorunların çözümü ve daha güçlü politikalar için çalışmalar gerçekleştirmiştir. Yaptığı çalışmalarla son çeyrek asırda önemli ses getiren bu kuruluş dünya finans çevrelerince genel kabul gören ulusüstü risk yönetim sisteminin de kurucusudur. Yine aynı banka bünyesinde çalışmalarını gerçekleştiren Basel Bankacılık Denetim Komitesi risk yönetimi ve sermaye yeterliliği gibi benzer alanlarda uluslararası standartlar oluşturmaya çalışmış, hazırlanan bu standartlara maksimum seviyede uyumun sağlanması için faaliyetlerde bulunmuştur. Bu çalışmalardan en önemlileri şüphesiz Basel Kriterleri olarak bilinen ve tüm finans çevrelerince takip edilen düzenlemelerdir. Bu kriterler kriz dönemlerinde yol gösterici olmak ve bankaların finansal sağlamlıklarını artırmak için ihtiyaca binaen geliştirilmiş ve bulunan zamanın koşulları ve gereklilikleri nispetinde güncellemelerde bulunulmuş ve güncellemelerin yetersiz kaldığı durumlarda yeniden düzenlemeler yapılarak yol rotaları çizilmiştir.

Türkiye açısından bakılacak olursa; Türkiye’de bankacılık sektörü Basel Kriterlerini yakından takip etmektedir ve gelişmekte olan ekonomisini güçlü tutmak adına gelişmiş devletlerin uygulamalarını takip ederek kendi ülkesinde adaptasyonun sağlanması için çalışmalar gerçekleştirmektedir. Özellikle son yıllarda yapılan

uygulamalar bunu gösterir niteliktedir. Özellikle 2013'den sonra başlayan Basel III kriterlerinin Türk Bankacılık sistemine uyarlanması ve adaptasyonunun tesis edilmesi çalışmaları önemli hale gelmiş ve süreç yasal düzenlemelerle başlatılmış ve 2019 yılının sonunda adaptasyonun tam olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

Bu çalışmada Türkiye'de Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların Basel III Kriterlerine adaptasyonunun belirli finansal oranlar ile değerlendirilerek, bankalar tarafından sergilenen performansların takibini ve kıyaslamasını sağlamak amaçlanmıştır. Bu gaye ile 8 yıllık bir süreci kapsayan ve bankalara ait 18 finansal rasyo içeren hesaplamalar yapılmış ve elde edilen veriler Basel III öncesi ve Basel III sonrası olmak üzere analiz edilerek değerlendirilmiştir.

Bu bağlamda Basel III kriterinin etkisi incelenmek amacıyla bankalara ait belli başlı finans verileri üzerinden analizler gerçekleştirilmiş ve bu analizler sonucunda Basel III kriterinin bu finansal verilere etkisi incelenmiş olup, finansal değişkenler arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu ilişkide, Basel III öncesi ve sonrasında, Faiz Gelirleri Büyüme (%) (Yıllık) , Krediler Büyüme (%), Piyasa Değeri / Defter Değeri, Hisse Başına Kari, Özsermaye / Aktifi, Aktif Karlılık (%) (Yıllık), Özsermaye Karlılığı (%) (Yıllık) oranlarında anlamlı derece bir farklılık olduğu görülmüştür.

Yapılan çalışmada Basel III öncesi ve Basel III sonrasında gerçekleşen yüzdesel olarak artma azalma durumu şu şekilde incelenmiştir; ortalama Faiz Gelirleri Büyüme (%) (Yıllık) artma, Krediler Büyüme (%) azalma, Piyasa Değeri / Defter Değeri azalma, Hisse Başına Kar artma, Aktif Karlılık (%) (Yıllık) azalma, Özsermaye / Aktif azalma, Özsermaye Karlılığı (%) (Yıllık) azalma.

İstatistiksel olarak Basel III öncesi ve sonrasında Aktif Büyüme (%),Mevduat Büyüme, Net Kar Büyüme (%), Net Kar Büyüme (%) (Yıllık), Özsermaye Büyümesi (%), FK (Fiyat Kazanç), Piyasa Değeri, Krediler / Aktif, Kredilerden Alınan Faizler / Ortalama Krediler, Alınan Faiz Ücret, Komisyonlar Krediler Ortalama, Faiz

Giderleri / Faiz Gelirleri finansal oranlarında anlamlı bir değişikliğin olmadığı incelenmiştir.

Son olarak Basel III'ün hazırlanış itibarıyla bankaların finansal yapılarında oluşturduğu etkiler incelenmiş kar zarar durumları, büyümenin sağlanması ile ilgili oranlar ve aktiflerin doğru kullanılıp kullanılmadığı yönünde araştırma yapılmıştır. Yapılan inceleme sonucu bankaların kârlılık ve büyüme ile alakalı oranları açısından büyük düşüşlere şahit olduğu anlaşılmış, bankaların yönetsel taktiklerinde gelişmeler yapılarak güçlü finansal yapıya sahip olma yolunda adımlar atılmıştır.

Büyüme her ne kadar anlam itibarıyla pozitif olsa da finansal sistemlerde tek başlarına yeterli olamamaktadır çünkü sağlıklı ve reel büyümeler günümüz finans dünyasında asıl büyümelerdir. Gerçekleşen bu sağlıklı büyümeler beraberinde sağlıklı ekonomiyi getirmekte ve hem ulusal çapta hem de uluslararası çapta oldukça etkili sonuçlar alınmasında önemli rol oynamaktadırlar. Bankacılık sektörünün geçmişten aldığı dersler göstermiştir ki finansal sistemde gerçekleşen krizler sadece baş gösterdiği alanlarla sınırlı kalmamakta aksine dalga dalga tüm piyasalara etki etmektedirler. Hal böyle olunca krizlerin önlenmesi açısından bahsi geçen düzenlemeler, yapısal reformlar ve çözüm paketleri koşul ve şartlar gözden geçirilerek ihtiyaçlar dahilinde gerçekleştirilmeli ve bu şekilde finansal kuruluşların krizler karşısında güncel kalmalarını ve savunma mekanizmalarını geliştirmeleri sağlanarak sağlamlığı artırılmalıdır.

Son olarak her ne kadar şuanda Türkiye ve dünyada Basel III kriterleri güncel olarak uygulansa da yeni olay ve durumlar karşısında piyasaların nasıl tepkiler vereceğini kestirmek istatistiksel olarak zordur. Bu sebeple düzenleyici ve denetleyici mekanizmaların deneyimlerden ders alarak ve zamanın koşul ve şartlarını dikkate alarak sürekli güncelleme yapması gerekmektedir. Basel III şuanda finansal piyasalar için en güncel düzenlemeleri içermektedir ve hem gelişmekte olan devletler hem de gelişmiş devletler bu kriterleri kendi ülkelerine adapte etmeye çalışmaktadır.

Türkiye’de bu alanda çalışmalarını ve gerekli yasal düzenlemeleri gerçekleştirmiş olup 2019 yılı sonunda tam adaptasyonu sağlamayı hedeflemektedir. Teknoloji sürekli geliştiği için ve piyasalar girift yapıya sahip olup global bir hal aldığı için gelişmeler dikkatle takip edilmeli ve gerekli düzenlemeler devletler veya düzenleyici denetleyici kuruluşlar tarafından ivedilikle yapılarak bankacılık sektörünün güçlenmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akaragitmez, e. A. (2014). Basel III Kriterlerinin Kobi'ler Üzerindeki Etkileri Smaniye Örneği. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi.
- Akbulut, H. (2017). 2008 Finansal Kriz Öncesi Ve Sonrası Bankacılık Ve Sigortacılık Sektörünün Finansal Analizi. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.
- Altıntaş, m. A. (2006). Bankacılıkta Risk Yönetimi Ve Sermaye Yeterliliği. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Altuntaş, m. K. (2015). Finansal Krizlerle Mücadelede Basel III İle Getirilen Döngüsel Sermaye Tamponunun Çalıştırılma Esas Ve Usulleri. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Tobb Ekonomi Ve Teknoloji Üniversitesi.
- Apak, S. & Aytaç, A. (2009). Küresel Krizler. İstanbul: Avcıol Basım yayın.
- Arıcan, T. (2013). Basel III Uzlaşısı Kapsamında Bankalarda Likidite Riski Yönetimi Ve Türk Bankacılık Sektörü Üzerindeki Yansımaları. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Arifoğlu, A. (2015). Kobi'ler İçin Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Ve Basel III Kriterlerinin Bağımsız Denetçiler Tarafından Algılanışının Ölçümü: Konya İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Arkun, S. (2018). 2008 Finansal Krizi Havayolu Sektörüne Yansımaları Ve Bir Uygulama. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Ay, i. C. (2010). Basel Kriterleri Çerçevesinde Türk Finans Ve Bankacılık Sektörünün Yeniden Düzenlenmesi. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Azimova, T. (2016). Likidite Riski Yönetimi Ve Azerbaycan Bankacılık Sektörü Üzerine Bir Uygulama. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

- Bayrakdar, s. G. (2012). Bankacılık sisteminde Kurumsal Yönetimin Önemi Ve Bankalara İlişkin Bir Karşılaştırma. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi.
- Bekar, E. (2012). Bankacılık Risk Yöntemi: Türkiye Örneği. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Bilgiç, S. (2017). Türk Bankacılık Sektöründe Kırılganlık Finansal Krizlerin Kamu Ve Özel Sermayeli Bankalara Etkisinin Oran Analizi İle Tespiti Ve Karşılaştırılması (1990-2015 Dönemi). Yüksek Lisans Tezi. Uşak: Uşak Üniversitesi.
- Cangürel, O. , Güngör, S. , Sevinç, V. U., Kayci, İ., & Atalay, S. (2010). Sorularla Basel III. Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu. Ankara: Risk Yönetimi Dairesi.
- Cengiz, E. (2013). Basel I-II-II Sermaye Uzlaşısı. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Atılım Üniversitesi.
- Çağl, G. (2011, Ekim). 2008 Küresel Kriz Sürecinde Türk Bankacılık Sektörünün Finansal Performansının Electre Yöntemi İle Analizi. Maliye Finans Yazıları, 59-86.
- Çakar, R. (2013). Basel Düzenlemeleri Kapsamında KOBİ'lerin Derecelendirilme Sürecine Adaptasyonları Çorum İlinde Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Çorum: Hitit Üniversitesi.
- Çalık, e. B. (2016). Geleneksel Bankalar İle Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Basel III Kriterleri Açısından Kıyaslanması. Yüksek Lisans Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Çalışkan, B. (2011). Basel Uzlaşılarının Türk Bankacılık Sistemine Olası Etkileri. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Kadir Has Üniversitesi.
- Destek, m. A. (2018). Neoliberal Politikalar Işığında Gelir Dağılımı Adaleti Ve Finansal Krizler: Seçilmiş Ülkeler Üzerine Bir İnceleme. Doktora Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi.

- Doğru, B. (2015). Türkiye'nin Yakın Dönem Ekonomik Krizleri. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Doğru, C. (2013). Sermaye Yeterliliği Düzenlemelerinin Finansal Krizlerin nlenmesindeki Rolü Ve Gerekliliği. Doktora Tezi. İstanbul: Kadir Has Üniversitesi.
- Dursunoğlu, A. (2009). Teori Ve İlişkileri İle Global Ekonomik Kriz. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Eğilmez, M. (2008). Küresel Finans Krizi (9 b.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ekinci, A. (2014). Operasyonel Riskin llmesinde Kullanılan Yöntemlerin İncelenmesi Ve Bir Banka İşletmesinde Uygulanması. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Erdoğan, A. (2014, haziran). Basel Kriterlerinin Bankacılık Sektörüne Etkisi Ve Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Basel Kriterlerine Uyum Süreci. Trakya Üniversitesi Sosyal. Bilimler Dergisi, 16(1), 141-182.
- Gasimova, G. (2015). Bankaların Sermaye Yeterliliği Acısından Basel III Kriterinin Gerekliliği Ve Türk Bankacılık Sistemine Etkileri. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Geyikçi, u. B. (2013). Basel Kriterleri Çerçevesinde Kredi Derecelendirme Model nerisi. Doktora Tezi. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi.
- Gdeş, M. (2016). Basel-III Kriterlerinin Katılım Bankacılığına Etkileri: Türkiye rneği. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Gülbahar, S. (2017). Finansal Kriz-Bankacılık Krizleri Bağlamında Krizden Etkilenen Bankaların Yeniden Yapılandırılması. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi.
- Gültekin, a. C. (2016). Basel III Uygulamaları Ve Türk Bankacılık Sistemi zerine Bir Çalışma. Doktora Tezi. İstanbul: Okan Üniversitesi.

- Gürel, E., Bulgurcu Gürel, E. B., & Demir, N. (2012, Ocak). Basel III Kriterleri. Bankacılık Ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi, 1(3-4), 16-28.
- İmam, M. (2018). Basel Düzenlemeleri Ve Türk Bankacılık Sektöründe Sermaye Yeterliliği Rasyosuna Etkisi Üzerine Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Başkent Üniversitesi.
- İnan, a. A. , Sağkol, E. , Çetinkaya, E. , Mazmancı, H. , Yalım, H. , Kayci, İ. , Sevinç, v. U. (2013). Sermaye Yeterliliği Şerhi. İstanbul: G.M. Matbaacılık Ve Ticaret A.Ş.
- Işıl, H. (2012). Basel III Türk Bankacılık Sektöründe Tüketici Kredisi Riski Üzerine Etkileri. Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Çağ Üniversitesi.
- Karaarslan, E. (2015). Basel Kriterleri Ve Basel III'ün Türk Bankacılık Sistemine Muhtemel Etkileri. Yüksek Lisans Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Karabulut, G. (2002). Gelişmekte Olan Ülkelerde Finansal Krizlerin Nedenleri. İstanbul: Der Yayınları.
- Kazgan, G. (2005). Türkiye Ekonomisinde Krizler (1929-2001) (2 b.). İstanbul: Bilgi İletişim Grubu.
- Mutlu, M. (2013). Basel II'nin Kobi'ler Üzerine Etkisi Ve KOBİ'lerin Farkındalıkları: Malatya İlinde Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Nastoh, J. (2015). Afganistan Bankacılık Sektöründe Basel Uygulamaları Ve Etkilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Oğuz, S. (2018). Gelişmekte Olan Ülkelerde Finansal Kırılganlık Ve Krizler. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi.
- Özkahveci, E. (2018). 2001 Şubat Ve 2008 Küresel Kriz Faaliyet Gösteren Yabancı Bankaların Panel Veri Analizi İle. Yüksek Lisans Tezi. Çorum: Hitit Üniversitesi.

- Özkan, G. (2018). Finansal Kırılganlığı Etkileyen Faktörler: Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi.
- Özpek, h. B. (2014). Basel Uzlaşılarının Gelişim Sürecinin Finansal Krizler Paralelinde Değerlendirilmesi. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Sağlam, s. Ö. (2010). Türk Bankacılık Sisteminin Avrupa Birliği Bankacılık Sistemine Entegrasyonu Ve Basel III Uzlaşısı. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Sazak, F. (2015). Basel II Ve III Kriterlerinin KOBİ'lerin Finansman Ve Sermaye Yapılarına Etkileri. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Beykent Üniversitesi.
- Selçuk, G. (2017). Bankacılık Sektöründe Muhasebe Ve Bağımsız Denetim uygulamaları Sektörde Karşılaşılan Riskler Ve Alınan Önlemler Ve 2001-016 Yılları Arasında TMTF'ye Devr Olan Bankaların İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Başkent Üniversitesi.
- Serrim, E. (2014). Türkiye Bankacılık Sektöründe Basel II Kapsamında Risk Ağırlıklarının Ve Sermaye Yeterliliklerinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi.
- Şatana, E. (2009). Basel II'nin Türk Bankacılık Sektörünün Mali Yapısı Üzerine Etkileri. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Şutman, C. (2016). Türk Bankacılık Sisteminde Basel III Etkileri. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Beykent Üniversitesi.
- Tatlısu, m. İ. (2016). Basel III Uzlaşısı Kapsamında Bankalarda Likidite Riski Yönetimi Ve Türk Bankacılık Sistemi İçin Uygulamalı Örnek. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Tellioglu, T. (2011). Finansal Piyasalarda Düzenleme: Uluslararası Bankacılık Faaliyetlerinin Düzenlenmesi Ve Türk Bankacılık Sistemi. Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi.
- Terzi, T. (2011). Basel Kriterlerinin Kobi Kredileri Üzerindeki Etkileri. İstanbul: Kadir Has Üniversitesi.

- Uçar, Ç. (2018). 2000 Sonrası Türkiye'de Yaşanan Finansal Krizler Ve Dış Ticaret Üzerine Etkileri. Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Yenigün, G. (2016). Basel III Kriterleri Kapsamında Bankalarda Likidite Riski Yönetimi Ve Türk Bankacılık Sektörüne Yansımaları. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Beykent Üniversitesi.
- Yılmaz, A. (2013). Sermaye Yeterlilik Oranlarının Kümeleme Analizi Ve Basel III Kriterlerinin Türk Bankacılık Sektörü Sermaye Yeterliliği Üzerine Etkileri. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Beykent Üniversitesi.
- Yüceyılmaz, h. F. (2013). Finansal Yeniden Yapılanma Çalışmaları Kapsamında Bankacılık Sektörüne İlişkin Düzenleme Değişikliklerinin Sektör Üzerine Etkileri. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Yabancı Kaynaklar

- Accounting and Finance Research/ Are Canadian Banks Ready for Basel III? / Imad Kutum and Khaled Hussainey / Ağustos 13, 2014/ Vol 3, No: 3, 2014.
- Bankacılık Yönetiminde Basel Komitesi / Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring / Kasım 2010 / İnternet Erişim: <http://www.bis.org/bcbs/publ/d295.pdf> 20 Temmuz 2019 tarihinde erişilmiştir.
- Centre of Excellence for Scientific & Research Journalism/ The Adoption of International Financial Reporting Standards (IFRS) and Basel III Requirements: A Justification For the Role of Audits? (Jurisdictional Analyses) / Marianne Ojo/ Faculty of Commerce and Administration, Department of Economic and Decision Sciences / Volume 3, Number 4, October 2014/ North- West Üniversitesi- Güney Afrika.

Financial Institution Advisory and Financial Regulatory / Client Publication / Basel III Framework : The Credit Valuation Adjustment(CVA) Charge for OTC Derivatives Trade/ 11 Kasım 2013 / Shearman and Sterling.

Master Thesis In Banking and Finance/ Lionel Marrache / Can Basel 3 regulatory framework prevent a new financial crisis? / Academic Year 2012-2013/ Strasbourg University.

Palgrave Macmillan Studies In Banking and Financial Institutions / Basel III, The Devil and Global Banking / Dimitris N. Chorafas / 1st edition 2012.

The Challenges of Basel III for Romanian Banking System/ Anca Elena Nucu/ Theoretical and Applied Economics Volume XVIII (2011), No. 12(565), pp. 59-70.